

Teológia

A TARTALOMBÓL

ÚJ UTAK, ÚJ SZELLEM A LELKIPÁSZTORKODÁSBAN

A püspök káplánjaival beszélget — Lelkipásztori egyéniségek, helyi adottságok — A tekintélyelvi lelkipásztorkodás válsága — A mai katolikus homiletika — A korszerű Egyház gyakorlati teológiája — A kinyilatkoztatásról — Emberközelség és liturgia — Közönség vagy közösség — A családtervezés a gyónási gyakorlatban — Az egyházközségek szerepe — Lelkipásztorkodás a fővárosban — Misekatekézis, bűnbánati liturgia és a gyermekek

Cserháti József pécsi püspök — Boross Géza — Csanád Béla — Cselényi István — Danczi Villebald — György Attila — Kardos József — Koroncz László — Kovács László — Pajkó László — Tomka Ferenc — Vigh Szabolcs

VIII. évf. 1974/2. sz.

Teológia

VIII. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM

1974. JÚNIUS

CSERHÁTI JÓZSEF pécsi püspök káplánjaival beszélget	66
Lelkipásztori egyéniségek, helyi adottságok (A TEOLÓGIA beszélgetése)	72

TANULMÁNYOK

CSANÁD BÉLA: A tekintélybeli lelkipásztorkodás válsága	78
BOROSS GÉZA: A mai katolikus homiletika eredményei és problémái	83

TÁVLATOK

A „korszerű Egyház” gyakorlati teológiája (tomka)	88

AZ IGE SZOLGÁLATÁBAN

A kinyilatkoztatás (Gál Ferenc)	93

FÓRUM

Emberközelség a megújuló liturgiánkban (Koronc László)	98

FIGYELŐ

Lelkipásztorkodás a fővárosban (Kardos József)	101
Hogy a közönségből valóban közösség legyen (A budapesti Szent Imre plébánia munkaközössége)	105
Nyitott közösség munkálása (Cselényi István)	109
A családtervezés problémái a gyóntatási gyakorlatban (Vigh Szabolcs)	112
„A gyermek játszani akar...” (Kovács László)	117
Egyházközségeink a zsinat után (György Attila)	121
Gondolatok a második kánonhoz (Danczi Villebald)	123

Könyvfigyelő

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI JEGYZETEK

A mise mint pasztorációs lehetőség (Pajkó László)	125
Misekatekizések gyermekek részére (Hajnal György–Hajnal Róbert–Pauka László–Vigh Szabolcs)	127
Bűnbánati liturgia gyermekeknek (Dul Géza–Varga Lajos)	130
Lélekelemzés a lelkipásztorkodásban (szt)	133
Kicsinyek a templomban (M)	135

„Én vagyok a jó pásztor... Én azért jöttem, hogy életük legyen és bőségben legyen...” (Jn 10,10—11). Így küldelek Titeket is: „Menjetek el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot...” (Mk 16,15)

Nem könnyű ma plébánosnak, káplánnak lenni. Sok minden, ami tegnap még hozzátartozott a lelkipásztori munkához, ma már részben vagy egészben túlhaladottá vált. Sok mindent követelnek az „új idők”. A 2. Vatikáni zsinat komoly követelményeket állított minden lelkipásztor — püspök, plébános, káplán, hitoktató — sőt minden világi hívő elé. — Az istentisztelet megújítása — hosszú fejlődési folyamat nyomán — a zsinat óta hivatalos egyházi követelménnyé vált. Az évszázadokon át megváltozhatatlannak tartott kánon és latin nyelv helyét új eukarisztikus imák (kánonok) és a népnyelv foglalta el. Új szertartási formát nyert a keresztség, bérmálás, házasságkötés, papszentelés, templomszentelés stb., de a külső formák megújításán túl is sokkal jelentősebb, hogy az eukarisztikus ünneplés, a szentségi élet ma már nemcsak a „papok ügye”, nemcsak „szolgáltatóüzemi feladat”, hanem Isten egész hívő népének ügyévé vált. A hívek aktív bekapcsolódása nélkül ma már — legalább is elvben — el sem képzelhető az Egyház liturgikus élete.

A megújulási folyamat jól észlelhető az igehirdetés terén is. Az ige hirdetőinek ma már nem az a feladata, hogy magyarázzák a Szentírást, — ennél sokkal több: az Evangélium fényénél kell értelmezni a jelen problémáit, napjaink számos vonatkozásában modern, új stílusú életét. A szemináriumi teológiai tanulmányok ma már nem elégségesek az egész papi élet tartamára. Szükség van — mint minden orvosnak, pedagógusnak — a továbbképzésre, szükséges, hogy a lelkipásztor valóban a „holtig tanuló” pap szellemi és erkölcsi szintjéről folytasson dialógust híveivel.

Megváltozott az egyházi közösségek arculata is. Más lett a vezetési stílus, és más a szerepük az egyházközségi híveknek. Röviden így mondhatnók: papoknak és világiaknak közös felelősséget kell vállalni Krisztus Egyházáért, Krisztus ügyéért.

Mindezen gondolatokat mérlegelve a szerkesztőség szinte kézenfekvő feladatának tekintette, hogy gyakorló lelkipásztorokat és világiakat szólaltasson meg: hogyan, miben és miként látják a zsinat utáni megújuló, új szellemű, új utakat kereső lelkipásztorok lehetőségait és feladatait. Öröndetes módon nagyon sok kézirat érkezett szerkesztőségünkhöz, — sajnos, helyszűke miatt csak egy részüket áll módunkban közzétenni. Az egyes írások, megnyilatkozások olykor ismétléseket tartalmaznak, a gondolatok többitben „átfedik” egymást. A kéziratok szövegein mégsem változtattunk lényegesen, mert úgy véljük, hogy éppen ezek az ismétlések adnak a fontosabb problémáknak, feladatoknak, megoldási kísérleteknek, igényeknek nagyobb nyomatékot.

Bevezetőnk — úgy véljük — a következő megállapítással kell zárunk: az Egyháznak tanulnia kell. Ez volt feladata régen is, és ma is, és ez lesz a jövőben is. Az csak természetes, hogy „az Egyház mi vagyunk”, — püspökökből, papokból, világi hívekből összegyűlt Krisztus-közösség, Isten meghívott népe. Senki sem tagadja, hogy ez a tanulási folyamat olykor aritmikusnak, egyenetlennek tűnik. Nagy nekibuzdulások, ezt követően olykor még nagyobb lehangoltság, majd ismét valódi, Krisztus szeretetéből fakadó igyekezet változtatják egymást. E valóban tapasztalható „hullámszó” azonban nem lehet ürügy arra, hogy felhagyjunk a reménnyel és munkával. A kérdések és feladatok megválaszolása, illetőleg a teljesítés elől nem lehet kitérni.

A PUSPOK KÁPLÁNJAIVAL BESZÉLGET

(Dr. Cserhádi József pécsi püspök)

A Teológia jelen száma kimondottan pasztorációs témákkal kíván foglalkozni. A főszerkesztővel való beszélgetésem alapján merem felajánlani fenti cím alatt néhány felvillanást azokból a beszélgetésekből, melyeket egyházmegyém káplánjaival most folytatok. (Hetenként két alkalommal két káplánt hívok meg. Egész délelőtt és ebéden is együtt maradunk.) A főszerkesztő kívánsága az volt, hogy a magyar papságot közvetlen, konkrét megnyilatkozásában kellene egymásnak bemutatni. Ha hozzáértők, lelkipásztorok vagy tanárok itt-ott lelkipásztori témával foglalkoznak, sokszor meglátszik, hogy nem mindig hazai forrásokból és nem is az életből, hanem elméleti konstrukciókból merítenek, amelyek értékét természetesen eleve senki sem vonhatja kétségbe. Vállalkozom arra, hogy a káplánjaimmal való közös problémafeltárásban és azok megoldásában talált néhány szempontra egészen közvetlenül és bátran rámutassak. A feltett kérdések, ha talán annak is látszanak, nem voltak „rutin-kérdések”, — annál is inkább, mert a káplánok is visszakérdeztek. Olyan kérdéseket tettek fel, amelyek hazai, magyar dialógusban eddigi nézetem szerint ismeretlenek voltak. Többek között ilyen kérdés is elhangzott: Mivel tölti a püspök a délutánját? Melyik a püspök kedvenc szórakozása? Hogyan osztja be idejét; a püspökök bizonyára sokat olvasnak, de nem tartják-e fontosnak a közös továbbképzést úgy, ahogyan például az osztrák püspöki kar ezt elhatározta? stb. Ezek első pillanatra finom emberiségbe csomagolt érdeklődéseknek látszanak, de mögötte áll a fiatal pap vágya, állandó ideális keresése, hogy a maga életét sokoldalú tartalommal töltsen és harmónikusan kiegyensúlyozza.

A beszélgetési témapontok, vagy inkább témavonalak a következők voltak:

— A papi élet értelme; örömei, szépségei, nehézségei; eszme és valóság a mindennapi papi életben.

— A források kérdése; lelki élet, tudományos képzés, életalakítás és tudatos kereszt-hordozás.

— A mának pasztorális kérdései; hitoktatás, katekézis, jegyesoktatás, igehirdetés, vallásos nevelés, felnőttek és fiatalok, öregek és betegek. A lelki munka nemesít, a tétlenség kifoszt és öl.

— Liturgia; szentmise, szentségek, bűnbánat szentségének kiszolgáltatása és ennek nehézségei, „a liturgikus reform második reformja”. A hirdető pap és a megnyitott, sokat váró hívek csoportja.

— Kapcsolat a világgal; emberekkel, helyzetekkel, kultúrával, sajtóval, könyvekkel, tudománnyal, színházzal és filmmel; világalakulás, emberi fejlődés, hazai társadalom. Egyházunk küldetése a mában.

— Papok egymás között; a princípális, a kolléga, a testvér; tekintély és szabadság, szolgálat és kezdeményezés; energiataralék és szórakozás. A papi élet örömeinek és feladatainak a Krisztus emberi képében való feloldása.

Szeretném hangsúlyozni, e nagy felsorolásban előforduló fogalmak, gondolatok, képek nem jelentenek külön témákat, de globális összefoglalásban mindazt a sokrétű anyagot, amit e beszélgetések érintettek. Ez a következőkből is látszani fog, amikor most egymásután a partnereket szólaltatom meg név nélkül, akik majd nemcsak azt mondják el, hogy miben látják papi életük értelmét és értékeit, hanem azt is megmondják, ami felvidítja a szívüket, vagy ami összeszorítja azt.

*

10 éves pap vagyok. Öt helyen működtem, jelenleg városban vagyok. Nagyon szeretem a zenét és ezért is látok a mai liturgiában sok nehézséget az egyházi zenének igazi meghatározása és értékelése körül. Nehézségem az, hogy kezünkben felbecsülhetetlen kincs van és nem alkalmazzuk. Papi életemben mindenütt jól éreztem magam, így mondhatnám: mindenütt volt különleges papi örömöm. Egyik helyen sok hittanosom volt, a másik helyen úgy éreztem, a beszédeimet szeretik. A legigazibb öröm ott töltött el, ahol szívesen énekeltek és mindig többet akartak énekelni. Papi munkám alapját a hívekkel való személyes kapcsolatban látom. Életem értelme az, hogy személyesen hozzájárulhatok az Isten és ember kapcsolatának építéséhez és ápolásához. Ha valami fáj, az az, hogy talán nem tanultam eleget és ezért nem nyújthatok többet. Ha valaki azt kérdezné, hogy miben találok papi életem örömét, azt mondanám, — sokat gondolkodtam ezen —, nem tudnék

meglenni hívők nélkül. Értelmetlen és üres lenne életem, ha nem keresnének és nem várnának, és ha már nem találkoznék azokkal, akiknek valamit adhatok.

A legtöbb és legmélyebb élményt a jegyesekkel való foglalkozás jelenti. Legtöbbször előkészületek nélkül felnőtt módon kérdeznak a hit értelme és értéke után. Ez a személyes találkozás oly közvetlenül vetíti elém az emberi keresés legfőbb kérdését: mit kell tennünk, hogy jobb és igazabb emberek legyünk? Meg kell mondanom, hogy a tavalyi jegyespárok között talán csak közel a fele lepott meg ilyen kérdésfeltevessel. Rájöttem azonban, hogy nem a mennyiség után kell kérdezni, ez önbecsapást jelentene. A kérdés az, hogyan lépnek ki magukból a hívők személyes kérdésfeltevessel.

A mai pasztorációnak nézetem szerint egyáltalán nem elintézett kérdése a liturgia. A reform igen nagyméretű, vagy ahogy én érzem, a legnagyobb kihatású lehetne az Egyházban. Ugy gondolom, itt az ideje annak, hogy „ezt a reformot is megreformáljuk”. Azt hisszük — és itt ismét formalisták leszünk —, hogy ami jó a felnőtteknek, az jó a gyermekeknek is. Három tevékenykedünk a diákmisében: misézünk, gyóntatunk, én vezetem a gyermekek bekapcsolódását. Bizonyos idő óta főbiás félelem környékezik, amikor a kánonhoz érünk. A kánont hangosan mondja a miséző pap. A szavak értelme túl magas, nehezen érthető. Fárasztó az olvasás, talán meg kellene állni és a rövid kis szünetben valamit énekelni, vagy deklamálni. Hasonló a probléma, — már felnőtteinket is érinti, — a zoltáréneklés: idegen gondolatok, nehezen feloldható képek magyarázat nélkül. Idegen nyelv soraként hatnak sokszor a zoltár gondolatai.

Visszatérek az énekekre. Szeretném, ha többet énekelnénk. Amit itt igénynek jelölnék meg, az szintén a „reform reformjának” az igénye: minden lehetőségünk megvan, hogy a liturgiát lelki élménnyé tegyük, de ehhez szükséges, hogy a liturgia, mint szent cselekmény hassa át a papot. A pap jel és eszköz a szent cselekményben, de ugyanazok a hívők is; ha a liturgiában cselekvőleg részt vesznek, kegyelmi történetre utalnak és saját maguk is a pappal együtt kegyelmi közvetítés áramában állnak. Több elmélyülésre van itt szükség és írjuk ki a lelket megülő formalizmust. Tanuljunk meg a hit nyelvén beszélni, szólni, emberi hangunkat felemelni és személyes hanggal idézni az Isten világát, a misztikus Krisztus jelenlétét.

Lelki életemről csak annyit: mindig a meditációban bízom. Ma is így van, ezt nem szeretném feladni, de mintha ma sem mernék személyes nyíltsággal Isten elé állni és saját magamról, küldetésemről beszélni. Még ma sem tudok jól meditálni.

*

Papi életemet meghatározta az, hogy a legnehezebb időben indultam el az úton. „Késői hivatás” vagyok. Pedig ez nem egészen áll, mert nem minden elhivatottnak síma az útja. Egyrészt örülök, hogy így történt, mert sok szenvedés mellett sok tapasztalat van mögöttem. A nehézség az, hogy „nem tudom behozni magam”. Sokat szerettem volna tanulni, míg rá nem jöttem a pasztorációban, hogy a papi munka mindig önképzéssel is kell, hogy járjon, de valójában a munka az, amibe belevetettem magam, a papi munka. Még ma is megtörténik velem, hogy misemondás közben csak elémvilan: hát csakugyan pap vagyok...?

A templom, ahol működöm, nem plébániatemplom. Forgalma azonban felér vele. A városi hívek mellett sokan járnak be vidékről. Sok a kórházba jövő-menő; a piac, a buszmegálló közelsége sok hívőt vonz be a meghitt, melegtónusú templomba. A sokrétű összetettség ellenére a közönség mégis egy nagy családot képez. Olyan családot, amely együtt érez a templom igényeivel és meg is tölti. És ez sok örömet ad. A bánatom az, hogy egy kis rossz idő mennyire tudja befolyásolni még a buzgókat is. Akkor nagyon megcsappan a látogatás.

Nagyon szeretem a gyóntatószéket. Hála Istennek jönnek is mindig és sokan, még a déli órákban is. Amit ezen a területen tapasztalok, arra szokták mondani, ezért érdemes volt papnak lenni...; ezért nehezen tudom elképzelni a zsinat és most az új „ordo penitentie” után a gyónás megreformálását. Kell, hogy kibeszélhessék magukat azok, akiket gyóntói valami, ez emberi tulajdonság, de a gyóntatószék a hívők szemében még ennél is több. Még a mai világban is, mert fiatalok is akadnak szép számmal... Sok türelem kell, ez igaz. Nagy küzdelmekkel készülök a szentbeszédre. Egyrészt igaz szent Pál mondása: inkább akarok öt értelmes szót mondani, mint ezer nyelven beszélni, másrészt ki kell elégténi a különböző műveltségű hívek igényét. Ők kapni akarnak valamit. Ha kenyér is, legyen ízletes. És ez nem könnyű. Papi életem másik öröme-gondja a betegek. Milyen kár, hogy nincs egy olyan lelki közösség, ami összefogná, összetartaná őket, irányítaná és értékessé tenné életüket. Sok kegyelem forrása lenne.

Egy titkos vágyam is van kezdettől fogva: az utánpótlás segítése. Hála Istennek mutatkozik is egy-egy. Nagy adománynak tartom vagy tartanám, ha csak egy is akad, akinek oltárhoz jutásához hozzájárulhattam, akinek a kelyhet átadhatom egyszer.

Nem mindenről nyilatkoztam, ami a kérdések között szerepelt, de ez nem is fontos. A lényeg megvan. Mint ahogy a papi életnek is a lényege, az áldozat. Ez az áldozat azonban nem öl, hanem boldoggá és kiegyensúlyozottá tesz... Mindenkinek mindene lenni, bizony nehéz... de boldogító hivatás.

*

1973 júniusában primíciáztam. Ha ma visszatekintek a szemináriumi életemre, azt kell mondanom, hogy a szemináriumra szükség van. Biztos lelki és szellemi keret volt. Amit hiányolok, talán így lehetne megfogalmazni: keveset beszéltek arról, hogy mi az igazi tekintély biztosítása. Magamtól jöttem rá erre egy kicsit, amikor a gyermekekkel foglalkozom és sohasem kívánok nekik parancsolni, hanem azt mondom: csináljuk együtt, legyünk barátok. Ha a szemináriumra visszagondolok, azoknak a tanároknak volt tekintélyük előttünk, akik nem hivatkoztak parancsokra, törvényekre, fegyelemre, hanem úgy viselkedtek, hogy mindent együtt csinálhattunk velük.

Ma azt mondom, hogy a szeminárium kissé elhanyagolta a gyakorlati tárgyakat. Annak a tanáromnak vagyok hálás, aki két éven keresztül minden vasárnapra rövid homíliavázlatot készíttetett velünk. Úgy érzem, sejttem, hogy mi a homília és nagyon könnyen készülnék rá. A szemináriumi lelki fegyelmet sablonosnak tartottam. Folytattam a szeminárium lelki életét, de irtózom a sablontól ma is. Nincs külön időm az elmélkedésre, a szentségimádásra, a lelkiolvasmányra, de egész napom készület arra, hogy a hitoktatásban és vasárnap a szentmisében valamit továbbadjak saját magamból. A szemináriumban egyre inkább nyomasztóbbá vált a gondolat: mi lesz velem, ha egyedül maradok? S mondhatom, hogy nem vagyok egyedül. Baráti hozzátartozással és beletartozással élek a kerületem papi közösségében. Az öregebb papokról jó a véleményem. Azoktól félek, akik kissé csucsorított ajakkal mondják vagy kérdezik: káplán?! Vagy azoktól, akik ezt kérdezik: maga is modern pap? Maga is beat-misést akar a templomban? Papi örömöm lényege az, hogy apró-cseprő kis kincseimet tovább tudom adni a prédikációban és a hitoktatásban. Külön öröm számomra, ha valami szépet visszahallok, hogy ezt a káplán mondta. Milyen jó érzés a költő szavai szerint, ha „visszhang és visszfény tudok lenni mások lelkében”.

Féltem a szemináriumban, hogy a principális és a káplán közti viszony még érdekesebb lesz, mint ahogy lefestették. Jól vagyok a principálisommal. Külön hálás vagyok azért, hogy a szemináriumban sokszor beszéltek arról, hogy mennyi baj van a fiatalok és az öregek között. E téren kellemes csalódás ért. Még jobban várnám, hogy a főnököm több felelősséggel merjen rám bízni dolgokat. Különösen, ha azok nézetem szerint előbbre viszik a fiatalok lelki ügyét. Erdekes, annak ellenére, hogy jól érzem magam, olykor valamilyen nyughatatlan „csavargási vágy” lesz úrrá rajtam. Úgy látszik, még nem hidaltam át a szemináriumi főbírámat.

Szeretek homilizálni, eddig csak Jézusról beszéltem és főleg arról, hogy milyen emberfeletti ember volt és mégis egy volt velünk. Ez a Jézus-szemlélet mintha visszaragyogna sokszor hallgatóim szeméből: kezdik megérteni Jézust. Azt is érzem, nem elég ez a személyi kapcsolatkeresés, tanítanom is kell a keresztény hitet a maga összefüggéseiben, a keresztény erkölcsant, be kell mutatnom az Egyházat úgy, ahogy ma él és ahogyan meg akar újulni, hogy újból megvalósítsa a földön élő titokzatos Krisztust. Ehhez nem elég a lelkesedés és a személyi tanúságtétel, ehhez a hit valóságának és rendszerének elmélete is kell. Tudnunk kell azt is, hogy miért hiszünk Krisztusban.

*

Ötéves pap vagyok. Második helyemen működöm. A két hely közötti alapvető különbség a kerületek sajátos jellegében nyilvánul meg elsősorban. Előző helyemen szinte minden héten elmentünk és meglátogattuk a többiekét, sokszor felültettük a harmadik kollégát is és meglátogattuk együtt a negyediket és esetleg az ötödiket. Az új kerületben még nem voltam a szomszédban sem. Még jó, hogy Pécshez közel vagyok és itt olykor látok paptestvéreket is. Sajnálom, hogy nincs barátom. Nem vagyok barátkozó-természetű. Két osztálytársal voltam nagyon jóban, de azok más egyházmegyések; Győrben voltam velük együtt a szemináriumban. Papi életem kitöltője az, hogy taníthatok és tudom, hogy az emberek, a hívek kíváncsiak arra, amit mondok a szentmisében, de a gyónatárszékben is.

A máterben nagyon nehezen megy a hitoktatás; a gyerekeket szinte nem érdekli az, amit mondok, a filiában viszont a tanítás nagy öröm, mert alig van óra, amelynek a vé-

gén nem mondanák: miért van már vége! Sok a munkám, de semmi sem fáraszt, ha tudom, hogy érdekeset, hasznosat tudok mondani másoknak. Kevés ember jár a templomba, de akik vannak, elmélyülést keresnek. Nagy baj, ha a szülők nem törődnek sokat a gyermekükkel. Sajnos, sokan magukra hagyják őket. Sok a munka! Sem az iskola, sem a templom nem tud nevelni ott, ahol a szülőket nem érdekli ez a lelki munka. Principálíso-mat nagyon szeretem; sokat és fáradhatatlanul dolgozott, és habár ma már nagyon idős, mégis az az érzésem, hogy ifjú papi és plébánosi munkájából élünk ma is. Azok is nagyon tisztelik emberi kvalitásai és szép papi élete miatt, akik nem járnak templomba.

Papi életem nagy öröme, hogy sokan vannak, akik szeretnék megismerni az Istent és én segíthetek ezen. Arra is rájöttem, hogy talán még mindig keveset beszélünk az embereknek az emberekről, hogy becsüljék, szeressék és tiszteljék egymást. Kevés a könyvem, de ami magyar kiadásban megjelent, minden megvan és mindent elolvastam. Több prédikációs anyagra lenne szükségünk. A püspököknek jobban kellene gondoskodniuk arról, hogy több és főleg értékes könyvek jelenjenek meg nálunk. Nagyon vártam az új teljes magyar szentírást. A magyar katolikus folyóiratok szépen és érdekesen írnak, de sokszor elvontak és mintha témaszegénységben is szenvednének. Mikor hallunk már valamit arról is, hogy hogyan is állunk a különböző és látszólag egymásnak ellentmondó teológiai véleményekkel, mi legyen a falusi lelkipásztor véleménye ezekről? Gondolom, hogy többet kellene tudnunk egymás munkájáról, más egyházmegyék terveiről és megvalósításairól. Olykor úgy vagyunk, mintha nem lenne összetartó erő a sorainkban. Püspök és paptestvérek mit tudnak e téren tenni?

A meglepő fordulatra és váratlan kérdésre az volt a válaszom: azt kell tennünk, amit az Úr Jézus tett: mindenkit úgy szeretni, ahogyan van, otthonában, munkájában, tehát nem elvontan, hanem konkrétan. Ezért megtanultam: sohasem kérdezem azt papjaimtól, hogy van, vagy jól vagy, hanem sikerült-e a múltkori terved, édesanyád meggyógyult-e már, mikor voltál szüleidnél, miért nem gyógyíttatod magad, miért nem megy el szabadságra, stb. A szeretet, hogy megérteni és építeni tudjon, sohasem lehet elvont, hanem mindig életközelségben kell hatnia.

*

Életem nehéz volt. Sokat szenvedtem perforált vakbéllel, — még a szemináriumban operáltak meg, sokáig élet-halál között lebegtem. Utána ismételten jöttek a hasműtétek; kibogozhatatlan összenövések keletkeztek. Papi életem szomorúan indult. Két olyan helyre kerültem egymás után, ahol sajnos, ki kell mondanom, „cselédszamba se vettek”. Istennek különös hálával tartozom, hogy nem merevedtem meg és nem fásultam el. Merem állítani, hogy a püspökök a legnagyobb gondot kell fordítani arra, hogy a kezdőket jó pap mellé helyezze. Szerencsém volt, és ma is is úgy látom 17 év után, hogy boldog, nagyon boldog voltam a szemináriumban. Itt mindennek megtaláltam a megoldását: békétlen családi élet után a békét, diákevek hányatottsága után a belső megnyugvást, minden keresésemre választ, eszményt, jó előjárókat, kedves nőveredéktársakat és mindennekeft a tabernákulumban lakozó Istent. Egyszerűen, nem indultam üres kezekkel.

Fel kellett tennem a kérdést: a sok viszontagság után miben jelölné meg annak titkát, hogy kiegyensúlyozott, rendkívül finom humorú pap maradt?

A szemináriumi nevelésnek volt egy sarkalatos pontja: az életben feletteseink lesznek, mert ez hozzátartozik az Egyház lényegéhez. Amikor nem egyszer testileg-lelkileg kutya-szorítóban voltam, valami mindig ezt mormolta bennem: nincs jogod lázadni, mert az engedelmisség az alávetettség hozzátartozik az Egyház és a kereszténység lényegéhez. Ma így foglalnám össze életemet: Az mentett meg, hogy szolgálni tudtam és azért maradtam meg papnak, és úgy érzem, jó papnak, mert sokat kellett szenvednem és a szenvedés letisztított rólam minden ugra-bugraságot, hiúságot, kényelmet és önkeresést. Bármilyen szenvedés jönne az életemben, bármily nagy meglepetés, vagy bármilyen szenvedés zúdulna rá híveimre, egyik sem ismeretlen nekem. Mindegyikkel szembenéztem és így meg tudom nyugtatni azokat, akik rám hallgatnak. Papi lelkiéletem egyik alapját a biztosítja, hogy szeretem az otthonomat. Ez talán azért is van, mert papi életemben öt évig nem volt otthonom. Az otthonom biztosítja az imádkozásomat, az elmélkedésemet, az elmélyülésemet. Itt egyedül vagyok, azaz én magam és az Isten. Ezért úgy látom, hogy a püspököknek egyik alapvető kötelességük, hogy fiatal papjaink számára lelki értelemben is otthon biztosítsanak. Két paptestvérünkről biztosan tudom, hogy azért kallódtak el, mert bizonyos idő után már nem tudtak „hazatérni”.

Sokat foglalkoztam János pápával. A nagy pápa kétségtelenül mai emberi és papi ideált állított élénk. Egy asszony mondta nekem: „Ha maguk papok azt csinálják, amit János pápa, akkor a maguk temetőjében is mindig friss virág lesz, mint János pápa sírján”. Ennek a csodálatos embernek semmi más nem számított, mint az, ami emberi, amit Krisztus Urunk saját magában megváltott. Mi papok akkor számítunk valamit az emberek előtt, ha válogatás nélkül mindenkinek kezünket tudjuk nyújtani, ha az emberek közé megyünk és azért szólunk hozzájuk, hogy ismét meglogják egymás kezét. Ezért vallom, hogy hazánkban nekünk, papoknak azért is kell emberileg helyállnunk, mert új társadalom-építés folyik, amelynek jelszava: Embertestvériség! Ezért vagyok híve olyan összefogásoknak is, amelyben a papok a tisztultabb embereszméért, az Egyháztól akart emberi családért harcolnak. Egyáltalában nem gondolok itt kizárólag társadalmi vagy politikai jellegű megnyilatkozásokra. Mi papok akkor cselekszünk a kor kényszerítő hivatásának súlya alatt, ha a krisztusi embereszményt hirdetjük szóval és példánkkal. Ez nem deklamáció, hanem mélységes meggyőződés és az a hitem, hogy csak ez a testvériség ment meg bennünket a csalódásoktól és emel ki a hétköznapiok süllyesztőjéből.

Eszembe jut e szavak elhangzása után az, amit VI. Pál pápa ismételtelen mondott a papi eszményről: „A papi élet lényege talán nem hat olyan vonzóan, mint sok más mai, de könnyebb emberi eszmény. Ha nem a szolgálatban, az odaadásban jelöljük meg a papi küldetés lényegét, hanem valami más mai emberi jelleget jelölünk meg középpontnak, akkor szemünk elől el fog tűnni a papi élet középpontja”. S a pápa azért bízik új papi hivatásokban, mert a mai ifjúságot két eszmény hatja át: az igazságosság szenvedélyes keresése és a másik emberért kész lemondás, az áldozat önkéntes, lelkes vállalása. A papnak a mai világban való jelenlétét és ennek értelmét valóban ez a kettő határozza meg. E sorokkal kísérem meg az előző megnyilatkozás mai „aggiornamento”-ját.

*

Égy úgynevezett „öreg” káplán (40 éves) így fogalmazta meg szinte tételelesen hozzájárulását, vagy mondhatnók úgy is, „konkrét hozzáállását”.

A papi élet örömet és szépségét csak úgy foghatjuk fel, ha tisztában vagyunk, mi a sajátos hivatásunk. De ennek egészen konkrét formában kell világossá válnia. A papi hivatásról való általános elképzelések, elvont eszmék vagy felszínes jámbor szövegek csak növelik a pap csalódottságát, tanácstalanságát a mai világban. Szerintem a pap küldetését: Isten üzenetének továbbítása. De ez minden korban mást jelent! Ma az igazság megvalósítása — minden téren — küzdelmet jelent. Ma Isten hírnökének lenni szintén küzdelmet jelent. Aki betanult formulák ismétlésével, kész válaszokkal, felsőbbrendű biztonsággal akar az emberek elé lépni, az ma hamis prófétának bizonyul. Ma vergődni kell a választóközért, s ma éppen ebben áll a papi aszkézis. Aki ezzel azonosulni tud, aki hivatásának érzi az isteni üzenet megkeresését és továbbítását, az ki tudja kerülni az alapvető csalódottságot, az örülni tud életfeladatának.

A pasztoráció egyik fő problémája, hogy a vallásosság legtöbbször konkrét gyakorlatokhoz kötődik az emberek felfogásában és gyakorlatában. Amíg körülhatárolt gyakorlatokat ajánlunk az embereknek, általában sikerre számíthatunk, de ez nagyon veszélyes eredmény. A vallás nem részleges gyakorlatokban áll, hanem az egész életet átható mű, az ember személyes és lehetőleg totális állásfoglalása. A mai világban ez leginkább a személyi jelleg megjelenésében mutatkozik: A vallástalan ember számára a világ tárgyi valóság, a vallásos ember számára mindennek személyes jellege is van, minden Istené, Istenre utal. A vallástalan ember a világot csak tárgyi oldaláról közelíti meg, s technikai eszközökkel próbálja jobbra, otthonosabbá tenni. A vallásos ember a világ szépítésének személyi oldalát is ismeri: mikor már nem tehetek többet a világ szépítéséért, még imádkozom érte; mikor már nincs hatalmamban környezetemet javítani, magamat még javíthatom. Az elidegenedés korszakában a világ személyes jellegének felfedezése, ápolása megváltó misztérium.

A liturgiánál még mindig hiányzik annak igazán élővé tétele. Az új keretek sokak számára új rubrikákká váltak, amit nem mernek étellel megtölteni. És főleg nem gondolunk arra, hogy kívülről is jelen vannak néha szertartásaink, akik a vallási tolvajnyelvből semmit sem értenek. Az ige-liturgia a misében elviselhetetlen koncentráció: egy kis bűnbánat, egy kis dicsőítés, egy kis könyörgés, egy kis olvasmány, egy kis zsoltár, egy kis hitvallás. Az ősegház ismerte a katekumének, be nem avatottak, istentiszteletét; ez sokkal kötetlenebb, jobban alkalmoszerű volt, mint a mai mise első része. Egy mai kívülről

mise első részéből legfeljebb a prédikációt érti és élvezi. Jungmann professzor mutatott rá nemrég arra, hogy a mise első részét jobban alkalmivá, időszakossá kellene tenni (bűnbánati-, örvendező- stb. előmise). A szertartásoknál is jobban kellene figyelni a kívülállókra.

Nagyon-nagyon esedékes volna a plébános-káplán viszony gyökeres rendezése. A legtöbb plébános még ma is azt várja a káplántól, hogy egyéniség nélküli segédmunkás legyen. A zsinat által is sürgetett papi munkaközösségek eredményesebbek lennének, mint a mai alá- és fölérendeltségben élő „munkatársak” együttese. Arról nem is szólva, hogy a mai világhoz alkalmazkodni már alig tudó idős emberek a vezetők, akik a régít féltve, szinte lelkiismereti aggállyal akadályozzák fiatal káplánjaik munkáját, s hajtják káplánjaikat sokszor csalódásba, sokszor értelmetlen hobby keresésébe.

A püspökök kétségtelenül egyik legsúlyosabb „ megkísértése”, amikor fej kellene lépnie olyan princípálisok ellen, akikről köztudomású, hogy nem tudnak munkatársat elviselni, vagy különböző okokból kifolyólag nem tudnak otthon teremteni, és valóban „káplánnyúzó”. A pécsi egyházmegye papi szenátusa beadott olyan javaslatot, hogy a püspök az ilyen plébánost minél előbb helyezze át olyan helyre, ahol nincs káplán. Eddig nem jartam el ilyen szankcióval.

*

Az utolsó hozzászólás legyen a dialógus befejezése. Csak most térek ki arra, mit is szerettem volna elérni a káplánjaimmal való beszélgetéssel. Ezt összegezve így lehet megfogalmazni: szeretném tudni, mi a véleményük saját lelkipásztori munkájukról, hogyan határoznák meg a mai lelkipásztori célkitűzéseket, miben látják a mai nehézségeket, mit kellene tenni korszerűbb és eredményesebb felfrissítések érdekében. Tehát inkább pasztorációs tájékoztatás kereséséről, mint szélesebb skálájú felmérésről van szó. (Őt személy meghallgatásából nem jöhet ki felmérés, de sokat mondó információ igen.) Úgy is mondhatnám, a plébános felelős lelkipásztori irányítása mellett hogyan látja a káplán saját munkáját és ennek koordinálását. A káplánok szemén keresztül kívántam az egyházmegyét áttekinteni anélkül, hogy ez bármilyen módon distanciálást jelentene a plébánosok felé a püspök vagy a káplánok részéről. E téren sem bírálat vagy elmarasztalás, de kiemelés formájában sem hangzott el semmi. A plébánosokkal való dialógusra hűsvét után kerül sor.

A dolog természetéből kifolyólag elkerülhetetlen azonban, hogy a megkérdezettek ne nyilatkoztak volna a paptestvérek egymásközötti viszonyáról, sőt a püspökkel való kapcsolatokról, saját lelki, szellemi és anyagi helyzetükről. Kialakult, vagy inkább összeállt egy olyan kép, melyet tudatosan nem kívánok elemezni, és így felteszem a kérdést: vajon mindenki „a kimondottan személyes horizontban” őszinte tudott vagy akart lenni a vényesebb kérdések felvetődésénél? Újból hangsúlyozom, számomra a pasztorális kép felvázolása volt a döntő.

Az utolsó hozzászólás önkéntelenül is összefoglalta az eddigieket, és ha nagyon szeretnyen is, de megjelölte a helyeket is, ahol a püspököknek a jövőben lelkipásztori téren tovább kell lépnie. Ha mindent összegezünk, a kapott kép inkább reális, mint optimista vagy pesszimista. Fiatal papjaink közül, sajnos, vannak egyedülállók is, akiknek megvan ugyan a helyük, azt jó szándékkal és komoly tettvággyal el is foglalták, de sokszor nem tudják, hogy jó úton haladnak-e; helyes-e, amit régi nézetekkel és sokszor hihetetlenül monotoná és már-már üresjáratá vált pasztorációs gyakorlattal szemben elképzelnek és aminek megvalósításában eredményt is látnának? Olykor saját maguk szemében is elégedetlenkedőnek, fanyar kritikuskoknak vagy kontesztálóknak is látszanak. Ezek igénylik a legtöbb segítséget jóbarátoktól, a szomszédoktól, de elsősorban a püspöktől.

A kritikának igen, de a kritikus szembehelyezkedésnek sohasem lehet jogosultsága az integrálásra törekedő dialógussal szemben. A széthúzás, a meg nem értés nem tud építeni. Nézetem szerint a generációk, a régi és az új szemléletek közt az áthidalást még a morális alapok megerősítése és felfrissítése előtt csak a jól átgondolt és szervesen felépített papi továbbképzés tudja megoldani. A püspököknek mindent el kell követnie, hogy a papság egésze, nem csupán egy kiválasztott csoport, új szellemi horizontba tudjon állni, amelyben a ma szükséges egyházi reformok, a zsinat nagy elgondolásai, az „aggiornamentóban” átfogalmazott egyházkép és egyházi élet, továbbá a mai világ- és társadalmi átalakulás mindenki számára érthető és lekötelező megvilágítást kapjon.

Nehézségekről igen, de kiábrándulásokról, mindent telperzelő csalódásokról jelen dialógusunkban nem olvastunk. Tudok néhány papom súlyos nehézségéről. Az elidegenedésnek és elfásulásnak is megvannak a maguk hullámverései. Nem egy testvérünk a szakadás széléről jött vissza és vajon mi hozta vissza? Igazi énjét, úgy vélte, mégis a hivatásával,

az emberekhez való küldetésével, az igazibb életével való azonosságában látta ismét felragyogni. Ne hangozzék kenetteljesen: papok vagyunk mindörökké! Megvallom őszintén, sokat tudok, de szeretnék még többet tudni arról, hogyan viszonyulnak papjaim a püspökhöz és saját magukhoz. Valószínűleg nem tudok mindent, azt látom azonban, a tekintélyt már egyesek nálunk is megkérdőjelezzik, nálunk is a papság jó egyharmada már ott tart, hogy nem örül nagyon a központi irányításoknak, a felülről jövő rendelkezéseknek; önálló és független akar lenni, jóhiszeműleg végzi, — legalábbis ezt hiszi —, szabadabb, sokszor egyéni ötletekben gazdag szolgálatát a reábizott nyájban. Úgy érzem és hiszem, hogy a papságnak több mint a fele azonosítja magát a püspökével olyan értelemben, hogy a püspök határozottabban vessen latba a központi irányítás eszközeit, legyen szigorúbb, ítélje el a lazaságokat vagy túlkapasokat. A papságnak ez a része a tekintélyi elv teljes tiszteletbentartásától várja a szentesések megállítását, illetve a tervszerűbb lelkipásztori munka megszervezését. Van azután a papságnak egy olyan nem kicsiny hányada, amely a püspökkel együtt szeretne dönteni és kormányozni. Sőt a püspököt szükség esetén cselekvésre bírni. Mindezeknek további elemzésétől most azonban tekintsünk el. (A számok csak hozzávetőleges becslések, vagy elméleti arányosítások.)

A pasztorációs helyzethez visszatérve el kell ismernünk, hogy a fiatalabbak érzékenyebben, kissé idegesebben reagálnak a mai élet feszültségeiből eredő nehézségekre, mint a tapasztaltabb idősebbek. Azonban e különbség mögött többet kell látnunk, mint 10 vagy 20 év eltérését. A fiatalabbak már inkább a mai idők gyermekei, ezért rugalmasabban és feloldottabb azonosságban reagálnak a mások rezdüléseire. Ezért is kellene a korosztályokat erőiket egybefogó és kiegyenlítő segélynyújtással központilag is egymás felé igazítani. Ez az eligazítás és irányítás ismét elsősorban a püspök feladata, akinek a rendelkezésére álló eszközöket, lelkigyakorlatokat, rekollekciókat és kerületi esperesi gyűléseket kell ennek szolgálatába állítania. Ne szűnjön meg az önképzés, a helyes munkabeosztás és a nemes szórakozás, a pihenés szükségességének hirdetése és ápolása is. Mindezeknél fontosabb azonban a püspök és papjai közötti állandó, közvetlen dialógus, amelyet az őszinteségnek és a szókimondásnak kell jellemeznie.

Ameddig együtt van a nyáj, ameddig egymás kezét keressük, semmi sem késő. Ha káplánjaink érzik, hogy nem csupán a gépezethez tartozó szükséges, de mégis csak másodrangú csavarok, hanem éppen a mai kor igényeit jobban megérző, a közös munkában önálló felelősséggel is felruházott alkotók, és építők, akkor a jövőbe vezető úton mint fiataloknak elől kell járniok, mert gyorsabbak, mert elevebb kritikát képviselnek, mert egyszerűbb, radikálisabb és lényegretörőbb a látásuk, de értelmük mindenkor azt fogja súgni, hogy szükség van az idősebb előljárók és princípálisok bölcsességére és tékezésére is. Papságunk problémája sokkal több, mint generáció-kérdés. Szemléleti változásról van szó. E sorok ehhez kívántak hozzásegíteni.

LELKIPÁSZTORI EGYÉNISÉGEK, HELYI ADOTTSÁGOK

A TEOLÓGIA beszélgetése

Számunk tematikájának megfelelően felkerestünk néhány jó munkát végző lelkipásztort, hogy egyéni karakterét tükröző felfogását — a sajátos helyi adottságoknak megfelelően — bemutassuk és így a gyakorlatban is meglássuk, hogyan valósul meg fokozatosan a zsinatutáni egyházunk megújulása.

A kérdések azonosak voltak: *Mondja el, főtisztelendő Atya, papi életéből azokat a sajátos indítékokat, amelyek életét, törekvéseit és jövő munkaterveit jellemzik? — Szeretnék képet kapni a munkaterületére jellemző helyi sajátosságokról és az azokhoz való egészséges alkalmazkodásról. — Miként kapcsolódik be a hívek mindennapi életébe, és a helyi társadalmi építő munkába?*

(A beszélgetések Budapest területén készültek).

Dr. Magass Miklós plébános, Óbudai Főplébánia

Tizenhét éve élek Óbudán, ősi lakosnak érzem magam. Ezért átélem híveimmel azt a gyökeres változást, ami plébániaterületünk átépítésével végbemegy. Óbudán évszázados hívőközösség élt. Német származásúak, de ellenzéki magyarok voltak mindig. Még II. Jó-

zsef egy incidens miatt megszüntette a nekik olyan kedves trinitárius kolostort és templomot, — azóta nem tudtak felejteni. A mi templomunk, és kiváló elődeim adtak nekik minden nehézségben menedéket. Már a háború előtt vállaltam ezen a területen — négy kápolna tartozik a plébániához — német miséket, szentbeszédeket, — minden kisházat, minden kedves hívet jól ismertem. Most nagy lelki megrázkódtatást éltek át, amikor tömegesen áttelepítették őket. Melléjük álltam, biztattam, hiszen ígéretem volt arra, hogy visszajöhettek, — de a megvalósulás sajnos elmaradt. Sokan még mindig visszajárnak nagy ünnepeken. Csak egy kis mag maradt, akiknek területe most került rendezésre, ők már itt kaphattak lakást is.

A múltat átmenet nélkül, robbanásszerűen felváltotta a jövő. Itt a lelkipásztorkodásban is gyökeres módszerváltoztatás szükséges. Eddig úgy kívánták, hogy a nyáj menjen a pásztor után. *Most a pásztornak kell menni és felkutatni híveit.* Az idekerült emberek szinte önmaguktól is elidegenedtek. Kidobták régi bútoraikat, vele a szentképeket is, — új holmival, új felfogással érkeznek a „modern életbe”. De egyszer itt is betegek lesznek, szükségük lesz papra, betegellátás, temetés, de keresztelés, esküvő idején is felkeresik lelkipásztorukat. — Jobb lenne a helyzet, ha az egyes kerületekből tömegesen átkerült híveket, — mint a józsefvárosi bontási negyedből érkezetteket — a régi plébániájuk küldené hozzánk vagy átszólnának, hogy kiket várhatunk és fogadjunk szeretettel a mi területünkön.

A nagy lakók között az új lakók, főleg az idősebbek nehezen tájékozódnak, még az egy folyosón lakók sem ismerik egymást. Én fedeztem fel, amikor kedves osztálytársamat látogattam meg, hogy közvetlen szomszédja a harmadik társunk, ő nem is látta, nem is tudott róla.

Kezdetől fogva jó kapcsolatban élek a helyi Tanáccsal, dolgozom a Népfrontban, minden szervet jól ismerek, hiszen Óbuda olyan, mint egy kisváros. Ennek köszönhető, hogy engedélyt kaptam arra, hogy az új lakókat egy alkalommal végigjárjuk, megkérdezzük, hogy felfogásuk szerint akarnak-e egyházközségünk tagjai lenni. Kiküldött összekötőm, — rendszerint a diszkrét és jómodorú pénzfelajánlás-beszedőnk — az érdeklődőknek röviden ismerteti Óbuda vallási múltját, felhívja a figyelmet a templom művészi jellegére, elmondja, kik a lelkipásztorok, ismerteti a szentmisék rendjét és felkínálja szolgálatainkat. Ez a megoldás lelkipásztori létszükségletünk, hiszen a rekonstrukció miatt minden hívőnkől elszakadtunk volna.

Sajátos lelkipásztori törekvésem egyéniségemből adódó: *Nagyon szeretem az embereket.* Örülök, ha megvidámíthatom őket, ezt az óbudai közvetlen és családias szellemet — amiből olykor a kiskocsmák sem maradtak ki, — a táj „genius loci”-ját szeretném átmenteni a jövő Óbudába is. A legfájdóbb papi teendő számomra a temetés, rendszerint mindegyik elhunyt jó ismerősöm is volt. *Legboldogabb vagyok az esküvőnél és a keresztelésnél, mert ezzel alapozzuk meg a jövőnket.* Szívesen megyek híveimhez látogatóba, igyekszem olyan hangulatot teremteni, hogy ez számukra élmény maradjon.

Az óbudai templom sajátosan kedvelt miséje a vasárnapi tízórás latin énekes nagymise. Ez — az új liturgikus irány bevezetése mellett is — megnyugtató örökség azok számára, akik ezt a lelki hangulatot igénylik. Ezért a város különböző pontjairól jönnek hozzánk, így mondhatom, hogy ennek a misének törzsgárdája van. De van kilencórás beat-mise is, vagy más, az ifjúság igényeit is kielégítő ének, zene és tanítás. Péter—Pál ünnepe és Kiszasszony napjának búcsúja messziről vonzza a híveket. A plébánia területén még négy kápolna működik jól felkészült lelkészekkel, akik a maguk kisebb területének igényeit szolgálják és híveikkel kölcsönösen jól ismerik egymást.

A plébánia múltja jelentős adatokat szolgáltat Óbuda történetéhez. Ez a „kisváros” mindig teocentrikus volt, a papnak pedig volt szava és tekintélye. De az is igaz, hogy olyan pásztorai voltak, mint Csatka Nándor, aki itt létesítette az első magyar betegsegélyező egyesületet. Vagy említhetem Sagmüller Józsefet, aki negyven esztendeig generációkat nevelt fel az Egyháznak. Értékes irattárunkat feltártam a nagyközségnek. A Népfront munkatársai kutatnak helytörténeti adatok után. A fiatal papoknak, történészek és műtörténészek számára is egyszerű kutatási anyag rejtőzik itt a magyar, latin és német nyelvű okmányok között, — ezért mindenkit csak biztatni tudok, hogy kutassák fel kincseinket.

Papi életem karaktere? Mindig a jó kapcsolatot keresem, mert kedélyes hangulattal, kedves szóval, egy-egy friss anekdotával minden nehéz helyzetet át lehet hidalni. — Nekünk, egyháziaknak mindig és mindenütt jó munkát kell végeznünk, az égiek közvetítése mellett, a hívek földi boldogulását is elősegíteni.

Bertók Ferenc plébános, VIII. kerületi Krisztus Király plébánia

Papi életem, lelkipásztori kibontakozásom a szent Rita lelkészséghez fűződik, ahol tizenhét évig dolgozhattam. Úgy tartom, hogy maguk a hívek alakítják az érzékenylelkű lelkipásztort. Magam teljesen nyitott lélekkel jöttem az Úr szolgálatára és egyszerűen befogadtam magamba az igényeket és az emberi segítségre, lelki erősítésre válogatás nélkül készen álltam. A szent Rita kápolna — amint közismert — bizonyos tekintetben zárandokhely. Leginkább akkor jönnek ide az emberek, amikor valami tragédia, lelki sérülés érte őket. Mert bizony, akármilyen erős is valaki, — egyszer lélekben megsérülhet. Kihez menjen a hívő, ha nem a lelkipásztorhoz? Azt mondják, pszichológus vagyok. Nincs szakképesítésem, de utánaéztem mindazon forrásoknak, ahol választ és segítséget remélhettem. Mindig erősítettem és sokat, nagyon sokat imádkoztam azokért, akik hozzám fordultak.

A lelkészség területén van a süketnémák intézete és a legnehezebb esetek kórházai: a baleseti klinika, az elfekvő kórház és a Kun-utcai égési osztály. Nagyon nehéz az embernek erőt venni természetén, de amikor egy feketére égett haldokló, egy mellkasában összelapított balesetes utolsó lélekzetével, könnyes-megtört szemével megköszöni a végső erősítést, akkor mennyei öröm tölti el az én lelkemet is és mint eszköz, részesedem az Üdvözítő kegyelmeiben. — Igen, mindig hívásra mentem, erre kórházi engedélyt kaptam, a legkevesebbet beszéltem, de szeretettel fordultam a többi szenvedőhöz is, néhány vigasztaló emberi szóval. Nemcsak én mentem a betegekhez, hozzám jöttek a megrendült, kétségbeesett hozzátartozók is. Orvos, akinek magárahagyott két gyermeke megégett, egy külföldi apa, akinek akkor végzett, szép jövőjű fia autóbaleset áldozata lett. — Az elfekvő kórházba hívatott egy ragyogó múltú, „flottul élt” ember, akit gyomorrákjában mindenki elhagyott, — rajtam keresztül kereste az utat az irgalmas Istenhez. — Hogy mit is lehet ilyenkor mondani? Átvenni teljesen a kínlóadásukat, de mégis reményt sugározni feléjük. Együtt keresni a kiutat. Keveset mondani, ilyenfélét: Nem tudjuk, mit akar az Isten! Miért tette, de Ő jó, valami nagyobb rossztól akar megóvni minket. — És hazamenet hosszú-hosszú imádság, utána egészen más lesz az ember, ilyenkor érik igazán pappá, Isten közvetítő eszközévé. — Igen, foglalkoztam a hallássérültekkel is. Amíg volt lehetőségem, bejártam az intézetükbe, elsajátítottam a jelbeszédet. Beszéltem nekik Istenről. Amikor először megértették, hogy: Jézus szeret benneteket! — örömjongásba törtek ki és az én szemembe is könnyeket csalt örömük. Milyen boldogság az Úr örömhírét tanítani, aki eljött azokhoz is, akik a társadalom szélén állnak. Teljes erővel csatlakoztam ahhoz a pedagógiai elvhez, hogy amint bekapcsoljuk őket az emberek közösségébe, úgy ne kerüljenek hátrányba Isten országában sem. — Azóta bizony azok a gyerekek felnöttek, de sokszor eljönnek hozzám emberi, lelki kérdésekkel és én készen állok számukra minden időben. Itt, az új szolgálati helyemen is, karácsony és húsvét előtt szívesen fogadok minden hallássérültet, hogy méltóan előkészítem őket a szent ünnepekre, hiszen a liturgia szavait, a szentbeszédet és a szép karácsonyi énekeket nem értik, — csak a jó előkészítés teszi számukra is ünneppé a szent napokat.

Itt is kórházak, klinikák közelében élek. Számomra a karácsony legszebb ünneplése, ha a betegek között lehetek. Ilyenkor csak a súlyosak vagy az elhagyottak maradnak a kórházban. A csillogó karácsonyfa mellé kell néhány vigasztaló szó, egy-két cukorka, — és azonnal rátaláltak a karácsony igazi szeretetajándékára. A súlyos betegek nemcsak lelki vigaszt kérnek, hanem egészségüket, erejüket is szeretnék visszanyerni. Ilyenkor csak annyit: „Az orvosok kezelnek, a nővérek ápolnak, — de a gyógyulást az Isten adja!”

Igen, ismerik, hogy nyelveket is tudok. Hozzám jönnek az olaszok házasságkötésre. Egyik a másíknak adja át a címet. Ezt is megtanultam anyyira, hogy előkészítem őket az igazi keresztény házasságra, hiszen legtöbben magyar kislányokat visznek innen otthonukba. Anyanyelvükön, az ő örömteljes derűjükkel azonosulva áldom meg szentségi házasságukat.

Hogy én specialista lennék? Nem hiszem, sőt abban sem hiszek, hogy az igazi papnak specializálódni kellene. Akik mellém kerültek és kikötéseket tettek, hogy ők csak gyóntatni szeretnének vagy gyermekekkel foglalkozni, hagytam, szívesen átadtam az én területemet. De sajnos, az ilyenek abba is beleszürkülnek, másra meg nemigen vállalkoznak. Nagyon meg kellene tanulni a mai kor papjainak, hogy mindenre készen álljanak az emberi élet, a társadalmi elvárások minden területén. Ne legyenek számítók, ne tűnjön ki, hogy valamit kedvtelésből vagy érdekből végeznek. Sok gyakorlati tanácsot adhatnak számukra, de főleg azt, hogy sokat imádkozzanak, mert az így feldolgozott élményekben alakul ki az igazi papi karakter. *Mindenre kész szolgálat!* ez a jelszavam. Csak ez a készség lehet az igazi papi hivatás élő forrása.

Dr. Czike Imre káplán, Krisztus Király plébánia

Budán laktam, ott is lelkipásztorkodtam, — igen, Pest egészen más. Különösen ennek a kis zárt, belterületi plébániának van sajátos jellege. Két látogatott hely, a Jézus Szíve templom és a Piarista atyák kápolnája közé vagyunk ékelődve. Sokáig az idős hölgyek zártkörű társasága volt jellemző kápolnánkra. Most már kedvezően változott a helyzet. A kápolna önmagában is, a házak közé rejtve, jól fűthető, nagyon otthonos a napközben betérők számára is. Nálunk jellegzetes az igen rövid homíliaival tartott hétköznapi ötórai szentmise. A város közepén, a munkából jövő, rendszeres lelkiéletet élők látogatják, napi mintegy negyven áldozóval. A hívek közösségét családok, — szép számban „nagycsaládok” — alkotják, akik együtt jönnek gyermekeikkel. A szülők is „besegítenek”, énekelnek, harmóniumoznak. Szívesen vették a művészi szembemiséző oltárasztalt, a kenyeret maguk teszik a kehelytálba. Vasárnap ünnepi vesperást tartunk, liturgikus magyarázattal, — ezt együtt éneklék a hívek. Megmaradt a régi szentségimádás, — itt az Oltáregyesületnek régi hagyománya van, — de biblikus elmélkedésekkel kapcsoljuk be a szentáldozatba. A vasárnapi tízórás mise a jellemző: összeszokott társasága van. A nyolcórás a sietős háziasszonyok miséje. Vasárnapi ötórai misének modern közönsége van. Ezen sajtóságok szerint alakítjuk az egyes misékhez a homiliát is. A kilencórás gyermekmise időpontja itt is, másutt is problémás: egy napi pihenőjük van, nehéz korán felkelniök, későbbi időpont pedig szétaprózta napjukat.

Nagyon szívesen fogadtuk az új keresztlési liturgiát, hiszen sürgősen változtatni kellett ezen a sokszor pusztán adminisztratív aktuson. Fel kell készíteni a szülőket — nemcsak a keresztszülőket —, hogy felelősséggel mit és miért vállalnak. Mit nyújt az Egyház a keresztény életben, mi az az elkötelezettség, amit maguk és gyermekük nevében egyaránt vállalnak. — Családi kis kápolnánkban könnyen megvalósítható, hogy a húsvéti szertartás közben keresztelünk. Házassági előkészítés kevés, tőlünk inkább elbocsátót kérnek reprezentatív helyekre. Sajnos általában kevés a jegyesoktatási alkalom, pedig amint megértik miről van szó, maguk is igénylik. Nehézséget okoz még az egységes követelmény hiánya, nincs kapcsolat az egyes plébániák jegyesoktatói között. Még mindig ugyanazt a klisé alkalmazzuk, mint huszonöt évvel ezelőtt, amikor a házasságra jelentkező előtte legalább nyolc évig rendszeres hitoktatásban részesült.

A régi formák átváltása az újra — az egyházi élet minden területén nehéz. A régi hívek kritizálják. A szülők felháborodnak, megharagszanak ránk, ha a felkészületlen gyermekeiknek — bár a felkészítés kötelessége rájuk hárult volna — nem akarjuk kiszolgáltatni a szentséget, ugyanakkor esetleg a másik templomban szó nélkül megesketik őket. Igen nagy a lelkipásztor felelőssége, hogy ha a vallásilag felkészületleneknek, sőt talán még koruk szerint is éretleneknek a keresztény házasság komoly terhét akassa a nyakukba. Ezt különösen átérzem, hiszen a keresztény házasságokban felmerült számos nehézséget, mint szentszéki jegyző, jól ismerem. Jogi végzettséggel léptem a papi pályára, és éppen azért jól látom, miként kellene a jogot és a kötelezettségeket az élethez közelebb hozni, a mai valósághoz hangolni. *Papi feladatunk, hogy a társadalomban jól beillesztett emberi életet összehangba hozzuk Krisztus életével és törvényeivel.*

Fülöp Béla templomigazgató, kispesti Jézus Szíve lelkészség

A templom hívei, a kis családi házak lakói rendszeres templomlátogatók, akik a régi szokásokhoz és sajátos ájtatosságokhoz voltak szoktatva. Egy váratlan változás után kerültem ide. Minden törekvésem a zsinat szellemének megvalósítása a liturgikus és egyéb lelkipásztori területen. Egyes dolgokban határozottan kezdeményeztem, a továbbiakat fokozatosan szeretném megvalósítani. Féléves előkészítés volt szükséges a szembemiséző oltár felállítására. Sorozatos szentbeszédeket tartottam a szentmise közösségi jellegéről, beszélgettem, vitatkoztam a templom bensőbb munkatársaival, míg megvalósult az oltár, és így a szentmisében az egész hívő közösség tudatosan bekapcsolódott. Ez volt az első állomás, ami teremet elősegítette: *otthonossá tenni az istenházát, családi kapcsolatot teremteni a lelkipásztor és a hívei között.* A templomban feliratos táblák készültek zsolnárokkal, a kórus vezetésére szakembert kaptam, önként vállalkozó karvezetőt, aki az új liturgikus szövegeket, énekeket megkedveltette.

Ezen a vidéken, ahol a családi házakban otthon töltik a vasárnapot, a délelőtti misék a látogatottak. Szeretnek korán jönni, mert a délelőtt értékes számukra. A kilencórás szentmise először a gyermekeké volt, de sok felnőtt is ekkor jött. Ezért most áthidaló megoldást

alkalmazunk. A mise bevezető részében és az oratiókban gyermekek közreműködnek, a szentbeszéd eleje is nekik szól, azután rövid, felnőtteknek szánt homíliával folytatódik. Az egész szentmise szervesen egybekapcsolódik a kitűzött cél szerint: *a családok együtt vegyenek részt a liturgiában*, a szülők a gyermekekkel együtt járnak a templomba. A hitoktatás szombat délután és vasárnap van. Ott is jelen vannak a szülők, a gyermekeknek párbeszéd formában dolgozom fel az anyagot. A bérnámásra csak huszonkettőt készítettem elő, de közülük húsz továbbra is rendszeresen jár tanításra és szentmisére. A hittanítás kiindulása és alapja a Szentírás. Az Apostolok Cselekedeteiből bemutatom, hogy történt például a bérnámás az ősegyházban, azután megkeresem a mai élet párhuzamát. A keresztelés új szertartásának az ismertetése most indult, minden hívőnek elmondjuk, megújítják saját keresztségük értékét, emlékéit. Akiket a templomból ismerek, azokkal igyekszem személyes kapcsolatot keresni. Bárkinek, aki hozzám fordul, először is őszinte emberi segítséget akarok nyújtani. Így meglátják, hogy *egy akarok lenni közülük, együttélni velük, az ő életformájukban. Az az alapelvem: a pap egy legyen a hívei között!*

Rendkívüli értéket jelentenek az Egyháznak az öregek. Sokan vannak, szívesen jönnek a templomba. Bizony, az anyagi segítség zöme is tőlük várható. Az idős asszonyok áldozatosan segítenek. Elvégzik a sekrestyési munkát, bármilyen segítségre készen állnak. De magam is igyekszem megtalálni a hangot, megoldani a felmerülő problémákat, otthonná tenni a templomot és környezetét. Időnként együtt kávézunk, szombaton ők díszítik a templomot. Ekkor megnyílnak a zsilipek, ki-ki elmondja a maga meglátását, panaszát. Mondhatom, itt készítem elő a vasárnapi mondanivalómat. Már előre észreveszem, miként fognak reagálni. Egyénenként megbeszélem, mi újat szeretnék és ezzel már a közhangulatot is előkészítem, rajtuk keresztül simítom el az ellentéteket. Megünnepelem mindegyikük névnapját és így igazán munkatársaknak, az Egyház benső segítőinek érzik magukat. Így szeretném megvalósítani a szentpáli egyházak szellemét.

Kissé megkésve most készítem doktorátusi dolgozatomat. A történelem érdekel. Az ősegyházak történetétől kezdve mindaz, ami az Egyház életében történt, alakult, amiből a Szentlélek műve kiviláglik. Feldolgozom Roskoványi Agoston, múlt században élt váci püspök életét. Igen sokat tanulok tőle olyant, ami a mai időkre is alkalmazható. Kiváló lelkipásztor volt. Kora problémáit részletesen feldolgozta. Foglalkozott a cölibátus kérdésével, a család együttes pasztorációjával. Elsőáldozásra mindig odarendelte a szülőket és a keresztszülőket is. Ma is megfontolandó tanácsokat adott a cigánykérdés megoldására, ahol az Egyháznak is komoly szerepet szánt.

A történelem soha nem egészen a múlt, benne van a jövő csírája is. Ezt kell feltárnunk benne. Sok ilyen rejtett kincse van a magyar Egyházunknak.

Bánóczy Előd káplán, Jó Pásztor, önálló anyakönyvező lelkészség

Fiatal Atya, három éve végzett, utána súlyos beteg volt. Most mégis rendkívüli készséggel és áldozatos munkával dolgozik. Az elhunyt Ruppert János lelki irányát követi. Kétféle törekvés teszi máris sajátossá munkáját: a gyermekek lelki gondozása és a szép ének kialakítása a templomban.

Amikor új területre kerülök, — mint a jelen esetben is — felmérést végzek, mit tudnak már a gyermekek az előző tanításból, mit hoztak otthonról. *A gyermekeket a szülőkkel együtt várom, a családdal együtt szeretném megismerni.* — A tanításokban az életből megtörtént eseményekből szeretek kiindulni, — hozzákapcsolom a megfelelő szentírási tanítást, történetet, és az egészet alkalmazzuk a saját helyzetünkre. A kicsinyeknél magamkészített képekkel szemléltetek, kevés szöveggel. A nagyobbaknak inkább szöveget adok, így a második jelzőrendszer fejlesztésével a gondolkodtatás és megbeszélés módját választom. Megkapják a hivatalos hittankönyvet, de az óra anyaga nem azt ismétli, hanem más oldalról világítja meg, teszi teljesebbé azt. Feladatként rajzolatok, ezzel a fantáziát színesítem, a motorikus készséget fejlesztem. Elvont fogalmakat képekben fejezünk ki. Így a keresztény remény megértéséhez megbeszéljük a jerikói vak esetét, és azt mindenki a maga fantáziája szerint lerajzolja. Szemmel tartom az iskolai tankönyveket. Átveszem a mai nyelvezetét és párhuzamosan, az iskolában tanult tudományos és erkölcsi felfogás alapján életszerűen adom hitünk tanítását. Az óra beszélgetésformájú, arra töreksem, hogy az együttélés otthonos legyen. A gyermek viselkedését a szülőktől, iskolatársaitól igyekszem megismerni. Mert aki keresztény tanításban részesül, attól megkívánom, hogy munkáját pontosan végezze, önzetlenül segítsen osztálytársainak. Szeretném megismerni a gyermek utcai, otthoni magatartá-

sát, a közösségi munkáját, készségét. Szeretném, hogy segítsék társaikat, ne tartsanak haragot, tűnjenek ki az emberszeretetben, mert „arról ismernek meg benneteket, hogy szerettek egymást”.

Igen fontos dolog a gyermek számára az örömszerzés. Ezt a szülőknek is elmondom; mi is megüljük ünnepeinket kis ajándékkal, vidámsággal, az érzelmi hangulatát is megadjuk a gyermek igényeinek megfelelően.

Már előző helyeimen is azt tapasztaltam, hogy a *szenténekek* gyakorlása *lelki feloldódást, érzelmi megnyugvást* szerez. A sok öreg szívesen énekel, de csak a régi dallamokat ismerik, a mise alatt nem tudják az újat megtanulni. Ezért nem sajnálom az időt, hogy a mise előtt átvegyük az új liturgiához kapcsolódó éneket és az egyes részekhez magyarázatot is fűzök. Ezzel bekapcsolom azokat is, akik mise alatt is valami egyéni magánátjuttatosságra temetkeznek. A mise alatt az éneket segítő pap többet nyújthat, mint az énektábla, amit az öregek, vagy a rossz világítás miatt mások sem tudnak elolvasni. Aki énekel — akárhogyan is, — jobban felemelkedik Istenhez, valóban kétszer imádkozik.

Nagyon kívánatos lenne, ha papságunk a zenei kultúra terén fejlesztené magát. A gyermekek nagyon képzettek a Kodály-módszerű nevelés miatt, és ezt igénylik a lelkipásztoruktól is. Ma már nemcsak a beat-zene, hanem Bach és Beethoven felé is fordulnak. Az átélt zene minden tanítás nélkül is segít az elmélkedésre, a megfelelő lelkesítésre, a személyi igények kielégítésére a vallási területen is. A nemes zenei ritmus lelkiekre hangol és fejleszti a szép igényét.

A mi kápolnánkban a féltizenkettes mise a leglátogatottabb, az embereknek igényük a vasárnapi hosszabb pihenés. Ezért okoz nehézséget a korai diákmise is. Az időpont változtatása még probléma. A diákmisén fontos a konferáló, aki irányítja, leköti a gyermekek figyelmét. Ehhez komolyabb szülők közreműködését is elvárjuk. Az a legcélszerűbb, ha a gyermekek a szülőkkel jönnek a templomba, de ők vannak elől, az oltár közelében. A diákmise beszéde rövid, közvetlen hangú és szívesen kapcsolódik a hittanítás folyó anyagához. Legjobb, ha a lelkipásztor egy rugalmasan változtatható rendszert épít fel magának és a tematikát négy évre elosztja. Így összefüggően és előre készületen adja a tanítást, elkerüli a rögtönzést, vagy a témák indokolatlan ismétlődését, ami a gyermeket könnyen eluntatja.

Sajnos, lelkészségünk területén, a józsefvárosi házbontások során sok jó hívőnk vesztjük el, az új házak még csak készülöben vannak. — Házasságkötés itt nemigen van, elbocsátót kérnek, nagyobb, belterületi templomokat keresnek fel. A keresztelés új módját fokozatosan készítjük elő, rendszerint vasárnap a két mise közé iktatjuk, és ezzel a híveket is bekapcsoljuk, szívesen ottmaradnak, hogy a kis új keresztyén beiktatásánál az egyház közösségét képviseljék.

Hogy papi törekvésemet is összefoglaljam: *Mindig az emberek rendelkezésére szeretnék lenni, bármilyen szükségben segíteni.* Hivatalos találkozásnál is elbeszélgetni, egyéni örömeinkben, bánatukban résztvenni. Hogy a sokszor nehéz lelkipásztori problémákat is megoldhassam, ahhoz sokat, nagyon sokat kell *elmélkedni, imádkozni.* Úgy látom, hogy a legjobb felkészülés mellett is, a saját hangját, egyéni papi stílusát csak hosszú évek előkészületével nyerheti el a lelkipásztor. Az Úr is visszahúzódott a pusztába előkészülni és hogy megtalálja az alkalmas időt arra, hogy felmenjen Jeruzsálembe.

*

Csak egy kis betekintést tudunk nyújtani napjaink hazai, fővárosi lelkipásztori életéből, de — úgy véljük — ez nagyon értékes képet ad arról, hogy a megújuló egyetemes Egyház miként sarjad újjá a változó életformákban, bensőséges lelkiéletű kis közösségekben, családias szellemű helyi egyházakban. Mi is megtapasztaltuk azt, amit Yves Congar jelez: „Itt is, ott is eltűnik valami a szervezett intézményekből, de ami csírázik, ami születik, az az igazi evangéliumi mustármag..., amely minden hajtásában egyaránt tükrözi az üdvösséget, Jézus Krisztus szeretetének jelét az emberek felé.”

TANULMÁNYOK

Csanád Béla

A TEKINTÉLYELVI LEKIPÁSZTORKODÁS VÁLSÁGA

A lekipásztorkodás válságban van elméletileg is, gyakorlatilag is. Egyházi körökben sok szó esik erről világszerte. Maguk a lekipásztorok érzik legjobban a problémákat: a papi hivatás dinamizmusának csökkenését, a munka eredménytelenségét, a hagyományos értékek megőrzésének felelősségét, a reformok szükségességét, ugyanakkor az új kezdeményezések nehézségeit. Mi az oka ennek a válságnak? Mikor és hogyan ér véget ez a feszültség az Egyház életében? Főleg pedig: mit kellene tenni?

Mindenesetre nem a zsinat az oka a krízisnek, mint ahogy sokan gondolják. A zsinat csak megállapította és csöndesítette a problémákat, s megpróbált hathatós orvoslást keresni a bajokra. A zsinat nagyon is tudatában volt, milyen „nehéz időket élünk”. VI. Pál pápa mondotta zsinati záróbeszédében, 1965. december 7-én: „Olyan idő volt ez, amely — mint mindenki tudja — inkább a világ meghódítására, mint a mennyek országára van beállítva. Olyan idő, amelyben az Istenről való megfélelkezés rendszerré lett, mégpedig látszólag — de jogtalanul — a haladás és a tudomány nevében. Olyan idő, amelyben az emberi személyiség önmaga és szabadsága teljes tudatában alapvető és tipikus cselekedeteiben abszolút autonómiát vall, és transzcendens megköötöttségektől meg akar szabadulni. Olyan idő, amelyben úgy látszik, hogy az evilágiság a modern világnézet logikus következménye és a társadalom földi rendjének legfőbb bölcsessége”. A zsinat tehát kiutat keresett a válságból, az Egyház általános reformja által, lehangsúlyozottabban pedig a lekipásztorkodás megújulása által.

A lekipásztorkodás válsága közvetlenül az *Egyház válsága*, hiszen — tágabb értelemben — az Egyház gyakorlatát, az üdvösségre szolgáló munkáját nevezzük lekipásztorkodásnak. Az Egyház válsága viszont a *hit válsága*, helyesebben azé az emberé, akit Isten a hit által megszólított és meghívott az isteni életre. Ha tehát a pasztorális megoldásokat keressük, mindenekelőtt ismernünk kell az egyházi és a hitbeli krízis eredetét és okait, legalább lényegében.

Az Egyház válsága

Történelme során az Egyház sokszor került olyan helyzetbe, amikor újra kellett értelmeznie és értékelnie önmagát és tevékenységét. Tulajdonképpen *azonosság válság* ez: Krisztus rendelte lényege és célja szerint él-e, működik-e a mai világban? Arról van szó: egyrészt nem akadályozzák-e fejlődését időszerűtlen történelmi képződmények, másrészt megtalálja-e a kellő utat és eszközöket a mai emberhez, a mai világhoz? A hűség és alkalmazkodás feszültsége ez a krízis.

„Krízis”: súlyos jelentésű szó, mert az egyéni és közösségi tapasztalat szerint szenvedéssel, kockázattal és veszteséggel jár. De mindjárt előljáróban meg kell jegyeznünk, éppen a közfelfogás miatt, hogy *pozitív* jelentése is van. Nem feltétlenül a halál előjele, hanem sokkal inkább a fejlődés bizonyossága. Az Egyház történelme azt tanítja, hogy az Egyház krízisei szinte kivétel nélkül a *jövő ígéretét* hordozzák. A keresztény reménységnek az Egyház vonatkozásában is érvényesülnie kell.

A szociológusok jól ismerik azt a pozitív értelmű válságot, amely feszültségeken, buktatókon és felemelkedéseken át a cél felé visz.¹ Ilyen krízist ismert fel a világban *Suhard* kardinális már 1947-ben: „Mindenki megegyezik abban, hogy korunk átmeneti kor. A szenvedések, melyek az egész földet érintik, a veszélyek, amelyek jövőjét fenyegetik, a nagy eszmeáramlatok, amelyek végigsöpörnek rajta, nem annyira egy katasztrófa következményei, mint inkább *előjelei egy közeli szülésnek*. Úgy is mondhatnók, hogy a jelen állapot nem ‚betegség’ és nem dekadencia, hanem a serdülő kor válsága. A világ fejlődésének életbevágóan fontos pillanatához jutottunk el: az emberiség a féktelen és gyarló ifjúkor küszöbére lépett, és nem kisebb feladat előtt áll, mint hogy új értékekkel helyettesítse a régieket. Mi az, ami meghal? Mi fog születni? Inkább csak érezzük, mintsem pontosan meg tudnók mondani”.²

Walter Kasper, az ismert tübingeni ekkleziológus, a „krízis” szó eredeti jelentését idézve, „válszít-helyzetnek” (döntési szituációnak) nevezi az Egyház mostani állapotát. „Kritikus helyzetben az eddigi struktúrák és formák nem magától értetődőek többé. Tág tere van így a szabadságnak és előnyt élvez a cselekvés. A jövő nyitva áll. Eppen ezért vezethet a krízis pusztuláshoz éppúgy, mint ahogy fordulhat kairosszá (kegyelmi idővé); a hit krízise vezethet a hitbeli megértés megújulásához és elmélyüléséhez is. Ilyen kritikus fordulópontok az Egyház és a teológia történetében ismételten adódnak. Gondoljunk a konstantini változásokra, a gregoriánus reformra, a reformáció korszakára. A hit akkor is, időnként mérhetetlen történelmi változások folyamatain át is, megőrizte identitását. Valószínűleg most ismét ilyen korszak fordulóponthoz érkezünk az Egyház- és dogmatörténetben. A jelenlegi krízisben ez a mi helyzetünk kairossza”.³

A válság elsősorban az *Egyház struktúráit és módszereit*, vagyis az Egyház fölépítményeit és funkcióit érinti. Ezen a két ponton érintkezik az Egyház legközvetlenebbül a világgal. Itt mutatkozik meg leginkább alkalmazkodóképessége és szolgáltató készsége. Eppen ezért amikor megújulásról beszélünk az Egyházban, gyakorlatilag *új struktúrákat és pasztorációs módszereket* keresünk. Ez a törekvés, ez az előretökélő szándék az elsődleges, és csak másodrendű kérdés, mi lesz a régi formákkal. Ezek közül ami maradandó és valóban tradíció, vagyis érték, bizonyára be fog épülni az újba. Krisztus megadta az Egyház alapstruktúráját, és hisszük, hogy az ő lelke, a Szentlélek ezt meg is őrzi a világ végéig. Nyugodtan alakíthatjuk tehát azt, ami az Egyház történelmi műve: az evangélium helyi és történelmi megélési formáit, továbbá az Egyház tevékenységének korokhoz szabott, alkalmazkodó módszereit. Sőt, kötelességünk is az állandó külső és belső megújulás. Szükségszerű, hogy megtérésünket, Istenhez fordulásunkat — az Egyház gyakorlata terén is — a maga történelisége és időszersége szerint megújítva realizáljuk.

Az Egyház eddigi (talán több százados), nálunk is uralkodó gyakorlati lelkipásztori „munkastílusát” autoratív stílusnak neveztük el. Ezzel természetesen nem akarjuk leértékelni az Egyházban ma is élő és érvényes tekintély-elveket, az üdvösség hierarchikus rendjét. Nagyon jól tudjuk, hogy az üdvösség rendjére is érvényes szent Jakab apostol figyelmeztetése: „Ne tévedjétek, szeretet testvéreim. Felülről, a világosság Atyjától csak jó adomány, csak tökéletes ajándék származik. Nála nincs változás, sem árnyéka a változandóságnak. Szabad akaratból hívott minket életre az igazság erejével, hogy zsengeje legyünk teremtményeinek” (Jk 1,16—18). De ahogyan közvetítjük, ahogyan képviseljük Isten üdvözítő akaratát és adományait, ahogyan sáfárkodunk, megfelel-e az egyedül autentikus krisztusi magatartásnak: „Az Emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon és váltságul adja oda életét sokakért” (Mk 10,45). Ha ezt vizsgáljuk, beszélhetünk túlzottan tekintélyelvű pasztorációról, amely nem a szolgálat szelleméből fakadt, hanem inkább a hatalomból, és eszközeit, módszereit is nem egyszer az adott társadalom kelléktárából kölcsönözte, nem pedig egyedül az evangéliumból. Amikor tehát az autoratív pasztorációt látszólag szembe állítjuk a *szolgáltató, tanúságtévő és missziós pasztorációval*, az evangéliumi küldetésnek és a közelmúlt (vagy a ma) pasztorációjának *krisztusi azonosságát* keressük. Természetesen szellemi-lelki azonosságról van szó, nem pedig külső, formális azonosságról.

Történelmi, társadalmi örökségek

Minden megújulásnak egyik támpontja az a múlt, amely a jelenre rányomja bélyegét, gondolkodási sablonokat, megszokásokat és magatartásformákat alakít ki; az a múlt, amely időszerűtlen módszereket és stílusokat konzervál a mában. A múlt, egy-egy közösség vagy intézmény múltja persze értékes örökségeket is hordoz, igazi tradícióit, amelyet meg kell őriznünk, tovább kell vinnünk. Ezeket az igazi értékeket azonban el kell választanunk az ideiglenes, viszonylagos értékektől, amelyek egy idő után akadályai lehetnek a fejlődésnek.

Az Egyház gyakorlata, sajnos, őriz néhány időszerűtlen „örökséget” a mában is. Különösen terhes örökség, amely pasztorációs szempontból jelentős: a feudális gondolkodásról és struktúrák maradványa, vezetői szinten az abszolutista lelkület asszimilálása, vallásosság terén pedig a konzum-magatartás áttétele valamiféle konzum-keresztyénység formájában.

A feudális-kori maradványok egyre fogynak ugyan, de hatásai még érezhetők. Egyházunk életében.⁴ A feudális-patriarchális életforma, különösen falusi viszonylatban, igen kedvező légkör volt a pasztoráció számára. A plébániai közösség sokszor a nagy családok hitben összefogott szövetsége volt, s ahogy az egyes családokat a „patriarcha” tartotta össze, ugyanúgy a plébános, mint „atyja” (rosszabb esetben mint úr) fogta össze a maga tekintélyével az egész közösséget. Többször világi vonatkozásban is. A plébániai közösség vezetőre és vezetettekre oszlott, élete jórészt a vezető tekintélyétől függött, aki a hívőket a

tisztelet és az engedelmisség szellemében nevelte. Ez a falusi patriarchális közösség erősen helyhezkött volt, s ez a tény könnyebbé tette a kormányzást és az egész pasztorális munkát. Hosszú időn át meglehetősen egységes is volt ez a közösség, és saját törvényeivel őrizte, védte önmagát. Mindez magátólértendőnek tűnt mindaddig, amíg e biztosnak látszó törvények szerint élő, sztatikus és zárt közösségek bomlani nem kezdtek, és föl nem oszlottak a társadalmi és technikai forradalom hatására. Ekkor a patriarchális pasztorális mentalitás — a „pásztor és nyáj” evangéliumi hasonlatát félreértve — átmentette magát a tömegpasztorációs formákba, egy kis bürokratizmussal színeződve. Az evangéliumi „jó pásztor”-hasonlat félreértése azért is különös, mert Jézus ebben a tanításban éppen az ő korában divatos, hatalmi vezetési modellek ellen „tiltakozva” egészen új vezetési stílust jelölt meg követőinek, olyan stílust, amelyre a szolgálat és az életáldozatig menő szeretet a jellemző.

Ami az abszolutizmus hatásait illeti a vezetés terén, észre kell vennünk, hogy ez is világi, társadalmi hatás az Egyháziak életében, és itt is közrejátszott egy félreértés: az egyházi tekintély lényegének az összekeverése a világi tekintélyformákkal. Alois Müller egy sok vitát felkavaró tanulmányban mutatott rá arra, hogy az abszolút autoritás eszméje az igazság (a kinyilatkoztatás) tekintélyének a mintájára az élet sok más területére is — „jogtalanul” — áttérjedt az Egyházban. Olyan területre is, ahol semmiképp sem a parancs és az engedelmisség a döntő érték, hanem a keresztény szabadság és szeretet.⁵ A világi abszolutizmus „eredményei” aztán megmutatkoztak az Egyházban az őskeresztény közösségi szellem megfoghatóságában, főleg pedig az Egyház-kép torzulásában. Abban, hogy az engedelmeskedő (vagy engedetlen) hívó az Egyházon az egyházi vezetőséget értette, s tulajdonképpen semmi felelősséget nem érzett a közösségért, hiszen azt jórészt csak „kívülről” és alattvalói minőségben tudta megközelíteni.⁶ Az Egyház gyakorlatában így hosszú időn keresztül nem tudott kibontakozni a *krisztusi testvériség és lényegi egyenlőség* magasrendű tanúságtétele. E tanúságtétel hiánya viszont tovább gyöngítette az Egyház hitelét. Ilyen okok miatt lett a 2. Vatikánum legfőbb törekvése, hogy az Egyház újra értelmezze önmagát, helyes egyház-képet tárjon az emberek elé, és felragyogtassa az igazi krisztusi közösség eszményét.

Más vonatkozásban jelent terhet az Egyház és a pasztoráció számára a legújabb korban a jóléti társadalmi eszme térhódítása nyomán az úgynevezett konzum-magatartás kialakulása. Sokhelyütt a mai kor emberének társadalmi „rangját” — a közfelfogásban — egyre inkább az kezdi meghatározni, mennyit fogyaszt, mennyit élvez a termelt javakból, nem pedig az, hogy mennyit termel. Ez a döntően passzív jellegű szemlélet a vallási életben is jelentkezik. Kialakulóban van valamiféle *konzum-kereszténység*, amely a vallásban is a lelki fogyasztási javak összességét látja, és a vallás értékét aszerint ítéli meg, mit nyújt neki, az egyénnek. Ilyen formán a kereszténység annyit jelentene csupán, mint egy jóléti intézmény, egy örök életre szóló biztosító intézet, amely ellátja „tagjait” minden jóval, tanítással, szentségekkel, áldással, tanácsokkal és szokásokkal. Világos, hogy ez a fogyasztói szemlélet az Egyházban majdnem kizárólag csak az intézményi jelleget látja, és a pasztorációban „szolgáltató ipart” lát. Don Mazzi, az isolottói katekizmus szerzője figyelmeztetett erre a jelenségre talán elsőnek. Szóvá tette, hogy már a hitoktatásra jelentkező elsődözőkat is ezzel a szemlélettel küldik a szülők és úgy fogadják a hitoktatók, mint előjogokkal rendelkező fogyasztókat. Pedig a gyermek nem ezzel az igénnyel közeledik felénk. Ő fel akarja fedezni Istent és a világot, hűséget, önzetlenséget, barátságot akar.⁷ Az ilyen konzum-kereszténynek a közösséghez, az Egyházhoz való tartozása is igen sekélyes, liturgikus élete igen hiányos. Misére sem azért megy, hogy az áldozatban *cselekvő* módon a maga ajándékával, áldozatával résztvegyen, hanem azzal az elvárással: mit kap a közösségtől?⁸ Innen már csak egy lépés az a nyugati (főleg amerikai) mentalitás: fizetek (egyházi adó!), szolgáljanak ki! Ebben a szemléletben az üdvöt hozó krisztusi tekintély is könnyen „üzletvezetői tekintélyé” silányul.

A hit válsága

(Változások az emberben és a világhoz való kapcsolatában)

A pasztoráció válsága és megújulási törekvése nemcsak a múlt maradványaira és hatá-saira kell hogy tekintettel legyen, hanem az ember fejlődésére, „világi jövőjére” is. Csak ennek ismeretében tudja a pasztoráció kielemezni a mai ember „érzékenységét” és igényét, időserű és konkrét „követelését”.

Az emberiség belső és külső fejlődési folyamata ijesztően felgyorsult. Egyes kultúrtörténe-szek szerint többet változott a jelen században, mint az összes többiben együttvéve, különö-sen ha — a divatos futurológia szerint — századvégi reményeit is figyelembe vesszük. Mind

szellemi, mind társadalmi vonatkozásban olyan dinamikus változásoknak vagyunk tanúi és részesei, amelyek az Egyház életében is jelentősen megmutatkoznak. Annál is inkább, mert — ahogyan Johannes B. Metz írja — „éppen a keresztény hit nem a történelem 'mellett' vagy 'fölött' él; a hit nem valami szerencsés kimenekülés a történelemből, annak fájdalmas változásaiból és végzetéből egy történelemlélményküli túlra”.⁹

Metz az emberiségben zajló szellemi változások lényegét abban látja, hogy a mai ember másfajta tapasztalatok szerint éli meg világban való létét, mint a régi ember. A világban nem Isten világát látja, hanem az ember világát. Hominizált világot lát, amelyben közvetlenül mindenütt saját magával, saját törvényeivel és alkotásaival találkozik. A természettudományra épülő világszemlélet azt vallja, hogy az ember életének, a világ és az ember viszonyának magyarázatához nincs szükség „Isten-hipotézisre”,¹⁰ éppen ezért nincs szükség Egyházra és hitre sem. Metz szerint az Egyház sajátos missziója a mai időkben az, hogy segítsen felfedezni az embernek transzcendenciáját és világi jövőjén túlmutató abszolút jövőjét.

A már idézett Walter Kasper az ember világában zajló szellemi változásokat a felvilágosodás végkifejletének tartja. „*Sapere aude!* Merj a saját eszed szerint élni! Ez a felvilágosodás jelszava” — mondotta Kant. „A felvilágosodás tehát emancipációs folyamat. Az ember felszabadítja magát a megadott tekintélytől és hagyománytól. Saját maga akar látni, ítélni és dönteni. De ha így magához tér, szabadsága mégsem lesz önkényes. Megtalálja a mértéket és kritériumot magamagához. Maga az ember lesz a saját mértéke. Az ember lesz az igazság normája is... Ilyen értelemben beszélünk antropológiai fordulatról, illetve az újkori szubjektivitásról”.¹¹ A hit és a vallásosság újkori krízisében kétségkívül az emberi szellem autonóm törekvései is közrejátszanak. Ilyen körülmények között távolabbról kell kezdeni a hit és Isten országa programjának meghirdetését. Az Egyház döntő feladatává válik, hogy tanúságot tegyen arról, amit hirdet. Tanúságot tegyen arról is, hogy a hit az emberi egzisztenciát kiteljesíti, felemeli. Hit és emberség, Krisztus és emberiség, Egyház és világ kapcsolatainak megvilágítása nemcsak teológiai feladat, hanem a jövőben fokozottabban tanúságtétel dolga is.

A szociológusok ezzel szemben általában a közösség és a társadalom oldaláról közelítik meg a mai életkérdéseket. Úgy látják, hogy a változások okát a társadalom fejlődésében kell keresni. A dinamikus társadalmi fejlődés szükségszerűen szétrobbantja a régi közösségi formákat, amelyek — mondják — tudománytalan világképre épültek. A dinamikus társadalmi fejlődés viszont dinamikus, tudományos világképre épül.¹² A modern evolúciós elmélet ugyan nem jár együtt szükségszerűen a hit tagadásával (erre legklasszikusabb példa Teilhard de Chardin esete), de közvetlenül az anyagot állítja az érdeklődés középpontjába, s a tudományos érdeklődés legtöbbször ennél meg is reked. Szociológiai vonatkozásban a materiális—biológiai—pszichikai egység kerül az előtérbe, mint közösséget alkotó alap. Az új szociológiában egyáltalán nem vagy alig jut hely a lelki, kegyelmi faktoroknak.¹³ Az Egyház feladata ilyen körülmények között, hogy újra értelmezze és értékelje a hívők és a világ, az Egyház és a társadalom kapcsolatát, sőt az egyházi közösségekben belül élők kapcsolatát is.¹⁴ A szociológiai változások egyik jellemző tünete ugyanis az, hogy kérdésessé válik az ember közösségi helyzete, vagyis az egyed és a kívülről lévők viszonya. Új közösségre rátalálni és abba behelyezkedni mindig sok problémával, kereséssel jár együtt. Az Egyháznak rá kell mutatnia, milyen emberi értékek mutatkoznak a „hit közösségében”, s ezeken az értékeken túl mennyi többletet tud felmutatni a Krisztusban való közösség. Ez mint pasztorációs feladat újra a tanúságtétel jelentőségét állítja előtérbe, de most már közösségi vonatkozásban. A mai ember igényli is ezt a közösségi tanúságtételt: annak gyakorlati igazolását, hogy az egy hitben Jézus Krisztus által egymásnak valóban testvérei vagyunk. Hogy ez az igazság nemcsak teória, hanem a hívők egész életét átfogó valóság, — az új egyházi közösségek világ-szerte mind ezt bizonyítják.

A megújuló lelkipásztorokodásnak észre kell vennie, hogy a közösségi törekvések növekedésének arányában az individuális elemek egyre csökkennek a vallásos életben is. A hit megélése egyre jobban közösségibb jelleget ölt.¹⁵ A közösség mindig is fontos szerepet vitt a hit megélésében, de miután a természetes közösségek (elsősorban a család) világba kerültek, és elvesztették vallási funkcióikat, megnőtt az igény az új egyházi közösségek létrehozására, illetve a meglévő struktúrák közösségi átférfalására. Mai tapasztalatok minden eddiginél jobban igazolják, hogy a keresztény hit megvalósítása csak közösségben (az Egyházban) lehetséges. A hívő személyiség is csak interperszonális kapcsolatok által teljesebben ki. „Jézus Krisztus üzenetével csak más emberek tanúságtételében találkozunk, akik már előttünk megkapták a hit ajándékát. Isten az emberi szinten találkozik velünk. A keresztény hit csak ott lehet élő, ahol a keresztények védik és segítik egymást hitükben, és arról közösségileg tanúságot tesznek”.¹⁶

Néhány alapvető pasztorális következtetés

A tekintélyvelmi pasztoráció válságáról és megújulási feladatairól szóló fenti rövid áttekintésünk igen hiányos lenne néhány alapvető *gyakorlati* utalás nélkül. A krízis vizsgálatának lelkipásztori haszna éppen abban áll, hogy rámutat keresztény életünk gyenge pontjaira, megvilágítja az egyes hívők és egyházi közösségek benső igényeit, és sürgeti az orvoslást, a hatékonyabb megoldásokat. Ezért néhány javaslattal szeretnénk előjönni, most már konkrétan tekintetbe véve a hazai pasztoráció helyzetét.

1. Amíg a sztatikus világkép és a társadalmi helyzet segítette a tekintélyvelvre épülő pasztorációt, a felülről lefelé „építkező” vezetést, addig a pasztorációs munka jórészt megőrző és tökéletesítő munka volt, amely feltételezte a hitet. A pasztorációs módszerek is ehhez a helyzethez igazodtak. A vallásos élet ébrentartásához elegendőnek látszott a hitoktatás és a szentségek kiszolgáltatása, mint két alapvető feladat teljesítése. Ma a hit megélése, maga a vallásosság is rendkívül differenciált. Nincsenek egységes egyházközségek, s különben is megszűntek „hatalmi pozícióink” a világban. A jövőben fokozottabb *missziós* tudatra és beállítottságra van szükség, nemcsak a papok részéről, hanem az összes hívők részéről, akik valamiképpen mindnyájan lelkipásztorok.

2. A missziós pasztorációban az eddig első feladatnak látszó igehirdetést (és hitoktatást) meg kell előznie az *evangelizációnak és a tanúságtételnek*. A tanúságtétel itt nem valami tetszőleges, különleges feladat, hanem a missziós pasztoráció lényeges előkészítő fázisa. A lényegi sorrend tekintetében igaza van tehát P. Chenu-nek:

Előbb hitoktatni, csak utána szentséget kiszolgáltatni;

előbb evangelizálni, csak után hitoktatni;

előbb tanúságot tenni, csak utána evangelizálni¹⁷.

Ide tartozik természetesen a papi élet tanúságtételének jelentősége is; a külső pasztorációnak és papi lelkiségnek összhangban kell lennie.

3. Az eddiginél nagyobb jelentőséget kell adnunk a *közösségi* feladatoknak. Nálunk még a zsinati közösségi elvek sem valósultak meg a gyakorlatban: a papi szenátusok majdnem semmit sem jelentenek egy-egy egyházmegye életében, az egyházközségi tanácsok csak formálisan működnek, így sehol sem alakulhatott ki a szélesebb körű felelősségre épülő pasztorális struktúra. Ugyszintén a papi élet vonatkozásában is hiányzik a közösségi forma, amely pedig sok problémát megoldana a pasztorációban (papi létszám csökkenése, magánosság, lelkészségek összevonása stb.). E tekintetben már a papnevelésben is súlyos hiányok mutatkoznak: a szemináriumi „közösség” legtöbbször csak külső keret, amely úgy-szólván semmi alapot és indítást nem ad a későbbi közösségi lelkipásztori munkához.

4. Az eddiginél sokkal bátrabban és határozottabban merjük lebontani az idejétmúlt hatalmi struktúrák maradványait, egész kicsiségekben is. (Ilyen „kicsiség” pl. a házassági elbocsátóért járó fizetség. Előfordulhat a jelenlegi hazai stóla-rendszer mellett, hogy egy házasságkötés alkalmával négy helyen kell fizetniük a feleknek.) Az abszolutisztikus és bürokratikus intézkedési módszerek helyett adjunk helyet a demokratikusabb és testvéribb módszereknek, a szolgálat szellemének, a személyi rendelkezésektől (diszpozícióktól) kezdve a szentségek kiszolgáltatásáig. Ide tartozik a stóla-kérdés, az „egyházi adó” és általában a pénzügyi ügyek intézési módja is.

5. A centralizált, felülről jövő rendelkezésekre épülő autoratív pasztorális munka helyett egyre inkább érvényre kell, hogy jusson a tudományosan megalapozott, situációs igényű *tervpasztoráció*. Ez nem jelenti azt, hogy elhanyagoljuk az állandó, „örök” szolgálatot (szentségek kiszolgáltatása stb.), hanem annyit jelent, hogy az ötletszerű, egyénieskedő stílust félretéve kialakítjuk és biztosítjuk a helyi egyház (egyházmegye, plébánia) pasztorációjának folyamatosságát és egységét. A tudományosan megalapozás feltételezi a szakszerű felmérést, a feladatok rangsorolását és a munka ellenőrzését is. Szükség volna ehhez egy elméleti és gyakorlati szakemberekből álló irányító munkacsoportra (intézetre) és néhány kísérleti lelkipásztori állomásra. Sajnos, nálunk a pasztorális tervezés követelménye még alapszinten sem honosodott meg, a legtöbb lelkipásztor ma is a legfelsőbb hatóságoktól várja az utasításokat a pasztorális munka legapróbb részleteire vonatkozólag is.

Mindez csak az indulás lenne, feltétele az új pasztoráció kibontakozásának, amely evangéliumi alapokra építve egyszerre *missziós, tanúságtéveő és szolgáló* pasztoráció.

JEGYZETEK:

- 1) Vö. *Karl Färber* (Hrsg.): *Krise der Kirche — Chance des Glaubens*. Frankfurt., 1968.
- 2) *Suhard* kardinális 1947. nagyböjti pásztorlevél, bevezető rész. — 3) *Walter Kasper*: *Einführung in den Glauben*. Mainz, 1972. 15—16. — 4) Erről részletesebben hazai vonatkozásban: *Csanád Béla*: *Lelkipásztorokadásunk a zsinat után*. In: *Vigilia*, 1972. máj. — 5) *Alois Müller*: *Autorität und Gehorsam in der Kirche*. In: *Albert Dänhardt* (Hrsg.): *Theologisches Jahrbuch*. Leipzig, 1968. 236. — 6) *Alois Müller*: *Kereszténység, Egyház — új szemmel*. Bécs, 1970. 41—43. — 7) *Die Botschaft Jesu im Isolotto*. *Der Katechismus des Don Mazzi* (deutsch), Mainz, 1969. — 8) *Lutz Hoffmann*: *Das Ende der Selbstverständlichkeit*. (Motive der Gemeindezugehörigkeit). In: *Manfred Enkrich, Adolf Exeler* (Hrsg.): *Kirche, Kader, Konsumenten*. Mainz, 1971. 32—43. — 9) *Johannes B. Metz*: *Die Zukunft des Glaubens in einer hominisierten Welt*. In: *Theologisches Jahrbuch*, 1969. Leipzig. 255. — 10) *J. B. Metz* i. m. 256. — 11) *W. Kasper*: i. m. 17. — 12) Vö. *Gustave Thils*, *Christentum ohne Religion?* Salzburg, 1969. 1969. 44—45. — 13) Vö. *François Russo*: *La persona nel fenomeno della socializzazione*. In: *IDOC Documenti nuovi: Riscoperta dell'uomo*. 1967. 263—287. — 14) Vö. *Otto Betz*: *Pathologie der Gemeinde*. In: *M. Enkrich (A. Exeler. i. m. 21—31.* — 15) *András Imre*: *A vallásgyakorlat mai krízise és megújulásának iránya*. In: *Szolgálat* 4. 7—21. — 16) *Walter Kasper*: *Zur Theologie der Gemeinde*. In: *M. Enkrich (A. Exeler. i. m. 125.* — 17) *Török Jenő*: *A lényegi sorrend*. In: *Szolgálat* 4. 70.

Boross Géza

A MAI KATOLIKUS HOMILETIKA EREDMÉNYEI ÉS PROBLÉMÁI

In memoriam Kádár Imre

Anélkül, hogy a 2. Vatikáni Zsinat *homiletikai* jelentőségét csak a leghalványabban is csökkenteni akarnók, a helyes orientáció és a történeti igazság kedvéért, előljáróban meg kell jegyeznünk: a mai katolikus homiletikai eszmélődés gyökerei a századeleji *liturgikus mozgalmakba*, és az úgynevezett *bibliamozgalmakba* nyúlnak vissza. A homiletikai „tavaszhoz” (*Victor Schurr*) a zsinat azonban erőteljes indításokat adott. A zsinat legfontosabb tette a *Szentírás újra-felfedezése*, főleg a Liturgikus és a Dei Verbum c. Konstitúcióban. Ez utóbbi szerint: „Az Egyház a testté lett Ige menyasszonya” (23.). A katolikus Egyház a zsinat után „Az ige és sákramentum egyházává lett” (*J. Ries, Catolica*, 1972; 244). *Ez a változás kétségtelenül hozzájárult a homiletika tudományának kivirágzásához*. Jelen dolgozatunk a zsinat utáni katolikus homiletika főbb eredményeinek és problémáinak számbavételére törekszik, *protestáns szemmel*.

A homiletika helykeresése

A zsinat utáni, az igehirdetéssel foglalkozó teológiai tudományág legelső feltűnő vonása: a *homiletika, mint teológiai diszciplína önértelmezésének revíziója és helykeresése a teológiai tudományok összefüggésében*. E revízió és helykeresés világszínvonalú dokumentuma az az előadás, amelyet *Otto H. Pesch* OP tartott a Katolikus Homileták Munkaköztségének 1967-es brixeni konferenciáján. (Megjelent a „verkündigen” 1967. 1. számában 51 oldalon „Der Ort der Homiletik innerhalb der Theologie” címmel.) *Pesch* kimutatja, hogy a „hogyan prédikáljunk” kérdése már az „igetannal” kapcsolatosan jelentkezik. Az ige-tan viszont a „sákramentumokról szóló tan” keretei közé tartozik. Hiszen sákramentum és ige nem ellentétek többé, hanem egymást kiegészítő formái az egyetlen üdvöseménynek: „Az ige a sákramentum lelke, a sákramentális rítus pedig az ige megtestesülése” (63. o.). A „forma sacramenti” már koncentrált hitvallás, az az *ősprédikáció*, amelyben minden benne van, amit a hit megvall, azaz az itt és most hirdett Krisztus! A prédikáció alapján véve nem más, mint *kibontása* mindannak, ami az igékben sűrítve benne van. A sákramentum pedig a *legtöményebb igehirdetés*. Következésképpen: az igehirdetésről szóló teológiai helye — a sákramentumokról szóló tanításban van. Minthogy pedig a prédikáció az igehirdetésnek az a formája, amikor az igehirdető a hit bizonyágtételét *látszólagos dialógus* formájában közli, hallgatói hitével, ezért a *homiletika a hívő bizonyágtételnek virtuá-*

lis dialógusa, megvalósulásának a tana. A homiletika tartalmi szempontjait a dogmatika, gyakorlati szempontjait pedig a beszédtudomány, a retorika adja meg. Megvan tehát a katolikus homiletika helye és új önértelmezése.

Milyen azonban a beosztása, fölépítése? Ernst *Haensli* szerint (vö. *Sacramentum Mundi* 2: 742) két főrésze van: a fundamentális homiletika és a homiletikai metodika. Az első fő-rész feladata a prédikáció *teológiai* megalapozása. A másodiké a mai katolikus prédikáció „quid”-jének (mit?), és „quomodo”-jának (hogyan?) a szabályozása. A quid vonalán *Haensli* hangsúlyozza, hogy a mai katolikus prédikációnak különösen négy témával kell foglalkoznia, ezek az *igehirdetés súlypontjai*: 1. *A Szentháromság Isten műveivel*: a világ teremtése, megváltása, a szentség forrása; 2. *Isten országával*: hogyan van jelen ma és hogyan teljesezik ki a Krisztusban? 3. *az Egyházzal*, mint Isten országának csírájával és kezdetével a földön és 4. *az emberrel*, aki egyrészt az Egyházon belül az Istennek átadottan él és mégis a világban él: munkában, házasságban, családban, kultúrában, kereskedelemben és politikában. Ennek a felosztásnak megfelelően a mai katolikus homiletika anyagában lehet: *theocentrikus, eszkatológikus, ekkleziológikus és antropológikus* igehirdetés. Ez az igehirdetés most már megvalósulhat különféle formákban: 1. biblikus, 2. liturgikus, 3. apologetikus-dogmatikus, 4. katechetikus, 5. missziós, 6. lelkigyakorlatos, 7. alkalmi és 8. rádió- TV-prédikációkban. Nekünk, református igehirdetőknek első látásra talán szokatlan ez a csoportosítás, azonban közelebbről felfedezhetjük benne az ige szolgálatának sokrétűségét. A mi pietizmustól erősen befolyásolt individuális igehirdetésünk számára „gyógyító sokkolás” lehet az új katolikus homiletikával történő találkozás.

A prédikáció teológiai értelme

Napjaink katolikus homiletikájának másik ugyancsak erőteljes jellemvonása: a *prédikáció teológiájának újabb és mélyebb át gondolása*. Azért mondjuk, hogy „újabb” és „mélyebb”, mert a zsinat előtt és azzal párhuzamosan is napvilágot láttak olyan könyvek, mint *Otto Semmelroth* (*Wirkendes Wort, Frankfurt 1962*) és *Anselm Günthör* művei (*Die Predigt, Freiburg 1961*). Legmagasabb szinten azonban mégiscsak a zsinat gondolta át a problémát. A „Hittani rendelkezés az Egyházzal” című konstitúció szerint „A püspökök főfeladatai közt kimagaslak az evangélium hirdetése” (25. p.), továbbá „az ige szolgálatát által Isten erejét közlik a hívők üdvösségére” (26. p.). A Konstitúció itt — figyelemreméltó módon — a *reformáció nagy textusára* a Róm 1,16-ra hivatkozik! A zsinati elgondolás szerint napjaink katolikus lelkésze *először igehirdető* kell legyen és csak azután liturgikus (vö. *Dürrewell, Ist der Priester erstlich Apostel oder Liturg? TGW 9/1966: 79* kk.) Az igehirdetés nem egyszerűen csak Istenről szóló beszéd, hanem Isten igéje, *verbum Dei*, amelyben maga a megdicsőült Ur beszél! A legfőbb igehirdetés pedig, mint Isten dicsérete, maga a kultuszaktus (Lit. Konst. 10, 35, 56). Az istentisztelet, mint a hűsvét misztériumának ünneplése, azt jelenti, hogy Isten evangelizálja a világot Krisztus feltámadásában és ezt az üdvessémenyt a Krisztusról szóló igehirdetésben ma is jelenvalóvá teszi. Ezek a *prédikáció teológiai alapjai*, amelyeknek egyik legátfogóbb feldolgozása *Heinrich Jacob* doktori értekezése (*Theologie der Predigt. Zur Deutung der Wortverkündigung durch die neuere katholische Theologie. Essen 1969.*). *Jacob* könyve a probléma rendszeres és módszeres áttekintésével tájékozódni segít a katolikus prédikáció lehetséges teológiai alapvetéseiben. Megismerteti olvasóit a misztériumteológiával. Bevezet az igehirdetéstéológia alapkérdéseibe. Leírja a prédikáció dogmatikai, krisztológiai, antropológiai és pásztorális teológiai alapvetésének főbb jellemvonásait. A mi szempontunkból azonban *Jacob* könyvének is figyelemreméltóbb e problémakörben *Norbert Greinacher* 1970-ben a *Handbuch der Verkündigung*-ban közölt *prédikációteológiai* alapvetése (*Verkündigung als Grundfunktion der Kirche, i. m. 335* kk). Mivel *Greinacher* felfogását annakidején már részletesen is ismertettük (vö. *ThSz 1972: 186*), most elég összefoglalóan idézni *Greinacher* alapvető tételét: „Igehirdetés és Egyház sajátos dialektikus feszültségben állanak egymással. Egyrészt igaz az, hogy az Egyház a Jézus Krisztusban adott kijelentésnek és Jézus igehirdetésének az eredménye. Másrészt viszont a Názáreti Jézusról és az ő igehirdetéséről szóló üzenet az Egyház által jön hozzánk. Így az Egyház az igehirdetésnek fundamentuma is. Harmadszor viszont az igehirdetés az egyház jelenlegi és maradandó fundamentális feladata” (335. o.).

Napjaink másik neves katolikus homilétája, *Johannes Ries* hasonló eredményre jut, bár ő *Pesch*hez hasonlóan erősen hangsúlyozza a „két-asztal teológia” jelentőségét és a prédikáció *inkarnációs* veretét. Alaptétele röviden ez: „Az igehirdetés mint Isten testté lett igéjének magyarázata csak ott valósul meg, ahol Isten igéjét az Egyház lényegéhez tartozónak és Egyházat alapító tényezőnek tekintik. Abban a mértékben tehát — amelyben az

Egyház önmagát a testté lett ige Egyházának érti s a Szentírást, mint az ige kánonját a hívők kezébe helyezi, — kell az Egyház ige hirdetésének az Írásból felépülni, abból tájékozódni s arra törekedni, hogy az ősigehirdetés igéje, ami az Isten szava, — aktuálizálódó ige hirdetéssé legyen. Mivel azonban az ige hirdetés hathatós megjelenítése és Jézus Krisztus üdvültségének a felkínálása nem szigetelhető el, hanem kölcsönös viszonyban van a sákramentummal, így a prédikáció nem egyszerűen csak annak a morális-etikai épülésnek az eszköze, mely épülés az élet és társadalom céljait szolgálja, hanem *üdvese-mény*. A prédikáció annak az üdv történetnek a folytatása, amelyik az Ige testet-öltésével kezdődik és tart visszajöveteléig. Ezért az ige hirdetés főtárgya: Jézus Krisztus, mint Isten kijelentése. Az Ő személye a szükséges kerymatikus koncentráció (vö.: Die katholische Predigt nach dem zweiten Vatikanischen Konzil, Catolica 1972; 250, 252. o.).

A prédikáció üdvhatása

A mai katolikus eszmélődés egyik vitatott kérdése a *prédikáció üdv jelentősége*. A probléma nem új, hiszen már a misztériumteológia (Odo Casel) is, de még inkább a bibliai teológiai irány (Schlier), majd pedig a dogmatikus iskola (Semmelroth) felhívták a figyelmet a prédikáció üdvhatásának kérdésére. Újra a figyelem középpontjába került azonban a kérdés 1965-ben, amikor P. Baumann publikálta Pál apostol ige hirdetéséről szóló művét (Die Heilswirksamkeit der Verkündigung nach dem Apostel Paulus, Paderborn 1965). Majd pedig 1966-ban amikor Leo Scheffczyk könyve (Von der Heilsmacht des Wortes, München 1966) jelent meg. Ugyancsak ebben az évben látott napvilágot Michael Seemann Peter Brunnerrel konfrontálódó liturgiája (Heiligeschehen und Gottesdienst, Paderborn 1966), amely szintén csak felveti a prédikáció üdvhatásának problémáját. Seemann a katolikus szakirodalomból vett gazdag idézetanyaggal bizonyítja, mennyire nincs igaza Peter Brunnernek, amikor azt állítja, hogy a katolikus teológia és prédikációban nem ismeri Isten igéjének üdvösséget szerző erejét, mert egyedül csak a sákramentumot tekint kegyelmi eszköznek (144. o.). Seemann szerint ez a vélekedés az ellenreformációs idők hangsúlyeltolódásaira vezetendő vissza és ma már túlhaladott a katolikus teológiában. A problémával ezután — időrendi sorrendben haladva — a jezsuita Franz Sobotta disszertációja foglalkozik (Die Heilswirksamkeit der Predigt in der theologischen Diskussion der Gegenwart, Trier, 1968). Sobotta mint végeredményt megállapítja: ma csaknem teljes az egyetértés a katolikus teológiában afelől, hogy a prédikációnak üdvöt hozó hatása van. Benne Isten igéjét hirdetik, Isten üdv tetteit és ígéreteit közlik az emberekkel tanításban, magyarázatban, intésben és ezzel Isten bevonja az embert a maga üdv munkájába. A prédikációban Isten és az ő határozó üdvakarata lép bele az ember történetébe. Amit Isten a történelemben a maga népével tett és Jézus Krisztusban mindenki számára nyilvánvalóvá tett és végérvényesen megpecsételt, mindaz az ige hirdetés által lesz az ember számára nyilvánvalóvá az üdvösségre. Ezt egybehangzóan vallja *Söhngen, Beribair, Schmaus, Volk, Rahner és Semmelroth*. Az egyes teológusok között csak ott van a különbség, ahogyan ezt az üdv eseményt megvilágítják: az utak és módok leírásában. Sobotta disszertációja igen jó áttekintése a témának. Amde ha a részletek felől is érdeklődünk, érdemesebb tanulmányozni Jacob összefoglalását a kérdésről (Die Frage der Homiletik nach der Heilbedeutung der Wortverkündigung, i. m.: 206—267. oldalakon).

Az exegézis homiletikai jelentősége

Napjaink katolikus homiletikájában egyre több szó esik az *exegézis homiletikai jelentőségéről, hasznáról*. Johannes Ries a zsinati utáni katolikus prédikációval foglalkozó tanulmányában ezt írja: „Az Egyház a Verbum Dei konstitúcióban a történelmi-kritika módszert, mint az exegézis törvényes módszerét hivatalosan átvette” (im: 253. o.). A Kinyilatkoztatásról szóló konstitúció harmadik fejezete valóban a Szentírás magyarázatának szempontjaival foglalkozik. Hangsúlyozza, hogy Isten a Szentírásban emberi módon szól hozzánk és ha meg akarjuk találni, mit is kíván mondani, figyelembe kell veyük az *irodalmi műfajokat*. A zsinati atyáinak megfigyelése szerint a Szentírás történelmi, költői és prófétai könyvei más és más módon fejezik ki a kinyilatkoztatás igazságait. Ez a zsinati állásfoglalás eredményezte azután annak az egészen nagyszabású katolikus hermeneutikának a megszületését, 1971-ben megjelent J. Schreiner műve (Einführung in die Methode der biblischen Exegese, Würzburg 1971). De ugyancsak a zsinati állásfoglalás érezhető a Handbuch der Verkündigung hermeneutikai fejezetében is (Funktion und Methodik der historischkritischen Exegese im Hinblick

auf die Verkündigung, i. m. 138 kk). Zsinati indításra foglalkozik a *Concilium* c. folyóirat 1971-es decemberi (12) száma is az exegézis kérdéseivel. És nyilván a zsinat indította a Katolikus Homiléták Munkaközösségét is a történeti-kritikai exegézis homiletikai jelentőségének átgondolására. Különösen két tanulmányt érdemes itt megemlíteni, a Josef Blank írását (*Die Heilige Schrift als Predigtanweisung*, in: *verkündigen* 1:7) és Franz Kamphaus munkáját (*Möglichkeiten und Grenzen der historisch-kritischen Exegese im Hinblick auf die Predigt*, in: „verkündigen” 2: 57 kk). Kiemeljük Blank-nak azt a figyelmeztetését, hogy a *formakérdés* a szöveg megértésének első és legfontosabb meghatározója. Ugyancsak Blank hangsúlyozza, mennyire *nincsenek kötött sémák* a szövegmagyarázatban, hiszen a Jahvista nem Jeremiás és Máté, nem Pál vagy Lukács; ezért nincs — úgymond — „uniformizált, mindig érvényes módszer, amelyik megengedné, hogy minden textust minden alkalommal ugyanazon séma szerint használjunk” (im.). Szerinte minden homiletika *első* fejezete arra a kérdésre adjon választ: *Hogyan leszek én mint igehirdető az ige helyes hallgatójává?* Ugyanakkor azonban, s ez is jellemző a mai katolikus exegézisre, a szakemberek jól látják a történeti-kritikai exegézis *határait* is. Kamphaus a már idézett dolgozatában félreérthetetlenül leszögezi, hogy a mai katolikus írásmagyarázat sem tekintheti a történeti-kritikai exegézist a Szentírásához vezető egyetlen útnak. Számolni kell azzal a ténnyel, hogy az Írás igazságával *intuitív úton* is lehet találkozni. Ennek ellenére azonban — s ez a követelmény ismét csak jellemző — „Az igehirdetés kell, hogy megfeleljen a tudományos exegézis jelenlegi állapotának, bár nem a történeti-kritikai ismeret, hanem a szöveg igényli az igehirdetés szándékát” (J. Ries i. m.). Mindezek után megállapíthatjuk, hogy a mai katolikus írásmagyarázat jól látja a történet-kritikai exegézis szükségességét, lehetőségét, de korlátait is.

A kommunikáció kérdései

A jelenlegi katolikus homiletika komoly figyelmet szentel a kommunikáció problémáinak is. A Katolikus Homiléták Munkaközösségének 1972 októberében Trierben lezajlott konferenciája foglalkozott ezzel a kérdéssel. Megismerkedett a *nyelvanalízis* módszereivel, a mennyiségi és minőségi prédikációelemzés szempontjaival, a tudományos prédikációelemzéstől a gyakorlati prédikáció kritikáig megegyező út állomásaival. Igyekezett a nyelvi tájékozódás homiletikai következményeit is levonni. Az egész kérdésre jó eligazítást kaphatnak az érdeklődők a „verkündigen” c. folyóirat harmadik számából (*Konfrontation-Massenmedien und kirchliche Verkündigung*, Stuttgart, 1972). Katolikus testvéreink ezirányú fáradozásaiból tanulhatunk mi, protestáns igehirdetők. E sorok írója azt tanulta meg, milyen nagy szerepük lehet a prédikációban az úgynevezett *normatív nyelvelemeknek*, hogy milyen fontos homiletikai szerepük van az úgynevezett bizonyosságszavaknak: igen, tulajdonképpen, nyilvánvaló, igazán stb. Hogy milyen fontos a homiletikai többszám, a „mi”. „Így teszünk mi mindnyájan!” Hogy mennyire nem nélkülözhetők az *elkötelezett jelentő szavak*: „szükségünk van”, „kénytelenek vagyunk” stb. Hogy milyen nyomatékot adnak olykor a beszédnek az *abszolútra utaló szavak*: „mind”, „egy sem”, „egész”, „semmi” stb. Hogy mi is a funkciójuk a beszédben a *mellékneveknek*, a *megállapító mondatoknak*, az *apologetikus mondatoknak*. A téma olyan gazdag, hogy itt — ez alkalommal — csak a legszűkebb jelzésekre szorítkozhatunk. És ha a kommunikációs kérdésnek már ez az oldala is ilyen érdekes és tanulságos, mennyivel inkább az a sajátosan teológiai probléma, hogy lehetséges-e az igehirdetést *szabad kommunikációnak* tekinteni? Nincs-e igaza a szociológus Jürgen Habermasnak, amikor azt állítja, hogy ahol emberek egymással beszélgetnek, ott olyan kommunikáció történik, amelyiket mindig színeznek a tudat alatti kényszerek, függőségek és hatalmi viszonyok. (*Erkenntnis und Interesse*, Frankfurt, 1968: 330 k — *Hermeneutik und Ideologiekritik*, Frankfurt, 1971; *Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie*, Frankfurt, 1971; *Theorie und Praxis, Sozialphilosophische Studien*, Neuaufgabe, Frankfurt, 1971). Habermas azonban nem veszi tekintetbe az Újtestamentum nagyszerű üzenetét Isten diadalmas uralmáról! Mit sem tud arról az uralkodásról, amit Jézus hirdetett, amit közöttünk megélt és aminek emberi vetületét a Mk 10,43-ban így foglalt össze: „Aki közöttetek nagy akar lenni, legyen a ti szolgátok”. Ez azt jelenti, hogy ahol Isten uralkodik, ott nem uralkodik többé semmi, ott szabad tér támad, amelyben az emberek egymást elfogadják, egymásnak megbocsátanak, ahol egyik a másik terhét hordja. Azaz beállt a nagy *fordulat*, amit Jézus így summázott: „Elközelített az Istennek országa”. (Vö. D. Baacke—O. Seydel, *Sprache der Kirche — Zeichen der Angst?* in: *Bohren—Greiner* (hrsg): *Angst is der Kirche verstehen und überwinden*, Mainz-München 1972; W. Magass, *Die Sprache der Kirchen — Sprache der Herrschaft?* in: *Communicatio Socialis* (1971): 323 kk).

A mai katolikus prédikáció normája

Homiletikai áttekintésünk Johannes Ries wuppertalbarmeni előadásának (Die katholische Predigt nach dem zweiten Vatikanischen Konzil, id. feljebb) három befejező tételéről sem feledkezhet meg. Úgy látjuk, hogy ezeken a mai és a holnapi katolikus prédikáció eszménye rajzolódik ki. Ez a három tétel arra is alkalmas, hogy kezünkbe adja azt a normát, amellyel hitelesen mérhetjük meg napjaink katolikus prédikációját, elkerülvén a „protestáns elfogultság” esetleges kísértését.

Ries először is azt jelenti ki, hogy az igazi katolikus igehirdetésnek fundamentális és antropológiai-teológiai értelemben *Jézus Krisztus hirdetésének* kell lennie. Őbenne Isten és ember a maga igazi lényegében jelent meg. Isten úgy, mint aki az emberért és az emberrel élő Isten. Az ember úgy, mint aki Istenért és embertársaiért létezik. Isten tárgyiatlanságában Jézus Krisztus a történelmileg megragadható „velünk és értünk lévő Isten”. Istenről különben mindig csak a jelképszerűség kritériuma alatt, a jól értett analógia módján, dialektikusan lehet beszélni. Valahogy úgy, ahogyan azt D. Bonhoeffer tette: „Isten a mi életünk közepén túlvilági”.

Ugyanakkor azonban — állítja fel második követelményét Ries — ma minden katolikus igehirdetésnek *világ és társadalomformáló jellege* kell hogy legyen. A megtérés és a hit nem maradhat következmények nélkül a társadalomra nézve sem. A hitnek mindig szolidárisnak kell lennie a jogfosztottakkal, szegényekkel, elnyomottakkal. Az igehirdetés a maga prófétai feladatát akkor teljesíti, ha a szabadság, a béke, az igazságosság és a testvériség emberi közösségéért harcol. Az igehirdetés egyik lényeges feladata — hangsúlyozza Ries — az emberhez méltatlan állapotok feltárása, leleplezése, az erőszak, elnyomás és megkülönböztetés elleni tiltakozás. Az igehirdetésnek hivatkoznia kell az emberi méltóság, az átfogó emberi társadalom megvalósulásának a céljára. Az igehirdetésnek éppen ezért tudatformáló hatásokra kell törekedni. A kívánt változásoknak először az Egyházban, a hívőkben kell végbemenniük.

Ries harmadik követelménye, hogy legyen az igehirdetésnek „*világias*” jellege! Az igehirdetésnek igenelnie kell a világ fejlődését és meghódítását, mégpedig a Kol 1,16 és az Ef 1,10 alapján. Az ember reménye és jövője csak az a reménység és jövő, amit Isten a teremtésben alapozott meg, Jézus Krisztusban jelentett ki, a Szentlélek által tart érvényben s amit a Krisztus visszajövetelek az új teremtésben teljesít ki.

Ökumenikus kitekintés

Homiletikai szemlénk nem volna teljes, ha említés nélkül hagynánk napjaink katolikus prédikációs tudományának *ökumenikus dimenzióját*. A *Handbuch der Verkündigung* végén önálló summárium található a mai protestáns homiletikáról (Die evangelische Predigt der Gegenwart, i. m. II. 311 kk). Az exegetikai irodalomban is állandó hivatkozást találunk az újabb protestáns exegézis (Kraus, von Raad, Cullmann, Stauffer) eredményeire. Franz Peerlinck antwerpeni katolikus lelkész E. Schillebeeckx professzor ösztönzésére Rudolf Bultmann igehirdetéséről írt doktori disszertációt (Rudolf Bultmann als Prediger, Hamburg, 1970). Bultmann maga is úgy tekinti ezt az írást, mint értékes hozzájárulást az ökumenikus eszmecseréhez. A könyvhöz írott kísérő sorokban ezt írja: „Azt mutatja ez a dolgozat, hogy protestáns és katolikus teológusok között milyen messzemenő egyetértés található. Mi egyik vagyunk abban, hogy a prédikáció Isten igéjének a hirdetése, ahogyan arról a Biblia is bizonyoságot tesz és hogy a prédikációt olyan megszólításnak kell tartani, ami a szívet érinti meg és az ilyen megszólításban maga Jézus Krisztus szól hozzánk. Abban is egyek vagyunk, hogy a prédikáció feladata a Biblia magyarázata és a Biblia nyelvét pedig oly módon kell fordítani, hogy az a modern ember számára érthetővé legyen, s hogy éppen ezért a prédikációnak a hallgatók szituációjáról is tájékozottnak kell lennie.” (Zum Geleit, im. 9. o.).

Bultmann megállapításához a magunk részéről tegyük hozzá — befejezésül — a következőket. Mindabban, amiben Bultmann egynek tekinti magát a katolikus homilétákkal, mi is egynek tekintjük magunkat Bultmannal. Ugyanakkor azonban úgy gondoljuk, hogy az igetan teológiai helyét és a prédikáció üdvhatását illető katolikus felfogással szemben nemcsak bennünk, hanem Bultmannban is erős kérdőjelek támadnak. Lehetséges-e — bibliai alapokon — az igetant betagolni a sákramentumba? Vajon nem az igetan minden egyéb „tan” fundamentuma-e? És ami a prédikáció üdvhatását illeti: volna a szavaknak is transzszubsztanciációja? De ne folytassuk. Inkább állapítsuk meg: a mai katolikus homiletika a maga gazdagságával, értékes eredményeivel és nyitott kérdéseivel, minket, „az Ige egyházait” további lelkes, fáradhatatlan homiletikai kutatásokra ösztönöz, nem felejtve egy percre sem, hogy az igazi prédikáció: csoda. Az igazi prédikáció — misztérium.

A „korszerű Egyház” gyakorlati teológiája

„Az Egyháznak, hogy feladatait teljesítse, szüntelenül vizsgálnia és az evangélium fényénél értelmeznie kell az idők jeleit — írja az „Egyház a mai világban” c. zsinati rendelkezés, majd így folytatja: — Ez kötelessége, hogy ezáltal minden egyes nemzedéknek *korszerű választ adhasson* az örök emberi kérdésekre... Ismernünk és értenünk kell tehát a világot, amelyben élünk” (4. pont).

E mondatok annyira magától értetődőek, hogy az Egyház, illetve a teológia történetében kevésbé jártas olvasó legfeljebb azt nem érti, miért hatottak a szenzáció erejével ezek a kijelentések. — Vajon nem természetes-e az, hogy az Egyháznak meg kell ismernie a mai ember, a mai világ problémáit, ha választ akar adni rájuk? Vagy nem természetes, hogy ha „mai nyelven” akar szólni, úgy ezt a nyelvet előzőleg el kell sajátítania?

Valóban, mindez önmagában természetes. Azonban sajnos az is „természetes” — azaz a közösség természetével járó tulajdonság —, hogy minden szervezet, *minden intézményesült közösség* szükségképpen *ki van téve a megmerevedés veszélyének*. Az emberi közösség nem létezhet bizonyos szabályok, írott vagy íratlan közösségi törvények nélkül. Márpedig mindenütt, ahol törvényeket hoznak, máris fennáll a veszély, hogy a törvények túlhaladottá válnak, hiszen az idő múlásával mindig új igények jelentkeznek, amelyekre az előzőleg hozott törvények nem tudnak válaszolni. Éppen ezért minden közösségnek állandó feladata az, hogy korszerűsödjék, hogy megújítsa szabályait.

A szabályok megújítása annál nehezebben valósul meg egy közösségben, 1) minél hosszabb időn át bizonyultak működésképesnek — mivel ezáltal mélyen gyökeret vertek a közösségbe és ezért a közösség önmaga elleni támadásnak fogja fel megkérdőjelezésüket; 2) minél inkább a változhatatlanság és szentség látszata lebegi körül e szabályokat, mivel így az előírások az érinthetatlenség benyomását keltik; 3) minél apróbb részleteiben szabályozott a közösség — annál általánosabb megújításra szorul; 4) minél fejletlenebbek a közösség úgynevezett „kommunikációs csatornáit”, azaz minél hiányosabb az intézmény vezetői és tagjai közötti kapcsolat — az újítás-igényei annál nehezebben jutnak el a vezetőséghez.

A korszerű nyelv elsajátításának, illetve általában a korszerűsödésnek feladata tehát természetesen fakad az Egyház küldetéséből. De ha figyelembe vesszük, hogy az egyházi intézmény több mint másfél évezreden át egy alig változó, sztatikus korban, illetve társadalomban élt, és „működésképesnek” bizonyult, úgy némileg megérthetjük, hogy miért lépett rá oly nehezen, és eléggé megkéské az alkalmazkodás útjára, illetve, hogy miért volt oly nagyjelentőségű e lépése.¹

A bevezetőben idézett zsinati gondolat után érthető, hogy az úgynevezett „*gyakorlati teológia*”, vagy „*teológia pasztorális*” egészen új lendületet kapott a zsinatot követő években és régebbi másodlagos helyzetete után központi jelentőségűvé vált a teológiában.

A gyakorlati teológia helyzete

A gyakorlati teológiáról szólva először is arra kell felfigyelnünk, hogy e teológiai tárgy (vagy tárgyak) *elnevezése*, illetve tárgykörének meghatározása sem a történelem folyamán, sem napjainkban nem egységes. A kialakulást követő első időben a „teológia pasztorális” (Pastoraltheologie) és a gyakorlati teológia (Praktische Theologie) kifejezéssel azonos tárgykört jelöltek. De amíg protestáns oldalon máig is a *gyakorlati teológia* elnevezés az általános (F. Schleiermacher nyomán), addig *katolikus* részen inkább a *teológia pasztorális* kifejezés honosodott meg. — Ez az elnevezés („Lelkipásztor-teológia”, „lelkipásztorokodástan”) valóban megfelelt annak a szemléletnek, amely az Egyház apostoli küldetésé hordozójának szinte *kizárólag a papságot* tekintette, míg a világjakat a lelkipásztorokodás passzív alányainak tartotta. Az elnevezés ilyen alakulását az is elősegítette, hogy a gyakorlati teológia egyes részei — így a liturgika, katechetika, homiletika és missziológia — az 1900-as évek táján önállósultak, „s ami ezután a teológia pasztorális tárgya maradt, az — V. Schurr jellemzésével — valamiféle, a szentségkiszolgáltatást, közösségvezetést és egyéb papi magatartásformákat szabályozó, jogi színezetű előírásrendszer volt, kifejezetten a kórus számára”.²

Az utóbbi években azonban újra előtérbe került a teológia pasztorálisnak egy szélesebbkörű fogalma, amelyhez hozzátartoznak mindazok a tárgyak, amelyek az Egyház életével, életmegnyilvánulásaival foglalkoznak (liturgia, katechetika, homiletika, missziológia, hodegetika, pasztorális-szociológia). Mivel pedig a zsinat után nyilvánvaló, hogy az Egyház élete, önmegvalósítása nemcsak a papokra tartozik, egyre többen sürgetik a teológia pasztorális helyett a gyakorlati teológia elnevezés általánossá tételét.³

Ennek ellenére a teológia pasztorális elnevezés ma még általános, illetve a legtöbb szerző felváltva használja azt a gyakorlati teológia kifejezéssel. A következőkben mi is ehhez a gyakorlatihoz alkalmazkodunk.⁴

A teológia pasztorális mintegy négy évszázados fejlődésének történetében nagy jelentőséget kell tulajdonítanunk a F. X. Arnold, K. Rahner, V. Schurr és L. M. Weber által kiadott hatalmas összefoglalásnak (*Handbuch der Pastoraltheologie*, I—V. 1964—1972), amely elsőként kísérelte meg, hogy a gyakorlati teológiát szigorúan vett tárgyként mutassa be és építse fel. Az öt kötetes nagy munka megvetette a mai értelemben vett katolikus teológia pasztorális alapjait. S bár a mű alapvázlata és első kötete a zsinat befejezése előtt elkészült, azóta sem vált túlhaladottá, sőt inkább azt kell mondanunk, hogy a szerzők célkitűzését a zsinat igazolta.

A pasztorális teológia történetének legfontosabb fordulatót végülis maga a zsinat jelentette, amely nemcsak „pasztorális zsinatnak” nevezte magát, hanem valóban a lelkipásztori szempontot, az Egyház küldetését a mai világban, állította az egyházi élet és a teológia, valamint a papnevelés központjába. — XXIII. János pápa a zsinat programját megfogalmazva így nyilatkozott: Nem az az első feladatunk most, hogy az egyházi tanítást és tradíciót újból elemezzük és ismételjük. Ezért nem kellene zsinatot összehívni. A zsinat célja az, hogy az Egyház változatlan tanítását a mai idők igényeinek megfelelően adja elő. Ezt kívánja az Egyház és a tanítóhivatal lényegileg lelkipásztori küldetése.⁵ — A lelkipásztori küldetésen a pápa vagy a zsinat ismét nem a klérus papi küldetését érti csupán, hanem Isten népének egyetemes papi-lelkipásztori küldetését!

Mikor vált a gyakorlati teológia valóban előadott teológiává?

Ha ezek után megkérdezzük, hogy mi volt e tudományág átalakulásának oka, úgy Rahner szavait idézhetjük: A gyakorlati teo-

lógia helyzetében és megítélésében beállt változás az elmélet és gyakorlat viszonyáról vallott felfogás megváltozására vezethető vissza. Ahol nem tudnak a tér és idő változásáról; ahol a gyakorlatot csupán „a priori” — más szempontok figyelembevételétől függetlenül előre megadott — ideák megvalósítójának tekintik, ott a gyakorlati teológiának is csupán az lehet a feladata, hogy ilyen előregyártott gondolatokat vagy szabályokat rendszerezzen és adjon tovább. Ilyen esetben nem beszélhetünk gyakorlati „teológiáról”, vagy „teológia” pasztorálisról sem, mert bizonyos cselekvési szabályok előírások rendszerezése még nem teológia.⁶

A teológia pasztorális, mint valóban teológiai tárgy abban a korban jött létre, amikor a teológiában tudatossá kezdett válni, 1) a kinyilatkoztatást felfogó és tanító Egyháznak, és 2) a kinyilatkoztatásnak történetisége.

1) Az Egyházat illetően: Amikor a teológiában elmélyült az a — végül a zsinat által megfogalmazott — meglátás, hogy az Egyház nincs még a végső tökéletesség állapotában, hanem fejlődés tapasztalható életében, és a kinyilatkoztatott igazságok felfogásában — „a századok folyamán ugyanis állandóan az isteni igazság teljessége felé tart” (Az isteni kinyilatkoztatásról 8), — akkor rövidesen jelentkezett a következő megállapítás: az Egyház éppen az „idők jeleit” figyelve és értelmezve jut el a kinyilatkoztatás mélyebb megismeréséhez, illetve megértéséhez; azaz szükség van olyan teológiai tudományra, amely az idők jeleit értelmezi.

2) A kinyilatkoztatás történetiségét illetően pedig: Amikor nyilvánvalóvá vált, hogy Krisztusnak, illetve általában a kinyilatkoztatásnak szavai nem valamiféle tértől, időtől és társadalomtól független térben hangzottak el, hanem egy adott kor nyelvén, egy adott kor kérdéseire adandó válaszként, akkor jelentkezett az igény annak a kérdésnek megválaszolására: vajon mi volt a mondanivalójuk a kinyilatkoztatás kijelentéseinek saját korukban, illetve, hogy mi jelentenek korunk emberek számára. A kérdés megválaszolása — amint ezt a zsinat is állítja — természetesen feltételezi a jelen kor, illetve a mai ember és társadalom ismeretét és teológiai elemzését. Az „Egyház a mai világban” rendelkezés ezt írja erről: „Isten egész népének feladata, főleg a lelkipásztoroké és hittudósoké, hogy korunk sokféleképpen elhangzó szavát figyelmesen hallgassák, rendszerezék és értelmezzék, azután pedig értékeljék az isteni ige fényében, hogy a kinyilatkoztatott igazság egyre mélyebben felfogható, egyre jobban érthető és egyre alkalmasabban előadható legyen” (44. pont).

A teológia pasztorális feladatkörét összefoglaló kulcskérdés tehát így hangzik: Mi az Egyház teendője a jelenben? Sokan egyszerűen így is határozzák meg a tárgyat, hogy „a teológia pasztorális az egyházi cselekvés teológiája”, illetve „az Egyház gyakorlati magatartásának teológiája”.⁷ A jelenleg elterjedtebb meghatározás szerint a teológia pasztorális az Egyház életével, önmegvalósításával foglalkozik, amennyiben azt a kor, illetve a környezet befolyásolja.⁸

Vagyis a pasztorális tárgya (obiectum materiale) az Egyház élete, fejlődése Krisztus teljessége felé. Vizsgálódásaiban éppen ezért figyelembe kell vennie mindazokat a szempontokat, amelyek a többi teológiai tudományokban megtalálhatók. Amint azonban H. Schuster hangsúlyozza, e teológiai tudományágat elsősorban nem az Egyház változatlan szentségi lényege érdekli (ez a dogmatika tárgya), hanem dinamikus, változó, a világ végéig alakuló, fejlődő, a kor adottságaiban megvalósuló és azoktól függő természete.⁹ — Így egzisztenciális egyháztanak is nevezhetnénk — mondják többben —, hiszen sajátos feladata az, hogy kidolgozza az Egyház önmegvalósításának koronként változó elveit, módját.¹⁰

Mivel a pasztorális tárgya az Egyház élete, önmegvalósítása, érthető, hogy amíg — ki nem mondottan, de a gyakorlatban mégis — egyenlőségjelet tettek az Egyház és a klérus közé, addig a gyakorlati teológia tárgyának csupán a papi-lelkipásztori feladatokat tartották. Ha azonban tudjuk, hogy az Egyház kifejezésén Isten egész népét — a megkeresztelték közösségét — kell értenünk, akkor az is nyilvánvaló, hogy az Egyház Isten népének életében valósítja meg önmagát, azaz a teológia pasztorálisnak Isten egész népének életével, küldetésével — és a küldetés megvalósításának legkülönbözőbb módjaival — kell foglalkoznia.

A teológia pasztorális sajátos szempontját (obiectum formale) a kor adottságai szolgáltatják (obiectum formale quo), míg sajátos tárgya (obiectum formale quod) az Egyháznak a kortól és környezettől függő élete és önmegvalósítása. A pasztorális tehát a teológiai kutatás mellett feltételezi a szociológiai vizsgálódást, a jelen kor, a társadalom, az intézmények és struktúráik, a csoportok és a bennük helyet foglaló egyének ismeretét. „A jelen kor figyelembevételééppoly fontos a gyakorlati teológiában, mint magának a kinyilatkoztatásnak szem előtt tartása” — írják Floristan és Useros zsinat utáni összefoglaló pasztorális kötetükben.¹¹ Maga a zsinat ismételten aláhúzza a szo-

ciológiai vizsgálódás fontosságát az Egyház egész élete számára.¹²

Végül a teológia pasztorális célja (obiectum finale) az, hogy megállapítsa, illetve megtervezze az Egyház gyakorlati életét, magatartását, formáit, struktúráit a jelen és a jövő számára. A mondottakból következik, hogy nem csupán „lelkipásztori tervezésről” van szó, hanem az egész Egyház életét, életmegnyilvánulásait érintő összes kérdések, feladatok átgondolásáról. Ilyen értelemben a pasztoralist sokan „az Egyház önmegvalósításának kritikus elméleteként”, definiálják. Olyan tudomány ez, amelynek egyrészt állandóan (kiritikusan) felül kell vizsgálnia az Egyház életét abból a szempontból, hogy mennyiben valósítja meg tanúságtevő, „jelküldetés” azaz mennyiben felel meg a kor követelményeinek, másrészt állandó útmutatásokat kell adnia a megújulásra.¹³

A jövőtervezéssel kapcsolatban azonban egyesek tiltakozást jelenthetnek be, hivatkozva egyrészt a futurológia számos tévedésére, másrészt arra, hogy az Egyház természetfeletti közösség, amelyet nem lehet egyszerűen szociológiai eszközökkel „megtervezni”. Mindkét ellenvetés tartalmaz igazságot. De ami az elsőt illeti, a futurológia minden tévedése és állandóan fennálló tévedési lehetősége ellenére sem gondolná ma egyetlen vizsgálódó ember sem, hogy olyan intézmény életképes lehetne korunkban, amely nem tervszerűen, a jövőt szem előtt tartva cselekszik. Ami pedig az Egyház természetfeletti voltát illeti: erről valóban sosem szabad elfeledkezni. De éppúgy nem szabad elfelejtenünk valóságos emberi természetét, „látható társadalmi struktúrájáról” (Az Egyház a mai világban 44) sem. Krisztus garantálta a kegyelmi támogatást az Egyház számára, de egyidejűleg a mi teljes — minden emberi képességünket latbavető — közreműködésünket is elvárja. Ezért hangsúlyozza a zsinat, hogy a teológusoknak és általában a lelkipásztoroknak „ismerniök és alkalmazniök kell a világi tudományok, elsősorban a pszichológia, és a szociológia eredményeit” (Az Egyház a mai világban 62; A papság képzéséről 20).

A gyakorlati teológia mint a teológia „rendezőelve”

A teológiai tudományok között betöltött szerepét illetően „a teológia pasztoralist az egész teológia szervezőelvének kell tekintennünk” — mondja Rahner.¹⁴ Ha elfogadjuk ugyanis, hogy az Egyház küldetése lényegileg apostoli — tanúságtevő, illetve a szó legáltalánosabb értelmében lelkipásztori kül-

detés, akkor annak a tudománynak eredményeit, amely az Egyház küldetésének jelen és jövőbeli megvalósulási módját és lehetőségeit vizsgálja, az összes többi teológiai tárgynak figyelembe kell vennie. És akkor az egyes teológiai tárgyak nem önálló nagyságok többé, amelyek önhatalmilag állapítják meg saját érdeklődési körüket, hanem az *anyagkiválasztás is alárendelődik* az Egyház, illetve a teológia egyetemes küldetésének; márpedig — megismételhetjük — e jelen korhoz szóló küldetés elsődleges vizsgálója a gyakorlati teológia.

Ha a teológia pasztorális az egész teológia szervezőelve, úgy természetesen még inkább *rendezőelve a teológiai oktatásnak*.¹⁵ A papság képzéséről szóló zsinati határozat szavaival: „A növendékek egész nevelésének irányát a lelkipásztori szempontnak, a lelkipásztori felelősségtudatnak kell megadnia” (19. pont). Érdekes tudnunk, hogy ezt a megfogalmazást a korábbi elképzeléssel szemben fogadták el az atyák. *Nem elég* tehát egy lelkipásztori gyakorlati évknek a teológiai tanulmányi időbe való beiktatása, hanem többre van szükség: az egész oktatást és nevelést a gyakorlati, lelkipásztori szempont figyelembevételével kell átszervezni; egyúttal „elhaggya azokat a kérdéseket, amelyeknek alig van jelentősége, vagy amelyek a magasabbfokú akadémiai tanulmányok anyagához tartoznak” (A papság képzéséről 17).

Ha valaki a teológia pasztorális imént kifejtett meghatározását és *teológiai jellegét* magáévá tette, annak számára kézenfekvő, hogy a „lelkipásztori szempont” előtérbe kerülése *nem azt jelenti*, hogy a papképzésnek lelkipásztori praktikákat, fogásokat kellene átadnia és csupán jó „betanított munkásokat” kellene „termelnie”. Ellenkezőleg! Ahhoz, hogy valaki képes legyen majd helyesen megválaszolni a felmerülő lelkipásztori kérdéseket, előzőleg alaposan ismernie kell mind a lényeges teológiai szempontokat, mind a kort.

Itt szeretnénk kitérni a gyakorlati teológia és az úgynevezett politikai teológia kapcsolatára. Ez utóbbi elnevezéssel távolról sem egy olyan irányzatot jelölünk, amely politikává akarja tenni a teológiát, vagy amely klerikalizálni akarja a politikát. A politikai teológia egyrészt kritikát gyakorol az individualista kereszténységen, másrészt rámutat arra, hogy a krisztusi tan egészében *közösségi tanítás*, és így mondanivalója van a közösségek és társadalmak számára egyaránt. Krisztus tanítása nem elmélet, hanem élet — az embertársak, a *közösség szolgálatában*. A politikai teológia ezek szerint *nem külön teológiai tárgy* akar lenni, hanem az egész *teológiát átható szemlélet*,

amely által nyilvánvalóvá lesz az egész keresztény tanítás emberi-társadalmi mondanivalója. — Ilyen értelemben a politikai teológia szoros kapcsolatban áll a teológia pasztorálissal, hiszen amikor a teológia pasztorális azt vizsgálja, hogy miként valósítja meg az Egyház küldetését a jelenben, arra a kérdésre is választ kell adnia, hogy hogyan felelhet meg Krisztus látható közösége a világhoz, az emberi *társadalomhoz való küldetésének*. — Amíg azonban a politikai teológia az egész teológiának általános nézőpontjává kíván lenni (mint pl. az antropológiai teológia is), addig a gyakorlati teológiának saját tárgya és szempontjai vannak, amelyek önálló tudománnyá teszik¹⁶.

A jövő feladatai

A gyakorlati teológia szerepének ilyen ártékelése mind a *teológiai tantervnek*, mind az egyes *teológiai tárgyak tárgykörének részletes átdolgozását igényli*, — az Egyház jelen korhoz szóló küldetésének figyelembevételével. Ez a folyamat világviszonylatban megindult ugyan, de befejezéséhez bizonyára évtizedekre lesz szükség. Örömmel kell megjegyeznünk, hogy nálunk *Magyarországon is* központi helyen szerepel a teológiai reform gondolatai között egy témánkba vágó terv. Eszerint minden „főtárgyból” olyan külön összefoglaló vizsgát (szigorlatot) is kell majd tenniük a hallgatóknak, amelyen az illető anyag gyakorlati lelkipásztori vonatkozásait kell kidoborítaniok. Ez természetesen megkívánja az oktatás, illetve a tananyag gyakorlatibbá tételét.

A fejlődés azonban mindenekelőtt azt tételezi fel, hogy maguk a *gyakorlati teológiai tárgyak* kapjanak egyrészt központi helyet az oktatásban; másrészt váljanak valóban a *kor igényeire figyelő teológiai tárgyakká*.

A megújulásnak legátfogóbb vonatkozásban bizonyára azt a tárgyat kell érintenie, amelyet általában *lelkipásztorokodástan* néven emlegettek a legutóbbi évekig nálunk is, ugyanis amely kifejezetten a papi-lelkipásztori feladatok közlésével és rendszerezésével foglalkozott¹⁷. Ebben a tárgyban egyrészt lényegileg a *teológiai és szociológia* szempontoknak kell meghatározniok állásfoglalását, másrészt — leszámítva a liturgika, katechetika, homiletika és pasztorális szociológia területéhez tartozó szempontokat — helyet kell biztosítani mind azoknak a kérdéseknek, amelyeknek lényeges szerepük van az Egyház jelen és jövőbeli önmegvalósulásában.

A liturgikára, katechetikára és homiletikára — mint a teológia pasztorális résztudományaira — ugyancsak vonatkozik az imént

említett általános követelmény, hogy a ma emberének helyzetére tekintő teológiai tárgyakká kell válniok. — A liturgikának is az a feladata, hogy liturgikus előírások, szabályok közlése mellett a kor igényeire figyeljen és képes legyen megtalálni azokat a formákat, jeleket vagy kifejezéseket, amelyek a ma emberének érthetően közvetítik a természetfeletti mondanivalót, és ugyanakkor képes legyen arra is, hogy kritikát gyakoroljon a kor idejétmúlt formái felett. — A homiletikának, illetve a *kérügmatikának* (igehirdetés-tannak), valamint a *katechetikának* (hitoktatás-tannak) ugyancsak nem csupán módszereket kell továbbadni, hanem feladata, hogy egyrészt elsajátítsa a kor nyelvét, másrészt felkutassa a kor emberének nagy kérdéseit, sajátosan reá jellemző problémáit, és ezekre adjon választ. E tárgyaknak továbbá — mint az egész gyakorlati teológiának — kritikus szerepük is van a „szisztematikus teológia” irányában: rá kell mutatniok, hogy az ott kidolgozott szempontok az igehirdetés, a kérüg-

ma számára hogyan, miként használhatók, vagy alakítandók át.¹⁸

*

„A földi vándorútját járó Egyházat Krisztus szüntelen újjaalakulásra hívja, — írja a keresztény egységtörekvésekről szóló zsinati határozat. — Mint emberi, földi intézmény, folytonosan rá is szorul erre. Idejében és becsületesen, ahogy kell, újítsuk meg tehát mindazt, amit a történelmi tényezők hatására nem egészen gondosan őriztünk meg, akár erkölcsi életünkben, akár az egyházi fegyelem, akár még a tanítás megfogalmazásában is” (6. p.). — Amint láttuk, a gyakorlati teológiai lényegi jelentősége abban áll, hogy a folytonos megújulásnak, korszerű reflexió-készségnek eszköze legyen; így egyszersmind eszköze annak is, hogy Krisztus közössége megfeleljen küldetésének, azaz minden korban valóban az Istennel való bensőséges egyesülés jele lehessen a világban.

JEGYZETEK:

Vö. P. Berger—Th. Luckmann: Die gesellschaftliche Konstruktion der Wirklichkeit, Frankfurt a. M. 1971/2; Tomka F.: Az Egyházban levő változásokról. Vigilia, 1972, 505—510. — 2) V. Schurr: Pastoraltheologie im 20. Jahrhundert, in: H. Vorgrimmler—V. d. Gucht: Bilanz der Theologie im 20. Jahrhundert III. Freiburg, Basel, Wien, 1970, 571. — 3) A témához vö.: K. Gastgeber: Praktische Theologie, in: Handbuch der Pastoraltheologie V. (Hrsg: Rahner, Klostermann...) 1964—1972, Freiburg, Basel, Wien, 421. — (Ezentúl: HdPth) — 4) A „teológia pasztorális” kifejezést szándékosan nem fordítjuk magyarrá, hogy ezáltal ne növeljük a félreértést. A német is különbséget tesz a „teológia pasztorális” (Pastoraltheologie), és a lelkipásztorkodástan (Theorie der Seelsorge, vagy Seelsorgelehre) között. — 5) AAS 54 (1962), 791—793. — 6) HdPth V. 393. — 7) Vö. pl. P. A. Liégé: Pour une théologie pastorale catechétique, in: Revue de Science Philosophiques et Théologiques 39 (1955). 5; C. Floristan—M. Useros: Teologia dell'azione pastorale, Roma, 1970, 163 k. — 8) F. X. Arnold: Was ist Pastoraltheologie? in: Wort des Heils, als Wort in die Zeit, Trier, 1961, 296—300; H. Schuster: Wesen und Aufgabe der Pastoraltheologie als praktischer Theologie, in: HdPth I, 93—117; K. Rahner: Neue Ansprüche der Pastoraltheologie an die Theologie als ganze, in: Schrif-

ten zur Theologie IX. Einsiedeln, Zürich, Köln, 127—147. — 9) HdPth I. i. h. 95. — 10) Vö. K. Gastgeber: in HdPth V, 396. — 11) Floristan—Useros: i. m. 165. — 12) Vö. Az Egyházról a mai világban 4—10, 62; A püspökök lelkipásztori feladatairól 16, 17. — 13) Vö. pl. A. Müller vagy N. Greinacher véleménye a Bécsi Pasztorálteológiai Kongresszuson, 1974, I. 2—5; K. Rahner: in HdPth V. 395. — 14) K. Rahner: Neue Ansprüche der Pth als ganze... i. m. 133 k. — 15) Vö. J. Neuner: Dekret über die Ausbildung der Priester, Einleitung und Kommentar, in: LfThuK: Das zweite Vatikanische Konzil II, Freiburg, Basel, Wien, 1967, 346—351; K. Rahner: Zur Reform des Theologiestudiums, Freiburg, 1969; K. Rahner: Die praktische Theologie im Ganzen der theologischen Disziplinen, in: Schriften zur Theologie VIII. 1967, 133—149. — 16) Vö. J. B. Metz: Zur Theologie der Welt, Mainz, München, 1962, J. B. Metz—J. Moltmann: Kirche im Prozess der Aufklärung, Mainz, München, 1970; K. Rahner: Die gesellschaftskritische Funktion der Kirche, Schriften zur Th. IX, 569—91. — 17) Mihályfi: Előadások a lelkipásztorkodástan köréből, Budapest, 1921² — 18) Vö. K. Rahner: Neue Ansprüche der Pth... i. m. 145; K. Rahner—B. Häring: Wort in Welt, Bergen—Enkheim bei Frankfurt/M, 1968, 137 k, 218 k, 334 k, 344 k.

(tomka)

AZ IGE SZOLGÁLATA

A KINYILATKOZTATÁS

A keresztyény kinyilatkoztatáson Istennek azt a személyes közeledést értjük, amelylyel megismerteti magát úgy, mint üdvösségünk szerzőjét. Mivel ő transzcendens, azaz világfeletti, azért személyes közeledése nem fér bele a természet adottságaiba. A kinyilatkoztatásban mindig van valami rendkívüli, valami természetfölötti, amely felkelti csodálkozásunkat és mint jel arra szolgál, hogy általa felismerjük Isten hatalmát, mindenhatóságát és irtalmát. Tulajdonképpen már az egész természet ilyen jel. Az anyag benső törvényeiben, az atomok, molekulák kapcsolatában, az sejtek működésében vagy az élő szervezet egymásba kapcsolódó funkcióiban annyi a terv, a szabály és a célirányosság, hogy jogunk van felvetni a Teremtőre vonatkozó kérdést. A kinyilatkoztatásban azonban a jel feltűnőbb és személyesebb. Nemcsak azt hirdeti, hogy van alkotója a világnak, hanem itt van valaki, aki hozzám akar szólni, velem akarja közölni a tervét, a szándékát és választ követel tőlem. A Szentírás eseményei azt mutatják, hogy Isten szóban és tettben adja a kinyilatkoztatást. A tettek, az események bemutatják mindenhatóságát és jelenlétét, a szavak pedig feltárják szándékát. Mózes az égő csipkebokorban meglátja a jelet, azután a szavakban megkapja a magyarázatot. Jézus Lázár feltámasztásában feltárja isteni erejét, azután közli a hit tartalmát: Én vagyok a feltámadás és az élet.

Valamilyen formában minden vallás arra hivatkozik, hogy tanítása és szertartásai az istenségtől származnak. A keresztyénység abban különbözik ezektől, hogy a kinyilatkoztatást úgy fogja fel, mint *történeti esemény-sorozatot*, amelyen keresztül az egy Isten, a Teremtő végérvényesen kifejezte kapcsolatát az emberiséghez. Isten mindig konkrét történeti keretben nyilatkozott meg, s megnyilatkozásának természetfölötti jellegét igazolni lehetett és igazolták is. A folyamat megkezdődött Ábráhámmal és lezárult Jézus Krisztussal. Benne maga az Isten jelent meg és egészen bemutatatta az emberhez való viszonyát. Alakjában, viselkedésében és tanításában egészen megismertük, hogy ki az Isten és mivé akarja tenni az embert. ezért újat és többet nem várhatunk. Ő lett az abszolút vallás megalapítója, és ez a vallás kifejezi mindazt az üdvösség-igényt, amelyet a régi vallások elgondoltak, és

szerkezetében is olyan, hogy konkretizálhatja minden kor emberének az Istennel fennálló kapcsolatát.

Ellenvetések

A keresztyény értelemben vett kinyilatkoztatás hirdetése soha sem volt könnyű. A legkülönfélébb nehézségeket hozták fel ellene. A filozófia nevében megkérdeték, van-e egyáltalán olyan *személyes Isten*, aki törődik az ember sorsával? Lehet-e létét igazolni? Szükség van-e arra, hogy a tudományos alapon vizsgált természet magyarázatához feltételezzünk egy kívülálló okot? Ha van is Isten, ő annyira más, mint a mi világunk, hogy a kettő között semmiféle kapcsolat nem lehet. Egyébként is anyagi világunk annyira zárt egység és erőrendszer, hogy abban semmiféle idegen hatás nem érvényesülhet. Ezért csodák nincsenek, Isten természetfölötti közeledése nem igazolható. Az ember megismerő képessége csak a tapasztalati dolgokban van otthon, azért a természetfölötti hatások egyáltalán nem ismerhetők meg kellőképpen.

Más kifogások az ember méltósága nevében hangzottak el. Az isteni beavatkozás gyámkodást jelentene. Az emberhez sokkal méltóbb az, ha a maga erejéből ismeri meg az igazságot, és ha a maga erejéből alakítja ki a személyes méltóságának megfelelő életét, mint ha felülről kapja. Isten léte, üdvösség, túlvilági igazságszolgáltatás egyébként is csak illúzió, önmagunk vigasztalása, tehát a gyengéknek való, nem azoknak, akik szembe mernek nézni a rideg valósággal. Ezek a gondolatok fejlesztették ki a humanizmusnak azt a formáját, amelyet főleg a mai írók képviselnek: az ember legyen nagy és szent saját erejéből. A kérdés csak az, hogy az ember tud-e saját magának erkölcsi normája és erőforrása lenni? Mindnyájan érezzük, hogy a szabályok felállításában mennyire befolyásol bennünket az önzés, a hatalomvágy, az élvezetvágy, és főleg mennyire képtessé teheti a jóban való kitartást az a gondolat, hogy mit kapok érte, ha egyszer mindennek vége, s a temető egyformán elhallgattatja a jókat és a rosszakat.

A történeti kinyilatkoztatással szemben felmerül az a kérdés is, hogy Istennek miért

olyan későn jutott eszébe hírt adni magáról? A tudomány úgy tartja, hogy már több százezer év óta ez ember a földön. Miért csak két-három ezer évvel ezelőtt kezdte hallatni a szavát, mint ahogy a Szentírás élénk tárja? Miért nem gondolt a régi emberekre is? Erre könnyen válaszolhatunk azaz, hogy Isten a kinyilatkoztatásban „az emberhez” való viszonyát tárta fel. Minden embernek megváltást készített. Azoknak is, akik nem ismerik. A megváltás kegyelmeit elővételezte azok számára is, akik Krisztus előtt éltek. Ha pedig arra gondolunk, hogy az emberiség szaporodása az elmúlt évszázadokban mennyire meggyorsult, feltételezhetjük, hogy számszerint akár Krisztus óta is több ember élt a földön, mint azelőtt hosszú évezredek alatt. A kultúra és technika is csak az újabb kor vívmánya. Az ember a tudomány segítségével kimenekült a természet kötöttségéből és megkezdte a világnak saját elgondolása szerint való alakítását. Ilyen szempontból talán azt is megkockáztathatjuk, hogy a kinyilatkoztatás mégis az igazi emberi történelem kezdetén jelent meg. Vagy talán éppen a kinyilatkoztatás indította el ezt az egyetemes emberi történetet?

Az igazi mai ellenvetés azonban inkább az *érzelem* vagy az *önérzet* oldaláról jön. A kinyilatkoztatásban látszólag olyan Isten jelentkezik, aki sóhajta nyújtja ki a kezét az ember felé, üdvösséget ígér, országot akar alapítani, erkölcsi törvényeket emleget, de tulajdonképpen kevesen hallgatnak rá. Azok az intézmények és közösségek, amelyek Isten ügyét képviselik, mindig inogni látszanak, a múltba kapaszkodnak, nem a jövőbe néznek. Többnyire a gyengék, az álmodozók, a betegek vigasztalják velemagukat. Az emberiség nagyobb része ma sem ismeri a kinyilatkoztatott tanítást és ígéretei sem mondanak neki semmit. Vagy Isten nem tudja érvényesíteni akaratát, vagy olyan dolgokkal állt elő, amely az embert nem tudja maradandóan lekötöni. Vannak-e tehát a kinyilatkoztatásnak olyan vonásai, amelyek igazolják, hogy valóban a mindenható Isten közeledik benne és úgy közeledik, mint az ember üdvösségének szerzője?

Az ember megszólítása

A felülről jövő üzenet nem hangzik el reménytelenül, mert az ember legemberibb sajátja az, hogy keres, figyel, hallgat, vár és a jövőbe néz. Mivel én-nek tudja magát, azt is várja, hogy megszólítsák. A kereszténységnek az a központi témája, hogy a kinyilatkoztatás elhangzott, azóta is közvetítik, de csak az fogadja el, aki valóban

megismeri, s azt várja tőle, amit Isten mondani akar. A hithez szükséges, hogy tisztózzuk a kinyilatkoztatás jellegzetes vonásait.

Amikor a világfeletti Isten személyesen közeledik, olyant közül, ami *természetfölötti*, ami a természethez és a teremtéshez mérten valami többlet, valami más. Ezért az embernek felül kell emelkednie önmagán, ha követni akarja. A kinyilatkoztatás nem a világ megismerésének új formája, nem a tudomány újabb ága, nem a szociális berendezkedés vagy gazdasági élet új terveze, hanem az üdvösség útja. Híradás arról, hogy a földi életen túl is van valami, hogy ez a világ útban van Isten felé és az embernek nála kell véglegesen hazatalálnia.

A kinyilatkoztatás értékelésénél azt kell néznünk, hogy ki áll mögötte és milyen szándékkal adta. Nem olyan Isten közeledik itt, aki egyesek előtt jókedvében megcsillogtat valami mennyei fényességet, hanem olyan, aki mindnyájunk atyja és magáénak vallja az emberiséget. A Szentírás első lapjai arról beszélnek, hogy Isten már az emberiség bölcsőjénél hallatta szavát, s a természetes élet keretein túl magasabb ismeretet és erőt ajánlott fel, hogy az ember az „élet fájáról” táplálkozzék, tehát ne legyen a bűn és pusztulás martaléka. Ezt az ígéretet nem vonta vissza akkor sem, amikor az ember saját feje után indult és csak magában bízva akart nagygyá lenni. A Szentírás előadásában van valami tragikus humor, amikor ősi képeivel azt mutatja be, hogy a történelem útján elinduló ember inkább hisz a földön kúszó kígyónak, mint a szellemi magaslatokról szóló Istennek. A bűn lélektana azóta sem változott. Hányszor tartjuk emberibb megoldásnak azt a viselkedést, amely alantas ösztönből, bűnös sugallatból származik, mint azt, amely mögött az örök értékek ígérete csillog.

A mai szellemi életet az jellemzi, hogy az ember minden adottságot a végsőkig elemmez. Ma már a nyelv is ilyen elemzés tárgya. *Wittgenstein* hívja fel a figyelmet arra, hogy más a tudományos nyelv és más a profétai nyelv. A tudományos nyelv a tényállást és a tárgyi bizonyítékokat sorolja fel. A proféta üzenetet hoz, meggyőző és állásfoglalásra kész. Isten profétákra bízta a kinyilatkoztatás közvetítését, nem tudósokra. Azt akarta, hogy feltárják érzelmeit, szándékát és az embert személyes megtérésre készítsék. A kinyilatkoztatás ismertetésénél ezeket a személyes vonásokat nem szabad mellőznünk. Rá kell mutatnunk, hogy Isten a földhözragadt emberhez intézte szavát, aki hajlamos arra, hogy elveszzen gyomrának és ösztöneinek a szolgálatában. Isten

szava szellemi képességeinket mozgatja meg. Arra ad feleletet, hogy mi a jövő, mi az élet értelmét és célja, s egyúttal elének állítja azokat a forrásokat, amelyekből erőt meríthetünk a kitartásra, reményre és a szeretetre.

Még fontosabb annak az emlegetése, hogy Isten a *bűnös emberhez* szól, aki szeretne ugyan nagy lenni, de csak úgy, hogy mások jogait kisebbítse. A kinyilatkoztatás nem egyéb, mint hosszú, történeti tanúságtétel Isten irtalma, türelme és szeretete mellett. A csodák mind az Ószövetségben, mind Krisztus életében igazolják, hogy Isten természetfölötti ereje itt van, de emberileg jobban hat ránk az a türelem és jóakarát, amellyel Isten a választott népet megtartja a hitben, vagy amellyel Jézus Krisztus elismerteti magát, mint az Atya küldöttét. Iza-jás próféta úgy látja, hogy Isten mind a két kezét kitérte a hitetlen és ellenszegülő nép felé (65,2). Jézus pedig azt vallja, hogy a betegeknek van szükségük orvosra, továbbá, hogy azokat keresi, akik veszni indultak. Ebből érthető az üdvőtörténetben az a jelenség, hogy Isten néha gyengének mutatkozik. Az ember más eszközöket alkalmazna tervének keresztülvitelére, elsősorban a lehengerelő hatalom eszközeit. Isten úgy közeledik, hogy a fölényes ember ilyen kérdéseket tehet fel színe előtt: Jöhet-e valami jó a félreeső Názáretből? (Jn 1,46). Lehet-e várni valamit egy ács fiától? (Mk 6,3). Lehet-e hinni olyan megváltónak, akit az Isten elhagyott és akit úgy végeztek ki, mint egy gonosztevőt? Vagy aki másokkal csodát tett, de magát nem tudja megszabadítani? (Mt 27,42). Lehet-e az Isten országának magját észrevenni olyan vallási mozgalomban, amely a társadalom számkivetettjei között kezd terjedni? (1Kor 1,26) Az ilyen kérdések már kezdetben elhangzottak. De a hívők a feleletet megtalálták magában az evangéliumban. Meglátták, hogy az nem volna örömhír, ha nem tartalmazná a naimi ifjú vagy Lázár feltámasztását, a gyermekek megáldását, az anyák vigasztalását, Zakeus vagy Mária Magdolna megtérését, vagy akár a kételyekkel küzdő tanítványok csendes vallomását: Uram, kihez mennénk? Meggyőződésünk, hogy az örök élet igéi nálad vannak (Jn 6,68).

A kinyilatkoztatást csak *belülről* lehet tanulmányozni. Először engedni kell magunkra hatni, s ha megtaláltuk benne a személyes hívást, akkor ismerjük fel sajátosságait. Az evangélium nem törvény, nem rendszabály, hanem Isten személyes kitérülése. Az Atya megmutatta magát azáltal, hogy a Fiút elküldte, hogy úgy szóljon hozzánk, mint testvér a testvérhez, mégpedig emberségünk minden kérdésében. Beleértve az örömet és

bánatot, a munkát és szenvedést, a családot és a társadalmat, az életet és a halált. A hit akkor kezd megerősödni bennünk, ha rájövünk, hogy itt valóban az Isten szólította meg az embert. Ez a párbeszéd sem Istent, sem az embert nem alacsonyítja le.

Ezért a hitet nem lehet megtanítani, nem lehet senkire ráerőszakolni. Legföljebb el lehet vezetni valakit oda, hogy az üdvőtörténet eseményeiben és a Szentírás szövegeiben felismerje a közeledő Istent. Ha megérti, hogy Isten őhozá is szól, őt is magához akarja emelni, akkor kezd neki válaszolni; rátekinthet csodálkozással, hódolattal, előhozza a nehézségeit, kérdéseit, és legalább annyit megérez, hogy emberi élete elszakíthatatlanul hozzá van kötve a világelelmi misztériumhoz. A hit szemén keresztül meglátja, hogy a kinyilatkoztatás az ember kibontakozásának a lehetőségeit adja meg. Nem ismeretlen előttünk a vád, hogy a kereszténység lemondást, önmegtágadást hirdet, megfoszt az élet jogos örömeitől vagy arra készít, hogy kérdéses örök javak érdekében mondjunk le jogainkról. Ezeket a nehézségeket Pál apostol már azzal oldotta meg, hogy más az Isten boldogsága és más az ember bölcsessége. Azt is hozzáfűzte, hogy a testi ember nem fogja fel Isten gondolatait. A lemondást, az önfegyelmézést csak az érti meg, aki meglátja, hogy az ösztön és a szellem kettősségét csak küzdelem árán lehet összhangba hozni, és hogy életünk célja nem lehet más, mint a maradandó értékek szolgálata.

Azt mondtuk, Isten a kinyilatkoztatásban megszólítja az embert, a prófétai nyelvet használja hozzá. Érzékelteti, hogy ez a szó felülről jön és tekintély áll mögötte. A Szentírás azzal jelzi a szó isteni eredetét, hogy a közvetítők jelenésekben, látomásokban, álmokban kapják a felvilágosítást. A Sínai hegynél lejátszódott teofánia vagy a próféták látomásai külsőségeken is bemutatják, hogy az ember számára megtiszteltetés, kiválasztás, ha Isten szóba áll vele és rábizza üzenetét. Az ószövetségi nép a kinyilatkoztatás hatása alatt úgy érezte, hogy Isten *dicsőségének* hordozója lett. Küldetése arra szól, hogy az egy Isten tiszteletét, a tisztultabb erkölcsant és a megváltás ígértét hordozza az emberiség számára. Ez az ószövetségi kép ismétlődik az Újszövetségben is. A betlehemi pásztorokat „beragyogja az Úr dicsősége”, amikor megkapják az angyali szózatot. Keresztelő János úgy látja, hogy Jézus fölött „megnyílik az ég”, és az Atya úgy tesz mellette tanúságot. A Táborhegyi jelenetben az apostolok „fényes felhőből” hallják ugyanazt az isteni szót és Pál apostol is fényesség veszi körül a damaszkuszi úton, amikor Krisztus meghívja az evangé-

lium szolgálatára. Az Újszövetségnek azonban egyetemesebb bizonyítéka is van arra, hogy a szó felülről jön, s ez Krisztus feltámadása és mennybemenetele. Ennek alapján írhatta János evangélista: Láttuk az Isten Fiának dicsőségét, akit kegyelem és igazság tölt be (Jn 1,14). Az isteni szó azzal a céltzattal hangzik el, hogy aki hallja, az mérítse Krisztus teljességéből, vagyis az isteni dicsőség hordozója legyen.

A kinyilatkoztatás sajátágai

A természetfölöttiséget már említettük azzal kapcsolatban, hogy maga Isten szólítja meg az embert. A hitbéli eligazodás szempontjából éppen annyira fontos a másik sajátág, az *egyetemesség*. A kinyilatkoztatás az egész emberiségnek szól, hiszen az a tárgya, hogy Isten üdvösséget készít az emberi nemnek. A címzett kiléte nyilvánvaló az apostolok küldetéséből: „Menjete el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek” (Mk 16,15). Ez az egyetemesség kinyilatkoztatás fejlődött. Az Ószövetségben nagyrészt még úgy látszott, hogy csak egy népnek szól, de már ott is az a vezető gondolat, hogy a Megváltóban „áldást nyer a föld minden népe”. Az egyetemességgel kapcsolatban kell kitérnünk arra a nehézségre, hogy miért olyan nehezen jut el az evangélium az emberekhez, és miért olyan nehezen válik életté azokban is, akik elfogadták.

A feleletet azzal adjuk meg, hogy Isten a Egyházra bízta, de azt akarta benne bemutatni, hogy milyen a kapcsolata az egész emberiséggel. Mindig szem előtt kell tartanunk azt az igazságot, hogy a földi élet és a földi történelem csak út az üdvösséghez, de nem maga az üdvösség. A természetfölötti rend a természetre épül és követi annak adottságait. A természetes adottságok pedig különbözők. Az üdvösség felé útban lehet az is, akihez az Istennek jutott el a kinyilatkoztatott isteni szó, tehát a végső cél szempontjából nincs személyválogatás. A földi élet olyan értelemben is út az üdvösség felé, hogy magunkban is csak fokozatosan alakul ki az erkölcsi eszmény, illetőleg inkább azt látjuk, hogy állandóan csak bukácsolunk és újra kezdünk.

Isten ebbe a természetes világrendbe állította bele a kinyilatkoztatást, és egyeseket kiválasztott arra, hogy az egész emberiség számára hordozzák. Mutassák be életükkel és hirdessék szavakkal, hogy az élet az üdvösség felé tart, és Istennek ebből a rendelkezéséből vigasztalás és felelősség származik számunkra. Krisztus kifejezetten emlegette, hogy Egyháza kovász lesz, amely a

kegyelmi rendet hordozza, de azt soha nem ígérte meg, hogy ez a kovász mindenkit egyenlő mértékben átalakít.

Krisztus az egyetemességet azzal is jelezte, hogy őbenne maga az emberi természet és az emberi tevékenység lett az Isten hordozója és kinyilatkozatója. A konkrét emberi élet alkalmas arra, hogy benne az isteni erők működjenek. Krisztus munkája, szava, szenvedése, halála mind az isteni személy földi megnyilatkozása volt. Saját magából kiindulva megmagyarázhatta, hogy az Istenhez való eljutásnak bő skálája van. Nemcsak azok érnek célba, akik megkapták a tudatos hitet, hanem azok is, akik éheznek és szomjaznak az igazságot, akik szelídek, akik békességesek, sőt azok is, akik az igazságosság győzelmében bíva türelemmel viselik a szükséget, a szenvedést, az üldöztetést és akiknek öröm helyett inkább csak sírás jutott. Az egyetemesség tehát végső fokon azt jelenti, hogy Isten olyan üdvösséget hirdetett meg, amelyet a földi élet útján lehet megközelíteni, nem pedig rendkívüli utakon — és Isten hozzá is segít mindenkit, hogy célját elérje. Teológiailag úgy fejezzük ki magunkat, hogy Isten megalkotta az *egyetemességet* mindenki számára. Kegyelme és gondviselése kivétel nélkül elér minden embert, s aszerint ítéli meg őket, hogyan követték lelkiismeretük szavát. Ezen kívül azonban megalkotta a különleges *üdvrendet* is, és ebbe azokat hívta meg, akiknek megadta a tudatos hivatás küldetését. Ezekről megköveteli, hogy a „só” és a „világító gyertya” szerepét töltsék be és gondoskodjanak arról, hogy Isten gondolatai, az igazságosság, szeretet, béke, jóság, szelídség, megértés és hűség minél nagyobb szerepet kapjanak a világban. Mi csak azt látjuk, hogy ez a különleges üdvrend olyan nehezen terjed s mi magunk is olyan nehézkesek vagyunk a kapott küldetés végrehajtásában. Egyet azonban ezen a téren is meg kell jegyeznünk. Az a különleges üdvrend, amelynek az Egyház a hordozója, az Atya örök akarata és Krisztus megváltó erején nyugszik, azért nem lehet többé az emberi hanyagság áldozata. A jótállás annál van, aki a „kövekből is tud Ábrahámnak fiakat támasztani”.

Az újszövetségi kinyilatkoztatás egyben *végső és végérvényes*. Sem nagyobbat, sem újat nem várhatunk. A módban Isten választottat volna más színezetet, nem éppen a „kereszt botránnyát” és a „balgaság” látszatát, de a tartalmat nem lehet felülmúlni. Ameddig Isten csak teremtményt küld, arra mindig több és nagyobb titkot bízhat, és a küldött Isten misztériumból csak annyit világít meg, amennyit megismert és amennyire hatalmat kapott. Krisztusban azonban a Fiú,

az Atya örök képe és szava lett emberré, akiben az Atya magát mondta ki: minden gondolatát, hatalmát és egész szentségét. A közlés módjában is megvan a tökéletesség. A próféták azt a belső élményt fordították le emberi nyelvre, amelyet jelképekben kaptak. Krisztus mint Fiú, szemléli az Atyát és belőle olvassa ki a teljességet. Nála nincsenek vélemények, gyanítások, nincs habozás és újrakezdés: Ő az út, igazság és az élet.

Az Egyház úgy vette át a Krisztustól kapott kinyilatkoztatást, mint Isten végérvényes szavát. Nem úgy, hogy visszaemlékezett földi szavaira és tetteire, hanem úgy, hogy feltámadásában és megdicsőülésében meglátta benne Isten minden ígéretének teljesedését (2Kor 1,19). Benne az Atya kimondta az Igen-t az emberiség sorsával kapcsolatban. Az apostoli Egyház számára a kinyilatkoztatás a szenvedő és feltámadt Krisztus lett, őt kellett értelmezni. Aki a hitet befogadta, az beléje öltözött, az ő életének hordozója lett. Isten Igen-jéhez nem volt mit hozzátenni, de nem is szabad elvenni belőle semmit. A Szentlélek azért jött el, hogy „megvilágítsa ezt a teljes igazságot”. Azóta azt hirdetjük, amit az apostoli Egyház megörökített a Szentírásban és a hagyományban. Az Egyház életében ez bontakozik ki, ahogy a magból kinő a virágos növény. A teológia is ezt értelmezi; s a magánkinyilatkoztatások sem adhatnak hozzá semmit, legföljebb egy-egy tételét az idő követelményének megfelelően jobban megvilágítják és előtérbe helyezik.

A kinyilatkoztatás megértése

Ma a rádió, televízió, hangosfilm és hangszalag korszakában újra egyre inkább az élő és nem az írott szó lesz a gondolatközlés eszköze. Ezért a nyelvészek is egyre nagyobb teret szentelnek a nyelv vizsgálatának. Innen csak egy megállapítást ragadok ki. A nyelvben nem a szavak a döntőek, még kevésbé a hangok, hanem az úgynevezett *intencionalitás*, vagyis az a szándék, hogy az ember a másikkal kapcsolatot keressen, valamit értésére adjon és valamilyen hatást elérjen. A szándék benne van a beszélőben és a hallgatóban egyaránt. Másképpen szól az ember a barátjához, vagy az ellenségéhez, a gyermekhez és a felnőtthöz, az egyénhez és a közösséghez. Másképpen tanít, buzdít, vagy lelkesít és másképpen szól akkor, ha csak azért beszél, hogy ne hallgasson. Ugyanígy másképpen hallgatja a gyermek a felnőttest, a felnőttest a gyermeket, az orvos a beteget, a tanítvány a tanárt. Ha Isten szól az emberhez és ha az ember hallgatja Istent, az intencionalitást éppen úgy figyelembe kell venni.

A kinyilatkoztatást nem értheti meg az, aki nem találja meg azokat a kulcs-kifejezéseket, amelyek a Szentírásban elárulják Isten szándékát. Isten feltétlen hatalommal és tekintéllyel jelentkezik, a személyes kapcsolatot is így akarja megvalósítani. Ezért az Ószövetségben a szövetségkötést ez a kijelentés vezeti be: Én vagyok a te Urad, Istened, rajtam kívül más istenséget nem imádhatsz (vö. Kiv 20,2). Ha az ember elfogadja ezt a kezdetet, a további hangnem már ilyen: „Ne félj, én megváltalak, neveden szólítalak, az enyém vagy” (Iz 43,1). Az ószövetségi könyvek azt illusztrálják, hogy ez a gondolat a nép minden tévelygése ellenére érvényes. A szoltárok azért maradnak mindig a bensőséges hitnek a fölülmúlhatatlan kifejezései, mert bennük van a személyes válasz Isten közeledésére.

Az Újszövetség is csak akkor válik számkra az Isten végleges kitarulását hirdető örömhírré, ha Jézus Krisztus magatartásában megtaláljuk az alapgondolatot és minden részletét aszerint értelmezzük. Küldetését ilyen szavakban foglalja bele: Az Atya úgy szerette a világot, hogy megszületett Fiát adta érte (Jn 3,16). A Fiú azért jött, hogy elvegye a világ bűneit; hogy a tévelygő embert hazavezesse az Atyához; hogy mindenkinek életet adjon. Csodái, példabeszédei, szenvedése, halála és feltámadása akkor kapnak értelmet, ha ebbe a keretbe állítjuk bele. Isten mint Atya kinyilvánította irgalmát az emberiség előtt, s Krisztus küldetése erről ad bizonyosságot. De megtanít arra is, hogyan kell felelni erre a kitarulásra. Amikor az apostolok a hitet és a hitbeli magatartást megfogalmazták, már ezt a feleletet akarták szavakba foglalni. Legszébb példája ennek az Ef 1,3–6: „Áldott legyen az Isten, Urunk Jézus Krisztus atyja; Krisztusban minden lelki áldással megáldott minket fönn az égben. Mert őbenne választott ki bennünket a világ teremtése előtt, hogy szentek és feddhetetlenek legyünk előtte. Szeretetből arra rendelt, hogy... gyermekeivé legyünk; hogy magasztaljuk fölséges kegyelmét, amellyel szeretett Fiában jóságosan megajándékozott minket”.

Amikor tehát a kinyilatkoztatás felismeréséről van szó, más módszerrel kell dolgoznunk, mint az úgynevezett tudományos kutatásnál. Hasznos erőfeszítés az is, ha igyekszünk tudományosan megalapozni a hitet, vagyis igazoljuk az előzményeket: a kinyilatkoztatás történetiségét, a Szentírás megbízhatóságát, stb. De ebben még nincs benne az, hogy Isten előttem nyilatkozik meg, hozám beszél, nekem készít megváltást. Ne feledjük el, hogy a kinyilatkoztatásban nem szövegeket kell megértenem, nem rejtett igazságokat kell elemezni, hanem Isten

atyai és baráti szavát kell meghallanom. Barátság pedig nem filozófiai és laboratóriumi módszerrel szövődik, hanem a személyes jóakarattal megsejtésével és a bizalom előlegzésével.

Ezek előrebocsátásával térünk ki még arra a kérdésre, van-e valami *eredménye* a kinyilatkoztatásnak? Érdemes volt-e Istennek és a kereszténységnek annyi energiát befektetnie a vallásba? A válasz ismételt az, hogy a hit dolgaiban csak a hit módszereivel lehet dolgozni. Aki megélte saját hitének az értékét, az már megkapta a feleletet. Akinek nincs ilyen élménye, annak az egész probléma ismeretlen marad.

A kinyilatkoztatás nagy eredménye az, hogy mint kovász itt van, és minden nemzedéknek hirdeti az Isten és az ember kapcsolatát. Sőt, a pszichológus C. G. Jung szavaival élve, Jézus Krisztusban megjelent ennek a kapcsolatnak az „archetípusa”, a felülmúlhatatlan formája, és bemutatva, hogy ez az én—te közösség a halálon is diadalmaszkodik. Az emberiség azóta sem tudott jobbat és okosabbat mondani Istenről, nem tudott vigasztalóbbat mondani az ember jövőjéről, a szenvedés és a halál értelméről, nem tudta jobban megalapozni a személyi méltóságát, nem tudott magasabb erkölcsi-séget kigondolni, s főleg nem tudta mással helyettesíteni a szeretet parancsát. Ezek mind itt vannak az egész emberiség életében és biztos, hogy nélkülük sokkal szegényebbek és bizonytalanabbak lennének.

Isten szava átment a gyakorlatba is. A keresztény istentisztelet ma is valóság. Milliók imádkoznak meghallgatásért, lelki erőért, bűneik bocsánatáért, s az evangélium örömhír azoknak is, akik a rohanó életben mellőzve éreznék magukat: az öregeknek, betegeknek, szerencsétleneknek és mindenkinek, akivel igazságtalanság történt. A kinyilatkoztatásból tudjuk, hogy Isten ennek a földi emberiségnek ígérte meg irgalmát és üdvözítő segítségét. Annak az emberiségnek, amely sokszor megelégszik félmegoldással, amely tud önző, gyáva és kegyetlen is lenni. Jézus Krisztus tudta, hogy a földön nem alakul ki véglegesen az Isten országa. De van egy intézmény, amely beszél róla és terjeszti kegyelmeit, s ez a hang nem hallgat el a világ végéig. Az Isten szava nem a győzők diadaléneke, nem a legyőzöttek siralma, nem is fenyegető Kasszandra-szózat, hanem az Atya üzenete. Gyermekei között mindig lesznek engedelmesek, lesznek tékozló fiúk, de főleg mindig lesznek bűnbánók. A kinyilatkoztatás azért hangzott el, hogy felfelé nézzünk és hogy tudjuk: boldogok, akik éheznek és szomjazzák az igazságot. Azóta érezzük, hogy nem vagyunk véglegesen bezárva a földi keretek közé. Egy másik világból elhangzott a megszólítás, mégpedig a szeretet nyelvén, s erre a szóra rátehetjük életünket.

Gál Ferenc

FÓRUM

EMBERKÖZELSÉG A MEGJÜLŐ LITURGIÁNKBAN

Alig egy emberöltővel ezelőtt protestáns gimnáziumi tanáraink közül nem egy nyilatkozott elismerően a katolikus Egyház nagyszerű lélektani érzékéről, mellyel híveit helyesen tudja átformálni és az istentiszteleti cselekményhez, imádsághoz hozzáhangolni. Ma nem ilyen egyértelmű a helyzet. Fiatalabb híveink számára, — még a sokszor gyökeres újítás ellenére is, — mindinkább idegenné válik liturgiánk. Egyik katolikus gimnáziumunk növendékei körében végzett felmérések igazolják, hogy fiataljaink 80%-át csak a szentbeszéd érdekli; egészen kis százalékát vonzza az ének és alig egy-két százalékát merít lelki élményt a „szertartásból”. Ha nem is áll rendelkezésünkre szélesebb

körü közvélemény-kutatási eredmény, a fenti arányszámok érvényét általában 40 éven aluli híveinkre vonatkoztatva feltételelesen elfogadhatjuk. Vajon mi ennek a magyarázata?

Úgy tűnik, hogy ma is lélektani alapokon kell keresnünk a választ. *David Riesman* „A magányos tömeg” című munkájában (Gondolat, 1973) „társadalmi karakternek” nevezi azt a lelki magatartást, amely a történelmi adottságok következtében kialakul, és egy-egy kor általános emberi magatartását jellemzi. A középkortól napjainkig három ilyen „társadalmi karakter” típust, lelki magatartást sorol fel: nevezetesen a „tradíciótól irányított”; a „belülről irányított” és a „ki-

vülről irányított" ember típusát (i. m. 57. o.). A tradíciótól irányított ember lelki magatartását kialakult közösségi szabályok, családi, nemzeti, gazdasági, vallási hagyományok és törvények határozták meg. Aki ezekből a keretből kilépett, annak ez egyet jelentett az elveszéssel. — A gazdasági és társadalmi fejlődés magasabb fokán az egyén bátorságot vesz, és kilép e keretek közül. Belső lelki képességeit felszínre hozza, és az élet minden területén — gazdasági, művészi, politikai vonalon — érvényesíteni akarja. Így alakul ki a belülről irányított embertípus, melynek normája többnyire önmaga, saját tehetsége és érdeke lesz. Minél nagyobbak érzik magát, annál kevésbé tisztel minden rajta kívül álló törvényt vagy akaratot. A halhatatlan művészi tehetségektől az akarnokok veszedelmes alakjáig sokféle megnyilatkozását láttuk e típusnak.

Riesman szerint ez a típust éppen korunkban a „kívülről irányított" karakter-típus váltja fel. Ez a típus a „legutóbbi években kezd kibontakozni nagyvárosaink felsőbb osztályaiban" (i. m., 70. o.). „Feltételezhetjük, hogy a „kívülről irányított" hegemoniája a közeljövőben megvalósulhat." (u. o.)

Mit jelent ez? „Az összes kívülről irányított típusban közös vonás az, hogy az individuum számára az irányítás forrásául a kortársak szolgálnak... A kívülről irányított ember célkitűzései ebben az irányítási rendszerben folytonosan változnak; vagyis a másoktól kapott jelzések szoros követésére kényszerül egy életen át". (72. o.) A személy keresi a kortársi közösség, a csoport tetszését: számára ez válik „üdvözítő normává", Riesman szerint: „Semmiféle függetlenségi ideál, Istenbe vetett hit sem tudja ellensúlyozni azt a kívánságát, hogy a „jó haveroktól" tanuljon" (i. m. 74. o.). Úgy látszik, hogy ennek az alkalmazkodó típusnak kialakulása a közösség szempontjából előnyös, viszont a „személyi" összetevő alaposan összezsongrodik a „közösségi" előtt, — és amint Riesman fogalmazza: „A kívülről irányított emberben működő legfőbb lélektani rugó a *diffúz aggodalom*" (76. o.). „Nem tesz mást, mint szerepeket cserél. Tehát joggal kételkedhet személyében és céljában." (i. m. 204. o.)

Nem feladatunk itt értékelni a „kívülről irányított" adottságait, tudomásul vesszük, mint tény; mint a történelmi dialektika egyik eredményét. Viszont számolnunk kell ezzel abban a küldetésünkben, melyben az emberi lelkeket akarjuk szolgálni.

A vallás és a vallásos élet mindenkor menedéket és erőforrást jelentett az ember számára. Föl tudta emelni az embert bűnei fölé, a külső erőszak és a belső kétségbeesés fölé, a bukásba vezető nagyraívágása

és kishitű céltalansága fölé. A középkori ember létbizonytalanságában utolsó menetsvárként a templomba menekült, ahol a törvény ténylegesen is megmentette életét. „A kívülről irányított ember *retteg a magára maradástól*" (227. o.), ezért hallatlan lelkipásztori feladat úgy irányítani életünket, emberi kapcsolatunkat, vallási megnyilatkozásainkat, liturgiánkat, hogy menedéke és segítője lehessünk a mai embernek a ránehezülő társadalmi karakter terheinek elviselésében.

Ha szent Páltól megfogalmazott küldetésünket (1Kor 9,23) nem tévesztjük szem elől, akkor magatartásunk első tényezője: *emberközelségre maradni!* Azt a találkozást kell elősegítenünk, amelyben a menekülő ember a nagyobb, felsőbb erőforrást keresi: az Istent. Emberközelségünk feladata tehát felszabadítani az ember személyiségét a „diffúz aggodalom" bélyegéből, és hozzásegíteni az Istenrel való személyes találkozáshoz. Bizalmat kell keltenünk az emberben, hogy ő nem csak egy csavar a gépezetben, nem az „ipar központi problémája" (i. m. 191. o.), hanem személyes mivoltában halhatatlan érték, „akiben a Cél és akinél a Kulcs" (Babits: Zoltár férfi hangra), mert ő ebben a világban Isten szeretetének központi tárgya. Éppen ezért a személyes Isten-kapcsolat kialakítása legfőbb vallási teendőnk.

Az ismertett elgondolás számunkra néhány komoly gyakorlati következtetést nyújt. Igehirdetésünkben mindig az éppen jelenlévő emberekhez kell szólnunk. Végzetes hiba lenne „fejük felett" elbeszélni. Miért ne lenne ugyanez érvényes liturgiánk egyéb területeire is? Az Istennek nem szavakra, mozdulatokra, különöségekre van szüksége, hanem emberszívekre, ahol magának lakást keres. A liturgia akkor éri el célját, ha megnyitja az emberszíveket Isten előtt, és így az embert gazdagítja Isten kegyelmével.

Hogy a *liturgikus imáinkat* ebbe a célba beállíthassuk, szinte valamennyit le kell fordítanunk a mai ember nyelvére. Vegyük csak példának *M. Quoist* imáit, első pillanatban érezzük: ez az én szavam, ezt én mondom mennyei Atyának. Igaz, hogy a liturgikus imákban az Egyház imádkozik, nem az egyén, de a mai emberek *mai* Egyháza! Ma már idegenül hangzik az a recitáló előadásmód is, ahogy legtöbbször még ma is mondják a könyörgéseket.

Erőltetett megoldás az is, hogy minden liturgikus cselekményünk a „száraz-mise" sablonját kövesse: ige-liturgiává legyen. Ez a törekvés különösen nehézkessé teszi a betegek szentségét és a temetés szertartását.

Az emberközelségre maradás másik fontos feltétele a liturgikus ténykedéseink egyszerű-

sége és rövidege. A sokféle és hosszú szimbolikus cselekményt a mai zaklatott ember képtelen figyelemmel kísérni, és a maga számára élménnyé tenni, a lelki élményt is jól elkészített formában akarják kapni.

Ehhez az előkészítéshez a „szóadatonál” alkalmasabb kegyelem-közvetítő „közeg”: a *csend*. A megújult mise-liturgia egyes helyeken előírja (Inst. Gen. 55. f.), másutt pedig megengedi (56. j.). A csend alkalmazásától azonban a gyakorlatban félünk, hát-ha híveink nem tudnak élni vele. Ha így áll, akkor segítenünk kell őket a csend alkalmas felhasználásában: az *Istennel való személyes kapcsolat megtalálásában*. Ezt a lassú, egyszerű hangvételt, mai ihletésű imák beiktatásával érhetjük el.

Amikor a *kereszttség* új szertartása örvendetesen hangsúlyozza a szülők szerepét; nagy lépést tesz előre az emberközelség útján is, de még feleslegesen nyújtják az ismétlődő exhortációk. Elég a Szentírásból pár sor, két-három perces homiliával. A hitvallást megelőző három kérdést: Ellene mondasz-e...? egyetlen, és mai fogalmazású gondolatba kellene összefogni. — Az új törekvés mellett is hiányzik a szülők személyes élménye, a jelenlevők hálaadása, amit pár szavas hálaadó imában, vagy a gyermek felajánlásában lehetne kifejezni. Ez az ima is legyen mai hangvételtű, és egyúttal mintája a szülők napi, gyermekükért mondanandó imájának.

A *szentmise* befejezése is hiányosnak látszik. Okvetlenül szükség van az áldozás utáni csendes imára, az elmélkedés-szerű pár mondatos ima-beszélgetésre, melyben a hálaadás és a jövő hét jószándékai kapnának helyet. Ezzel mintegy „kivezetjük a misztériumból újra az életbe híveinket”. Nem kétséges, hogy a mise elején ugyanígy „kézen fogva” vezetjük be őket a nem sablonos, életszerű, de rövid lelkiismeretvizsgálattal.

A *bérmálásban* a bérmálkozót is személyes élménnyel kellene gazdagítanunk. Ez következik a szentségnek „keresztény nagykorúságot” adó jellegéből is. Ezt igyekszik megvalósítani a Veszprémi Egyházmegyében „ad experientum” bevezetett bérmálási szertartás. A bérmáló főpap személy szerint teszi fel a kérdéseket: 1. Mi a neved? 2. Kit választottál bérmavédőszentül? 3. Mit tudsz róla? Erre egy-két mondatos válasz következik, amire a püspök egy bevezető mondattal (például: Légy olyan igazlelkű és hűséges, mint szent József volt) elmondja a formulát: Vedd a Szentlélek ajándékának jelét! — majd újból kérdezi: megígéred-e, hogy jó

keresztény leszel? A „megígérem” válaszra a püspök kezét fog a megbérmálttal és így köszön el tőle: Békesség veled! Válasz: És a te lelkeddel. A szertartást még közvetlenebbé teszi, hogy a püspök kíséretében a templomatyja is kezét fog a megbérmálttal és így szól: Az egyházközség felnőtt tagjává fogadlak. — A szertartáson belül még a bérmázulók személyes tanúságtételére is szükség lenne, — legalább egy mondat erejéig.

A *papszentelést* is mindig nagyobb közösgé „résztételével” végzik a főpásztorok. Viszont a szertartást megnyújtja és nehézkessé teszi a szentelő püspök hosszadalmas exhortációja (14. pont) és a „szentelési imája” (22. p.), mindkettőt legalább a negyedére kellene csökkenteni. A nép személyes résztvételét kifejezhetné a hálaadás valamilyen formájában, amiért Isten papot küldött szolgálatukra. A szertartást úgy kellene meg rövidíteni, hogy semmiképpen ne tartson tovább 80 percnél, ez az a maximális idő, amit az ember szellemi-lelki frissességében elvisel.

A *házasság* szertartását is még jobban ki lehetne szabadítani a hivatalos jellegéből. Nagyon szép volna a házusalóktól, mint már felnőtt emberektől, újra hallani a hitvallást.

A *betegek szentségéről* már szempontokat tettünk közé a Teológia 1973/3. számában.

A *temetési szertartásban* a vigasztaló és megerősítő Jézus nevében álljunk a gyászolók elé. Ehhez legalkalmasabbnak olyan imádság látszik, amelyben nem egy „halottért”, egy „öregért”, vagy „szerecsétlenség áldozatáért”, hanem az ott búcsúztatott keresztény testvérért közösen mondanak. Az imából kitűnik a hit és a remény felemelő ereje és a szerény személyes vonatkozás. — A minden temetésnél külön elkészített ima hosszú gyakorlata igazolja, hogy közvetlen szavaink mennyire a lelkek mélyére találnak: vigasztalnak és felemelnek. Megéri az a félórás munka, amivel felkészülünk.

Teilhard de Chardin félelmetes látomását olvassuk a Vigilia ez évi 1. számának 15. oldalán: „Az Egyház addig fog sorvadni, amíg meg nem szabadul a szavakkal okoskodó teológiától; ki nem lép a számokban gondolkodó szakramentalizmus és a szövevényes ájtatosságok mesterként világából, hogy újra megtestesüljön a *valóságos emberi törekvésekben*”. Ugy tűnik, igazi emberi törekvésekhez segíthet hozzá bennünket minden olyan fáradozás, amivel liturgiánkat emberközelségbe hozzuk azért, hogy az embert Isten közelébe vonhassuk.

Koroncz László

FIGYELŐ

LELKIPÁSZTORKODÁS A FŐVÁROSBAN

(EGY BUDAPESTI PLÉBÁNOS JEGYZETEI)

„És a juhok megismerik hangját, nevükön szólítja juhait és kivezeti őket. Miután kieresztette juhait, megindul előttük, és a juhok követik őt, mert megismerik hangját. Idegen után nem mennek...” (Jn 10,3—5)

Amikor új utakat és új szellemet keresünk a pasztorációban, akkor nagyon meg kell fontolnunk, mit tegyünk a régivel. Lebontsuk-e, vagy arra építsük az újat? Az utóbbit kell választani. Megfigyelhető, hogy az ősi római birodalmi utak a mai száguldó világban is betöltik szerepüket: azokra építik az új modern autópályákat. Legfeljebb kiszélesítik, vagy egyenessé teszik, ahogy az ésszerűség kívánja.

A lelkipásztornak minden időben Krisztus Urunk útját kell követnie, az mindig új és modern marad. Tulajdonképpen arról van szó, hogy a pásztor és a nyáj megismerje egymást és kialakuljon egy olyan bizalmi légkör, amilyenről isteni Mesterünk beszél János 10,3—5 szövegében.

E légkör kialakításának kezdőpontja a megismerés: a lelkipásztornak ismernie kell híveit, azok problémáit és viszont — a híveknek lehetőséget kell adni, hogy megismerjék pásztorukat. Sok idő, türelem szükséges ehhez és mindenekelőtt nagy szeretet. Felmerül a kérdés, melyek azok az érintkezési pontok, amelyek lehetővé teszik a pásztor és a nyáj kölcsönös megismerését.

A plébánia légköre

Híveink nagy része életében alig volt a plébánián. Valami zárt, nem természetes világot sejt mögötte, szigorú hivatalt, irodát, ahol temetést, esküvőt, vagy keresztelőt szoktak bejelenteni. Sok hívő papja, vagy papjai nevét sem ismeri, csak úgy beszél róluk: „az a pap”. A plébániahivatal a legtöbb helyen külsőleg is korszerűtlen, avult, sötét bútorokkal, nagy íróasztalokkal, sárgult anyakönyvekkel. Gyermekekomban magam is féltém a plébániától és a plébános szigorú arcától. Az új szellemet jelzi már az is, hogy a plébánia hivatala színesebb, virágosabb lesz. Úgy kell berendezkednünk, hogy az odajövők jól érezzék magukat. Az öreg, sötét épületben is lehet kevés pénzzel szép

kis fogadósarkot létrehozni, ahol otthonosan érzi magát a betévedt hívő.

Elvileg mindig készen áll a lelkipásztor a szolgálatra, de legyenek fogadóórái, amikor biztosan megtalálható. Egyik párizsi nagy plébánián láttam azt a plakátot, amelyre ráírták, melyik atya mikor fogad. A templomban is kifüggesztették. Nálunk is megvalósítható ez az egyszerű megoldás.

Hogyan fogadjuk mi, lelkipásztorok híveinket? Csakis a pásztor lelkületével. Bárhol is találkozunk a hívő papjával, valami nyomot hagy benne — jót, vagy rosszat. Aki a plébániára jön, annak már komoly problémája lehet, temetés, esküvő, vagy egyéb dolog. Türelemmel meg kell hallgatnunk és a hivatalos teendőnkön túl erősíteni, segíteni kell. A lelkipásztor felelőssége, hogy milyen lelkiállapotban megy ki híve a plébánia ajtaján. Ha megérzik rajtunk a Jó Pásztor lelkületét, már sokat tettünk; különösen, ha észreveszik, hogy nem pénzért tesszük a hivatali dolgokat, csak akkor alakulhat ki valódi bizalmi légkör. Sokan jönnek keresztelvély ügyben is. Nem is tudják, hol keresztelték. Ne küldjük el, egy-két telefon a környező plébániákra sokat segíthet: a hívő megérzi, hogy egyedileg foglalkoznak vele, valóban segíteni akarnak.

A plébános személye

Néhány példával sokat lehet kifejezni. Egy plébánosról azt mondták halála után hívei: „lehúzta előttünk a rolót”. Temetésén alig voltak. Nem ismerték őt, így nem is szerethették. — Nemrég temettünk egy kiegészítő lelkészt. Plébániája hívei csak atyának szólították, mi, papi barátai Józsi bácsinak. Mindkét megszólításban benne volt a tisztelet, és a ragaszkodás a jószágos lelkipásztor iránt. Temetése valószínűleg diadalmenet volt. — Pár évvel ezelőtt Cavallier professzor ezt a kissé csípős kérdést tette fel az egyik főpapunknak: „Mi a különbség az Isten és egy pesti plébános között?” — Ma már talán nem így élcélődne. Sokat változott a világ. Még ugyan ma is megkérdezik tőlem: „Pesti plébános létedre magad jársz ki temetni?” — Egyetlen plébános sem

lesz közvetlen szolgálatával kisebb sem rangban, sem szolgálatban. „Plébániát kapni” nem azt jelenti, hogy „már megérdemelte”, „eleget várt rá”, „beleöregedett”. Plébánosnak lenni ma a nagyobb feladatok vállalását, a készségesebb szolgálatot, a fokozott aktivitási szellemet jelenti.

De akármilyen buzgó is legyen a plébános, egy budapesti plébánián egyedül nem sokra megy. Paptestvérei közösségével kell a plébánia szolgálatát megosztania. Ezért a plébánián működő összes többi pap — függetlenül beosztásától — együtt alkotja a „plébánost”. A mindig nagyobb paphiány az egyházmegyék főpásztorainak rendkívüli gondot jelent, de ha a plébánián a papság „egységben” van, akkor szinte csodákat tehet. A hívek is észreveszik ezt: „együtt vannak a fiúk” — így hallottuk vissza híveinktől és ez nagyon jól esett.

Ehhez az együttműködéshez a szeretetből fakadó demokratizmusra van szükség. Egymás értékeinek elismerése, az egy célért való munka közös vállalása, mindennemű féltékenység elvetése, az egymás felé irányuló jószándékú bírálat joga és nem utolsósorban az igazságos részesedés az anyagiakban, egymás lelki- és testi egészségéért való aggodás — ezek az alapfeltételek, amelyek igazi családdá nemesítik a plébániái papságot.

A plébános egyedül nagyon kevés embert ismerhet meg, de ha megosztják a területet egymás között, akkor munkájuk eredményes lesz. Egyik pap ismerje jól az egyháztanács és a képviselő testület tagjait, családjait, a katekizissel foglalkozók a gyermekek és a ministránsok szüleivel, a karitás vezetője pedig a rászorultakkal és a betegek hozzátartozóival tartson kapcsolatot. A zeneileg is képzett pap az énekar tagjait fogja össze. Ez a megszervezés nem megy máról-holnapra, de ha komolyan vesszük, akkor nem lesz egy-egy nagyplebánia területe „terra incognita”, hanem csatlakozik a plébánia köré az az ismert és hitében erős, megbízható közösség, amelyre mindig számítani lehet.

Egyik plébánián az új plébános az első egyházközségi gyűlésen ezzel kezdte monddókáját: „Még nem szerethetem a plébániát, mert nem ismerem.” Ezután beszámolt saját papí életéről és kérte a tanácstagokat, segítsék őt abban, hogy először legalább őket megismerhesse. A tanácstagok sorban beszéltek önmagukról: mióta élnek a plébánia területén, milyen a családi állapotuk, milyenek a gyermekeik és az unokáik, a szociális viszonyaik. Több helyen szokás, hogy vasárnap a nagymise után a tanács-tagok átmennek a plébániára megbeszélésre. A papok egyike mindig velük van és ilyenkor élénk eszmecsere alakul ki. Sokszor bi-

zony az a baj, hogy mi papok csak az ol-tártól látjuk a problémákat, a hívek meg a padokból. Pedig jó lenne megtudni, hogy mit gondolnak ők és mi a véleményük. Ma már nyíltan elmondják az emberek, ha valami bajuk van. „Gyorsan és halkán beszélj ma az atya, alig értettünk valamit beszédéből. Rossz volt a mikrofon. A másik templomban másképpen csinálják.” Így beszélnek jóindulattal és legtöbbször igazuk is van. Jót tesz nekünk a hívek ösztönzése, megvédi a papokat az önteltségtől és letöri üres hiúságukat. Kis csoporttal jól meg lehet beszélni a jövő terveit. „Szombatonként szeretnénk vesperást énekelni” — mondta a pap. A hívek nagy része azt sem tudja, mi az. Az országban kevés helyen énekelnek vesperást, ezért jól meg kell szervezni. Egy széteső közösségben alig kivitelezhető, de sok jószándékkal és a papok közös jelenlétével megvalósítható. A Krisztus Király plébánián jelenleg szombatonként egy 50—60 tagú közösség éneklő vesperást. Az idős néneke is „fújja” a szöveget és a dallamot, de minden pap jelen van a kórusban, még a plébános is. A lelkipásztorkodó papság a hívek nagy részével csak a templomban találkozik a szent-ségek kiszolgáltatása alkalmával, vagy a szentmise alatt. A templomon kívül beteg-ellátáskor és a temetőben. Kérdés, vannak-e ilyenkor olyan ismerkedési helyzetek, amelyek közelebb hozzák egymáshoz a lelkipásztort és a híveket. — Egészen bizonyosan.

Keresztelési ünnepség

Mivel a keresztelés igényét előre be kell jelenteni, már a plébánián megkezdődik az ismerkedés. Nemcsak arról van szó, hogy megbeszéljük és beírjuk a naplóba a keresztelés időpontját. Sokkal fontosabb dolgokat is megtárgyalunk: hogy szentségi házasságban élnek-e a szülők, vállalják-e a felelősséget gyermekük keresztességéért és a keresztény hitben való neveléséért, kik és milyenek a keresztszülők, tudják-e, mit jelent a kereszttség szentsége. Nemcsak szókészségből akarják-e megkeresztelni a gyermeket, talán a nagymama unszolására, vagy csak az egyik szülő akarja a másik ellenére. Előfordult olyan eset, hogy a vidékről feljött anya kérte, meg ne mondjuk férjének, hogy a gyermeket megkeresztelték, mert akkor „megöli őt”. — Van tehát bőséges anyaga az ismerkedésnek. A lelkipásztor mondja el az új keresztelési szertartást, magyarázza meg, mi a szülők és a keresztszülők feladata a keresztelés liturgiájában és azon túl. Majd eljön a keresztelés napja. Sok plébánián vasárnap kötött időpontban

keresztelnek egyszerre több gyermeket is. Ezt igazán élménnyé avathatjuk. A keresztelő pap egy kis beszédet mond, megmagyarázza, mi is történik most, elmondja, mit kapott a gyermek Istentől. Beszél a szülők és keresztzülők felelősségéről, a most létrejött lelki rokonságról, ami a keresztelő papot is a családhoz köti. Most már nem amolyan egyszer látott ismerősök vagyunk, hanem „rokonok” Krisztusban. Megfigyelhető, hogy sokan mennyire ragaszkodnak a keresztelő plébániához, ahol a szülőket, vagy a nagyzanulákat is keresztelték, ismerősként jönnek vissza akkor is, ha már elköltöztek. Vasárnaponként a keresztelőt az új szertartás szellemében sok helyen az egész templomi közösség ünnepévé avatják. Ez nagyon örövendetes, mert így egy új emberi élet alapvető szentségének és első megszentelésének lehetünk tanúi.

A templomi katekézis

A szokásos keresztény oktatásokhoz sorolom a szentírásmagyarázatot, az elsőáldozási és bérmálási előkészítést. Mindegyikhez jó pedagógiai készséggel megáldott hitmagyarázó kellene. De ha nincs, akkor mit lehet tenni? Nem minden pap ért a gyermekek nyelvén. Nem igaz az, hogy a gyermekek oktatója csak a káplánok dolga lenne. Lehet valaki ősz fejjel is jó gyermekpásztor, és lehet fiatalon nem közéjük való. Kialakult mostanában olyan vélemény, hogy a fővárosban ki kellene választani a papságból a legjobb nevelőket, ők vállalnák a katekézist. A nagy paphiány miatt ez alig lehetséges, de bárki elsajátíthatja a pedagógia elemei alapjait: az aggódó szeretetet, türelmet és rendszeres felkészüléssel Jézus tanítását hűségeen átadhatja felnőttek és gyermeknek egyaránt. Én ma is tisztelettel emlékezem vissza egykori plébánosomra, aki a kicsinyek katekézisést vállalta, mert meg akarta ismerni a „legkisebb híveit” is. Sok plébánián ősszel kezdik az előkészítést a gyermekek első áldozására. Így egész évben együtt tartják őket, vagyis folyamatos marad az elsőáldozás élménye.

A *szentírásmagyarázatba* csak most kezdünk igazán beletanulni. Sokszor bizony nem nagy sikerrel. Nagyon fel kell készülnie annak a lelkipásztornak, aki meg akarja tartani a szentírásmagyarázatra odaszokott híveit. Érdemes lenne ebben a protestáns testvérek bibliáoráit jobban tanulmányozni. A felnőtt ifjúságban komoly érdeklődés van a Biblia iránt. A mi felelősségünk, hogy ezt az érdeklődést észrevegyük és felkészüljünk igényeik kielégítésére. Tőlünk várnak a választ az életük nagy kérdéseire!

Részvétel a szentmisén

A megújított miseliturgia kezdeti nehézségein már túlvagyunk. Nem kell már magyarázkodnunk, miért misézünk szemben, miért mondjuk magyarul a szent szövegeket. De csak akkor érzük el a kívánt eredményt, ha nagyon szépen, jól felkészülten végezzük a szent liturgiát és ha már magyarul mondjuk a misét, akkor szép kiejtéssel hangozzuk. A plébániai papságnak egységesnek kellene lennie minden mozdulatban és mozzanatban. Gyakorolniuk kell magukat a szép, szabatos kiejtésben. Nem szegény az, ha magunk előtt bevalljuk, hogy egyszerűen nem tudunk olvasni. Plébániánkon már többször felvettük az összes paptestvér vasárnapi prédikációját magnetofonra. Igen sok hibát találtunk. Ezt bármelyik pap megteheti, akkor is, ha egyedül van. Ha visszahallja saját hangját, egy kis alázattal rájöhet arra, hogy nem ő a világ legjobb szónoka, hogy tele van magyartalan mondatfűzéssel és hanglejtéssel, nem is szólva a beszéd tartalmáról.

Tudatosítani kell, hogy a pap a szentmisét nem egyedül, hanem a hívekkel együtt mutatja be. Ezért a híveknek meg kell magyarázni, hogy nem misét „hallgatnak”, hanem teljes hitükkel és buzgalmukkal résztvesznek Krisztus Urunk áldozatában. A ministránsok ott állnak az áldozati asztalnál a pap körül és amiben lehet és szabad, résztvesznek a szent szolgálatban. A híveket is fel kell szólítani, hogy mondják hangosan a közös szövegeket. Az olvasmányok felolvasását rá lehet bízni híveinkre. Felszólításomra már több férfi jelentkezett önként, és példamutóan, mindnyájunk épülésére, nagyon szépen olvasott. A fővárosban mindenütt van vasárnapi esti mise is. Rövid, de tartalmas homília hozzátartozik a szentmisehez és a hívek hétköznapi is szívesen fogadják.

Sokat jelent, ha télen fűtött templomba jöhetnek híveink a szentmisére. Érdemes rá áldozni. Messziről eljönnek a fűtött templomba. Ma már elég sok templomot fűtenek vidéken is, bizony ez nagy áldozatot jelent.

Láthatjuk tehát, hogy a híveink nagy része a templomban ismerkedik meg pásztorával, először ott találkozik vele. Jól kell előkészíteni ezt a találkozást, mert ez is jelentős formája a megismerésnek. Talán még nem tudják a miséző pap nevét sem, de már megszeretik őt és ilyen kéressel jönnek: szeretnénk, ha az a negyedegyes misén miséző atya esketne minket! Ez már az őszinte ragaszkodás jele. Általában a szentmise alatt szokás gyóntatni. Híveinknek azonban lehetőséget kell adni, hogy mise előtt, vagy külön kijelölt időben is gyónhassanak. Ha ezt nem tudjuk megtenni, legalább ar-

ra hívjuk fel figyelmüket, hogy ne azon a misén gyónjanak, amelyiken résztvesznek, hiszen vasárnap egymás után mutatjuk be az áldozatot, tehát előtte, vagy utána is van alkalom a gyónásra. A gyóntatószék szöve a legbensőbb kapcsolatokat, a hívek visszatérnek a jó és tapintatos gyóntatóhoz. Itt válik igazán a pap a lélek odaadó pásztorává.

Esküvők előkészítése

Megjelenik az irodában egy fiatal jegyespár. Már hetekkel előbb készülnek erre a napra. Itt van az alkalom a megismerkedésre, a szeretetteljes fogadásra. Ha már régi ismerősök, akkor könnyebb a dolgunk. Legtöbbször azonban ismeretlen arcokkal találkozunk. Lehetséges, hogy gyermekkoruk óta, vagy soha sem beszéltek még pappal. Egy életré szóló jó, vagy rossz élményt jelenthet számukra a fogadtatás. Nagy jóindulattal kikérdezzük őket: komolyan meg gondolták-e az egyházi házasságot? Talán csak a szülők kívánják? A templomi esküvő szépsége vonzza őket, vagy belső igény? Ha csak a „szép esküvő” miatt jönnek, legokosabb megmondani a katolikus házasság súlyos kötelezettségét. Nem gyerekek már, maguk döntenek el szabadon életük folyását. Ilyenkor megmondhatjuk, menjenek csak a házasságkötő terembe, ott is nagyon szép minden. Akiket azonban alkalmasnak találunk az egyházi házasságra, azoknak legyünk segítségére az okmányok megszerzésében, beszéljük meg a jegyesoktatások időpontját. Ma az esküvők nagyon idényjellegűek. Rendszerint a nyári szabadság idején történnek. Ezért nagy torlódások vannak a templomokban, főleg szombaton hét-nyolc esküvővel. Az oktatás is gyakran nem eléggé megalapozott, sokszor csak alkalmi jellegű. Legalább háromszor kellene a párokkal találkozunk, de ez nehézséget okoz egyrészt, mert rendszerint későn jelentkeznek és nincs rá idő, de a plébániai pap sem képes ezt a sűrített igényt kielégíteni. Okos dolog lenne, ha a nyári időben legalább esperesi kerületenként valamelyik kijelölt plébánián meghatározott időben közösen lennének oktatások, ahová elmehetnének a jegyesek. Ezekon a „közpon-ti” oktatásokon találkoznának egy jó teológussal, egy keresztény orvossal, és egy már házasságban élő, többgyermekes apával és anyával. Amikor ezt a kis kurzust elvégezték, akkor még az eskető plébánia azon lelkipásztora is találkozna velük, aki-nél esküdni fognak. Így a templomban már személyes ismerősként fognak találkozni. Van olyan plébánia, ahol havonként van az

új házásokért szentmise. Igaz, hogy csak két-három pár jelenik meg még, de ezeket már odakapcsoltuk az Ur Jézushoz.

Karitás, BLG-szolgálat

A plébániai karitász munka nem merülhet ki a szent Antal persely havonkénti ki-osztásában. Meg kell ismernünk a magányos, anyagi támogatásra szoruló és beteg híveinket. A papság egy nagy plébánián erre önmagában képtelen. Itt lehetne nyugdíjas híveink segítségére támaszkodni, akik ismerik a házukban lakókat.

A BLG, azaz a Betegek Lelki Gondozása a karitász kebelén belül fejt ki áldásos munkáját. Minden hívőnek kötelessége törődnie beteg hozzátartozója, vagy ismerőse lelki gondozásával. Ezért időnként ki kell hirdetni a templomban, különösen karácsony és húsvét táján, hogy az otthon maradt öregek és betegek részesülhetnek szentségi ellátásban. Mielőtt kórházba viszik őket, már hívjanak papot, de a kórházba is szívesen elmegyünk. Az önként vállalkozó beteggondozókat időnként küldjük el hozzájuk. Első pénteken a lelkipásztorok rendszeresen látogatják azokat, akik ezt igénylik. Papi életem legszebb két éve az volt, amikor falusi lelkipásztor koromban mindenkit úgy temethettem, hogy előzőleg részesültek a végső Utavalóban.

Temetés

Az emberi élet szomorú eseménye, aminek lebonyolítása ismét a plébániai irodában kezdődik. Vigyáznunk kell a résztvevő és együttérző fogadtatásra, sok múlik ezen. Egyszer egy fiatal pár érkezett a plébániára. A kezdő pap jószándékúan kérdezte őket, ugye esküvőt akarnak bejelenteni? — Nem, Tisztelendő úr, temetést. És a félreértés máris kölcsönös zavart keltett. Meg kell kérdeznünk, milyen hozzátartozójuk volt a halott, mi volt a betegsége, ellátták-e a betegek szentségével? Vidéken ez nem probléma, de a fővárosban igen. Tudnia kell a temető papnak, kit temet, még ha nem is ő veszi fel a temetés adatait. Ezért írjuk fel, hogy például egy édesanyáról van szó, akit férje, öt gyermeke gyászol, vallásos volt, sokat szenvedett stb. A temetésre így már felkészülten megy ki a pap, nemcsak temet, hanem „valakit” temet. Így elkerülhető az az „iparszerű” temetés, amely sokakban visszatetszést kelt. Nagyon hálásak a hozzátartozók, ha egy rövid kis homiliát mondunk a temetéskor. Nem „búcsúztatóról” van szó, hanem homiliáról, amelyben egy-két mon-

dattal kitérhetünk halottunk személyes vonatkozásaira is. Nemrégben arra kértek, hogy a temetéskor említsük meg, hogy a nagypapa milyen szépen, felkészülten várta a halált, meggyónt, megáldozott és maga kérte a szent kenetet. Legyen ő példa gyermekei és unokái számára. Sok vidéki plébánián a temetés előtt van a gyászmise. A mise után körmenetben indulnak a temetésre. Ez a sorrend bensőséggé teszi a keresztény hívő végső földi aktusát. Ha a városban a gyászmisét az esti órákban tartjuk, akkor igen szép számmal jelennek meg a hozzátartozók, olyanok is, akik egyébként nem járnak templomba. Ilyenkor nagyon fontos a jól előkészített és érthető tanítás a keresztény halálról. A temetés a családnak mindig szomorú megrázkódtatást jelent. A lelkipásztornak ezt át kell éreznie és úgy kell temetnie, mintha a saját halottját temetné. Külső liturgikus öltözkézésben is ennek illően

ki kell fejeződnie. Gyűrött palástban, piszkos karingben szánalmas látványt nyújtunk. A kántornak is sötét ruhában kellene megjelennie. A protestáns lelkészeketől sokat tanulhatunk a külső felkészültségben is. Az ismerős hozzátartozókat illene a papnak később meglátogatni, bizonyára az őszinte részvétnyilvánítását szívesen fogadják. Ez is a lelkipásztori szerető közeledés egyik alkalma lehet.

Goethe azt írja: „A hazaépítés csak frázis, de ha egy házat felépítünk, az már valami!” Az Egyház megújulása, „a zsinati szellem, keresztény tavasz” hirdetése csak általános kifejezés tettek nélkül, ha azonban csak egy családot is odakapcsolunk Krisztus oltárához, az már valami. Ha új utakról és új szellemről beszélünk a lelkipásztorkodásban, csakis ebben a konkrét mindennapos vonatkozásban beszélhetünk.

Kardos József

HOGY A KÖZÖNSÉGBŐL VALÓBAN KÖZÖSSÉG LEGYEN...

Amikor Jézus Egyházat alapított, a Szentírás egyértelmű tanítása szerint nemcsak egy üdvösség-intézményt hozott létre, hanem szeretet-közösséget. A jeruzsálemi egyházközösséget így jellemzi az Apostolok Cselekedeteiben szent Lukács: „... kitartottak az apostolok tanításában és közösségében, mindenük közös volt... egy szívvel lélekkel mindennap állhatatosan megjelentek a templomban” (ApCsel 2,42—46). Sajnos, a templomainkban összegyülekező „közönségről” csak annyit mondható el legfeljebb, hogy „unum per accidens”, — alkalmi közösség. Ugyanott, ugyanakkor, ugyanazzal akarnak foglalkozni és nem zavarja őket különösebben, hogy a többi is ott van. Ez azonban nem éri el még egy társasági összejövetel „közösségének” szintjét sem. Tekintettel arra, hogy az egyházi közösséghez tartozást mindenki a még érvényben lévő területi elv alapján a saját plébániájának egyházközösségében élheti meg, minden lelkipásztornak fokozott gondja legyen, hogy a *templomi közönségből közösség* legyen, hogy olyan élő közösséget formáljon, ami hatni tud nemcsak a templomban, hanem a hétköznapi életben is. Ezzel adja meg a világnak azt a szolgálatot, amit Alapítója elvár tőle. Közösségen olyan emberek csoportosulását értjük, akik meg vannak győződve, hogy közös céljukat csak együttműködéssel érhetik el, ezért hálát és felelősséget éreznek egymás iránt. „Mi ugyanis sokan egy kenyér, egy test vagyunk, mivel mindnyájan egy kenyérben részesedünk” (1Kor 10,1).

Keresztelők alkalmával

Mivel a keresztény közösség tagja keresztisége révén lesz az ember, nagy gondot kell fordítani elsősorban arra, hogy akit megkeresztelünk, később alkalmas tagja lehessen a keresztény közösségnek.

Már régóta időszerű lenne pontosan meghatározni a keresztelhetőség feltételeit. Gyakorlatilag nagyon hasznosnak tűnik az a norma, amit *Bánk József* érsek a cn. 750. 2. § végrehajtásaként — a váci egyházmegye papi szenátusának javaslatára — ajánlott papjainak:

A gyermek keresztelését el *kell* halasztani (nem megtagadni!) azoknál a családoknál, ahol a vallástalanság objektív jelei tapasztalhatók. Ilyenek:

- a) a szülők nem kívánják a keresztelést,
- b) a szülők nem kötöttek egyházi házasságot, noha ennek semmi akadálya nincs,
- c) a szülőknek van elsőáldozáshoz bocsátható gyermekük, aki nem részesült hitoktatásban semmilyen módon, és elsőáldozó sem volt.

Az új keresztiségi szertartás nagy gondot fordít arra, hogy az újonnan megkeresztelt gyermek számára biztosítva legyen a keresztény nevelés, azért a Magyar Püspöki Kar el is rendelte a szülők és keresztszülők előkészítését: „Ezen az előkészítésen... nyomtatékosan kiemeljük a keresztiségi hitvallásnak, valamint a megkeresztelt gyermek keresztény nevelésére tett ígéretnek jelentőségét.” (Püspökkari előszó, 5. o.)

Plébániánkon, figyelembe véve a nagyvárosi igényeket és lehetőségeket, már évek óta vasárnap, a délelőtti két „missa principális” közötti időben van a rendes keresztelezés, hogy a hívek minél nagyobb létszámban vegyenek részt a *közösségi ünnepségen*.

A Püspöki Kartól megkívánt előkészítést részben a keresztség bejelentésekor, részben a szertartás alkalmával végezzük el. Megkíséreljük meghatározni, hogy melyik „lelkipásztori kategóriákba” sorolhatók a kereszteleendő szülei, azaz Mt 4,15—20 szavai szerint: mi lett bennük a sorsa az isteni magnak, Isten Igéjének. Ennek megfelelően alakítjuk a kereszteleési homiliát. Természetesen, mivel több gyermeket kereszteleünk egyszerre, figyelembe kell vennünk a különböző igényeket is, ami nem könnyű feladat. Akármelyik lelkipásztori kategóriába is sorolhatók a kereszteleendő szülei, a homília alkalmával a nekik szükséges kérdéseket taglaljuk az alábbi három gondolatkörben: bűn nélküli élet, kegyelmi élet, egyházon belüli élet.

A lelkipásztor felkeresheti az újszülöttet otthonában is, amikor keresztszülei is ott vannak és így családi körben beszél meg a gyermek kereszteni nevelésének kérdéseit. Nálunk a kereszteletek nagy létszáma miatt erre alig van lehetőség. Így a fenti módot választottuk.

Megemlítjük még, hogy a kellő ünneplenség és közösség részvételének biztosítása érdekében, idén húsvét vasárnaptól a vasárnapi dé. 10 órai szentmise keretében végezzük a közös kereszteleéseket, — havonta egyszer.

Felnőtt ifjúság katekizésén

Ebben az életkorban (15—25 életév) különösen érzékenyen reagálnak fiatal híveink a közösségi élet problémáira, ezért nagyon alkalmas ez az időszak, hogy az egyházközösség élő, tevékeny tagjává váljanak. A tanmenet tematikáján kívül tehát nagyjelentőségű, hogy számukra közösen megoldható feladatokat adjunk, amennyiben igénylik, vagy alkalmasak rá.

Elsősorban a templomi istentiszteletben való aktív közreműködés kínál erre jó lehetőséget: olvasmányok, hívek könyörgése, asszisztálás, keresztségi emléklapok, vagy tárgyak készítése, templomtakarítás, díszítés, körmenetek alkalmával rendezői szerep, közreműködés a misztériumjátékokon, elsőáldozási ünnepélyen, énekarban.

A közösen megoldott feladatok előkészítenek a hétköznapi kereszteni életre is. Így átélük, hogy keresztennyé-formálásukban

milyen nagy szerepe volt az Egyház közösségének. Közösen megoldható feladat bőven kínálkozik számukra. Ilyenkor beszéljük meg közösen a kereszteni élet, a jellemalakítás, a házastárs-választás problémáit. Feltétlenül szükséges tehát, hogy mi, lelkipásztorok kidolgozott tematikát tudjunk nekik ajánlani a Szentírásból, ha ezt kérnék tőlünk. A fiatalok lendülete és szervezőkészsége sokszor azt is lehetővé teszi, hogy otthon, a családi körben újra bevezethetjük a közös családi imát. Sokat segíthetnek az egyházközösségi karitás munkában — önkéntes jelentkezés alapján: idős, tehetetlen híveink szolgálatában. Lelkileg hasznos feladat a templomi falújság-készítés egy-egy aktuális témával kapcsolatban: szeretet, éhező emberiség, béke. Mi kiirunk egy szentírási idézetet, vagy egy-egy zsinati gondolatot és ahhoz a vállalkozók keresnek illusztrációt, irodalmi példát, párhuzamos helyeket a Szentírásból és elkészítik: ők maguk írják, rajzolják, vagy ragasztják fel az egész táblát.

Liturgia

Az Istentiszteleti Kongregáció 1969. május 15-én kiadott, közösségi szentmiséről szóló instrukciója ezt írja: „A kis közösségek életerős virágzása onnan származik, hogy a közösen tanulmányozott kereszteni igazság, a közös lelki szándék életformánkat a közösséghez igazítja, az úgynevezett imaközösségekben összekötve a tagokat... Különösen az Isten igéjének olvasása és át-elmélkedése, ugyancsak az eukarisztia gyakori ünneplése teszi teljessé és koronázza meg a különböző emberi csoportosulásokat.” (Bevezető, 6. bek.)

A legjobb kereszteni közösséget alakító tényező az aktív részvétel a szentmisén, ez már önmagában is képes lenne az egyházközösséget közösséggé formálni (vö. 1Kor 10,17). Nem hanyagolható el tehát mindaz a szempont, ami a mai szentmise-látogató közösséget ott a szentmisén Krisztus titokzatos Testévé „konszekrálja”.

A szentmiséről kiadott Instrukció (1969. május 15.) ajánlja, hogy tartsunk a hívek különböző „részközösségei” számára alkalmas szentmiséket is: az utazóknak, lakóhelyüktől távol dolgozóknak; lelki módon ünnepezzük az anyák-napját, a nagy családokat, az öregeket és számos más jelentős emberi eseményt.

Nagy lehetőséget ad a szentmise közösségformáló hatásának kiemelésére a Liturgia Verbi, az ige-liturgia. Nemcsak olyan értelemben, hogy ajánlatos szinte minden szentbeszédben a közösségre utalni, és több-

ször is főtémája legyen a szentbeszédnek az egyházi közösség és annak élete.

Jól kiaknázandó lehetőség, hogy az igeliturgiába a miséző pap mellett lehetőleg minél többen kapcsolódjanak be: felolvasók, zoltáréneklő gyermekek. A szentbeszédeknel lehet kis életképet, dramatizált jelenetet beiktatni, ami nemcsak rendkívüliségével hat, hanem mint közösen létrehozható „szereplés”, feltétlenül mélyíti az egymás iránt érzett érdeklődést. Templomunkban eredményesen alkalmazzuk a diákmisék kötetlen ünneplését. Eszerint például mindig az oratio után kezdődik a szentbeszéd, közbeiktatva a szentlecke és evangélium olvasása, zoltárénekléssel.

A diákmisék azt célozzák, hogy a résztvevő gyermekek és fiatalok átéljék a keresztény közösség, összetartozás örömét. Ennek elsődleges létrehozója maga Jézus. A szülők és hitoktatók feladata, hogy a most is élő Jézus eljövételét tudatosítsák a jelenlévőkben. Az Ő kedvéért kell, hogy jöjjenek, hogy jól érezzék magukat, magukénak érezzék azt, amit tesznek: lelkiismeretvizsgálat, hálaadás gondolatai, szentlecke, közös könyörgések. Cselekmények: kenyér és bor oltárhoz-vitele, perselyezés, békejobbnövényítés: testvériség. A nagyobb lányok feladata, hogy egészen kis gyermekekre felügyeljenek külön teremben, míg a többiek szüleikkel a diákmisén vesznek részt. Gyakori a beat-mise. Nagyobb ünnepeken körus-előadás jelleggel, de rendszeresen minden második vasárnap — SZVU énekekkel váltogatva — népi beat: az egész templom éneklő, a zenekar és az előénekesek is a gyermekek mellett állnak, vagy ülnek. Különböző népek liturgikus dallamai, vagy hazai beat-stílusú vallásos dallamok kerülnek sorra. — Egyszerűek és megfelelnek a gyermekek mai zenei reflexeinek, tetszésének.

A legújabb római rendelkezések lehetővé teszik, hogy az ifjúsági misének saját perikópái legyenek. Az ígéhirdetés közvetlenebb: mivel a gyermekekhez kérdéseket intézhetünk, — és válaszolni is. A gyermekek életéből, kérdéseiből kiindulva vetjük fel a témát, az emberi válasz azonban sohasem elég, ezért a végső szót mindig Istentől várjuk: a Szentlecke, az Evangélium beépül az ígéhirdetés menetébe. — Az Ige boldog befogadásával erősödött hittel imádkozunk: Hiszek egy Istenben.

Ugyancsak segíti a szentmise közös ünneplését, — ha nem vonja el a hívek figyelmét, — a gyóntatás. Bár még nem egészen valószínű, hogy a szentmisék idején nem gyóntatunk, de sokat jelent, hogy templomunkban minden pap gyóntatószékén ki van függesztve az időpontok jegyzéke, hogy ki mikor gyóntat szentmisén vagy azon kívül.

A szentmisén kívüli liturgikus cselekvések közösségformáló hatását is tekintetbe kell vennünk. Templomunkban évek óta szokás első pénteken bünbánati liturgiát végezni, amely magában foglalja a szentgyónás közösen végezhető elemeit: a lelkiismeret vizsgálatot, bánat-indítást és a figyelmeztetés, az intés általános részeit. A gyermekek számára külön is szoktunk bünbánati liturgiát tartani az előírt „közös áldozások” alkalmával (Esztergomi Zsin. hat. 123. §). Jó lelkipásztori eredménnyel alkalmazható a dramatizált keresztút, a szentírásolvasással egybekötött rózsafüzér-ájtatosság, egyes májusi ájtatosságok ige-liturgiajellegű átalakítása.

A hittanításnál jól bevált a Szentírás olvasása (Máté, ApCsel) és házi feladatkénti alkalmazása. Mindenki kezében ott a Biblia, ez a legjobb hittankönyv. — A tanulókat fűzetbe jegezzük, képek beragasztásával élénkítjük a szöveget.

Az egymáshoz tartozást, a barátságot hangsúlyozza a gyakorlat: ajándék a közösségnek, akár egy dallam a hangszeren, alkalmi eseménybeszámoló életükből, ami mindnyájukat gazdagítja.

Jegyesoktatásban hangsúlyozzuk és tudatosítjuk: az Egyházon belül vannak. A kegyelmi élet magátólértelmező feltétele a házasság sikerének és a boldogságnak. Keresztény sorsuk: Istentől kapott ajándékokkal teljes kegyelmi közösség. — Szeretnénk, ha az új házasságok képzettségük, szakmájuk szerint lennének hasznára az egyházi közösségnek, a templomnak, a szegényeknek, a rászorulóknak és saját családjuknak is. — Gyónási előkészületnél tudatosítjuk, hogy Istennek és az egész emberi közösségnek is gyónunk, hiszen bűnünkkel kárt okozunk nekik. A pap Istentől kapott hatalmával az isten-emberi közösség képviselője. Felhívjuk figyelmüket az egyházközségi képviselőtestületre, az egyházi önkéntes anyagi hozzájárulásra, ami felelős kötelességük — nem a papoknak —, hanem a közösségnek adják. A tapasztalat szerint, ha több jegyespár kerül össze, alkalmasabb szempont hitbéli állapotukat venni alapul a tanításnál, mint az intelligencia-szintet.

A: Hívek Tanácsa

Mi jellemezze Isten népének helyi közösségét? — vethetjük fel a további kérdést a Hittani Rendelkezés az Egyházzal szóló zsinati dokumentum szellemében. A válasz meghatározó jellegű: „Ez a közösség méltó legyen arra a névre, amely az Isten egy és egész népét tünteti ki, tudniillik az Isten Egyháza nevére.” (3. fej. 28.) Ezen óhaj meg-

valósítása jellemezze az egyházközségi munkát. Az „Isten családjának egysége” elsőrangú és bensőséges közösséget kíván, ez a törekvés irányítja az egyházközségi képviselőtestületet. Régi funkciójának minden érdemes értékét megtartva, ezt a világi közösséget találóan a *Hívek Tanácsának* nevezhetjük. A zsinati szellemben újrafogalmazott testület meghozhatja gyümölcseit, ha összekötő lesz a papság és hívek közössége között: Ha megszólal a kritika hangján a közvetlen testvéri párbeszédben; ha tevőlegesen működik közre és segít a karitatív tevékenységben.

Igy közelíthetjük meg a Liturgikus Konstitúció célkitűzését: Szükséges „a plébániák liturgikus életét és ennek viszonyát a püspökökhöz mind a hívőknek, mind a papságnak a gondolkodásban és gyakorlatban ápolni, elmélyíteni... Azon kell fáradozni, hogy a közösség iránt való érzék elsősorban a vasárnapi szentmisek közös megünneplésében virágozzék ki.” (IV. 42.)

A plébániánkon a Hívek Tanácsa köréből nyolcan vállalkoztak arra, hogy egy-egy vasárnapi mise felelősei legyenek. Öntevékenyen gondoskodnak a *Közös könyörgések* lektorairól, megkérve erre a tisztségre családtagjaikat, ismerőseiket, avagy megkérik a templomi közösség részéről csak „arcról ismert” néhány tagját.

Családi szentírásolvasás

Az egyházközséggel benső kapcsolatot találnak azok a családok, „akiket egybefűz Isten Igéje”. A *családi liturgikus életet* mindenek előtt a *közös szentírásolvasás* alakítja ki.

A Szentévre előkészítő lelki napokon általában összegezte egy édesapa elmélkedése: „Kiskorunktól kezdve újra és újra kell olvasnunk ezt a könyvet, hogy alakulá, fejlődő értelmünk egyre mélyebb tartalmakat fedezhessen fel benne. Az olvasás módszerének is fejlődnie kell. A kisgyermek örül, ha egy könyv tartalmát el tudja mondani, a középiskolás már elemzi a történetet, a szereplőket, levonja a tanulságot. A felnőtt saját tapasztalatain át nézi az eseményeket, magáévá teszi vagy elutasítja az olvasottakat.” A szentírásolvasási gyakorlatot a lelkipásztoroktól a papság az ígéhirdetésben, a hitmagyarzatban, a gyónatásban ilyen módon használhatja fel.

A család lelki elmélyülése *többgyermekes családok* gyakorlati segítségére irányítja a figyelmet. Földerítésükben segíthet a Hívek Tanácsa, a Karitászmunkatársak, a ministránsok. A többgyermekes családok látogatásának célja lehet: az esetleges hivatások fel-

derítése; sajátos életkörülmények megismerése; a lehetőségekhez méretezett és a valóban alkalmas helyre juttatott segélyadás, esetleg a továbbtaníttatás érdekében is.

Lelki napok

Híveinket évek óta összekapcsolják a nagybőjti, adventi lelki napok. Jelentőségük most, a szentévet előkészítő lelki megújulásban nagymértékben megnövekedett.

A lelki napok formája az, hogy három egymás után következő vasárnapon három különböző korosztálynak tartunk szentbeszédet, — két órán át. A gyakorlatban az a forma vált be, hogy vasárnap d. u. 5—7-ig több, legfeljebb tízperces beszédet mondunk, néhány perces szünetekkel; ezalatt népének hangzik el, vagy templomunk kórusa énekel. Lehetőség van rá, hogy név nélküli kérdéseket adjanak be, amikre a későbbiekben válaszolunk előre jelzett szentmisek keretében, prédikáció formájában.

A legutóbbi lelki napok alap gondolata a házasság, a család volt. „Kit válasszunk” címmel volt előadássorozat a házastárs kiválasztásának keresztény és emberi szempontjairól. Az első vasárnapon a kifejezetten „lelki” témák mellett egy orvos, pszichológus, családanya is elmondta a szakterületéhez tartozó meglátásait. — A második vasárnap tárgya a „házasságban élők”-nek szólt: a házasság gyógyítása, egyházjogi kérdések, a megunt házastársak, a családi ima, szentírásolvasás, gyermekevelés kérdései. — A harmadik vasárnap: „Simeon és Anna” címmel magányos és özvegy, idősebb híveink problémáira kerestünk választ. Többek között még a betegek lelki gondozásáról, az egyházközségben résztvevő szerepről, az örök életre-készületről volt szó. Ezekben is szót kértek nemcsak papok, hanem újságíró, mérnök és más világi hívek. Úgy vettük észre, hogy a hívőket nemcsak a téma aktualitása, hanem a szakemberek megszólaltatása is vonzza templomunkba. Jó alkalom az ilyen lelki nap nemcsak híveink lelki műveltségének gyarapítására, hanem a „szereplők” közösségért vállalt tanúságtételnek bemutatására is. A szentbeszéd után pedig mindig többen is felajánlják segítségüket az egyházközség javára.

*

Az egyházközség mai szerteágazó küldetését az a lelkipásztor gyakorolhatja jól, aki valóban keresi az „újat”. Hatni pedig csak az tud, aki nemcsak beszél, hanem *meg van győződve* arról, amiről beszél, sőt, *éli* is. Ezt a hívek *tévedhetetlenül* megállapíthatják.

Amennyire a papnak személyes istenkapcsolata van, annyiban tud közel vinni másokat is az Istenhez.

Itt a következő probléma, illetőleg feladat, hogy a pap semmi újabbat ne akarjon annál, mint hogy az embereket személyes kapcsolatba hozza az Istennel, Hozzá vezesse őket. Ennél újabbat úgy sem lehet kitalálni. A papnak szentnek kell lennie! Olyannak, aki komolyan törekszik a szentségre, ismeri az emberi lelkek mélységeit a bűnben és a lelkiességben is. A papnak minden esetben *tudnia kell* tanácsot adni, olyat, ami nem általános, mert a hívő azonnal megérzi, hogy melyik pap az, aki tud úgy beszélni hozzá, hogy egyedül neki beszél. Az embereknek ma is szükségük van a papra, aki bűneiktől

feloldozza őket, aki Isten erejében a kenyeret Jézus testévé tudja alakítani, aki tud Istenről beszélni, aki egész lényével azt hirdeti, hogy a Több, a Teljesség létezik.

Korunk papja nem a közvetlen sikereit és balsikereit tartja szem előtt, hanem állandóan a végtelen Távolba néz: oda, ahonnan a hivatását kapta, és ahová vezetni akarja az embereket. A lélek mélyén elért eredmények az igaziak. Ezért a papnak sokat kell *imádkoznia*, mert aki nem imádkozik, annak nem lesz „sem új, sem régi, amit előhozson”. Pedig egy papnak állandóan, hétről hétre újat kell adnia.

A Bp. XI. kerületi Szent Imre plébánia
papi közössége

NYITOTT KÖZÖSSÉG MUNKÁLÁSA

Az egyházközségi élet legnagyobb veszélye — szinte halála —, ha a papság beáll afféle „belterjes” lelkipásztorkodásba: csak arra törekszik, hogy a kialakult szokásoknak eleget tegyen, a tisztán „lelki” ügyeket valahogy ellássa; visszavonul a plébánia falai közé és a híveket is belekényszeríti a mindenkitől és mindentől való teljes elzárkózásba. Aligha lehet idősezerűbb feladat papok és egyházközségükért aggódó hívek számára, mint ennek a befelé fordulásnak túlhaladása, az egyházközségnek minden szempontból — „kifelé”, és „befelé” tagjai között is — *nyitott közösséggé* való átalakítása.

Az egyházközségeknek exkluzív klubhoz hasonlítható zártásgból nyitott közösséggé való átforgalmazása nem újdonság. Az egyháznak mindig és mindenütt az volt a feladata, hogy ne maradjon zárt társulat, hanem *beleteljesüljön egy adott korba, környezetbe, társadalomba*. Maga az evangélium hajtja erre. Ennek a nyitottságnak a szükségessége benne van az ígêrhetés kötelezettségében: „menjete el és tanítsatok meg minden népet”, hiszen csak úgy hirdetheti az Egyház az ígêt, ha ismeri korát, kora emberének életét. E munka első megvalósítója és így örök példája a Nemetek Apostola, aki „mindenkinek mindene” akar lenni.

Ez a zsinati szellemiségben is alapvető elv a mai „helyi egyházak”, a parókiális közösségek számára azt jelenti, hogy az egyházközségeknek is bele kell szervesülniük környezetükbe, idomulniuk kell a helyi adottságokhoz, a szentségi életen túlmenően is ki kell hatniuk a hívek *emberségének alakítására*. A plébánián dolgozó lelkészek valóban tudatformáló erőnek kell lennie, hogy így részt vállaljon a kor feladataiból,

tevékenyen kapcsolja bele a közösséget a nagyközösség élettevékenységébe, sajátos módszereivel, lelkiismeretre kiható erejével.

Ahhoz azonban, hogy a helyi egyház kifelé is nyitott közösséggé váljon, előbb saját berkeiben belül, a pap és a hívek közti és a híveknek egymás közti viszonyában kell megszületnie a nyitottságnak, a plébániának előbb egyáltalán *közösséggé kell válnia*. — Vizsgáljuk most ennek a közösség-alakító munkának gondjait a lelkipásztori praxis oldaláról.

A papi szolgálat közösségi jellege

Mindenekelőtt a pap hivatásában kell újra felfedeznünk a *közösség szolgálatára való elkötelezettség* karakterét. Ha az újszövetségi papi hivatalt, mint Krisztus közösségéért végzett szolgálatot fogjuk fel, akkor új képet kapunk erről a közösségről, az „ekklézsiáról” is, tehát arról a konkrét hívőegységről, amelyért az „előljáró” cselekszik; nem hivatalnok, vagy „főúr” többé, aki várja az esendő lelkeket, hanem szeretet-szolgálatból végzi munkáját. Együttal a 2. Vatikáni zsinat egyház-kepe is ez. Mint *Ferdinand Klostermann* írja, az Egyház egyszerre isteni és emberi, történelmi és karizmatikus, egyetemes és helyi, de mindenképpen testvéri-kollegiális, szolgáló, elkötelezett, dialógusra kész, ökumenikus és nyitott, résztvesz az emberek örömeiben és szenvedésében egyaránt.¹

A szolgálatot vállaló papnak ezért az egyházat legmélyebb értelemben *Krisztus-közösségnek* kell tudnia, olyan közösségnek, amely mindig ott kezdődik, ahol ketten vagy

hármán összejönnek az „ő nevében”, azaz a hitben. Ez az együttlét sem végcél azonban, csak eszköz, szolgálat, Isten felé, de az emberiség felé is, tehát a világ felé, amely éppen a hívők élete alapján győződik meg arról, hogy mit is jelent hitből és reményből élni.

A „királyi papságon” belül elsősorban a szolgálati papság képviselőjének kell ügyelnie arra, hogy az adott körülmények között *hihetővé* teszi-e az evangéliumot. Az egyházközség belső egysége is az „Úrról” való tanúságtétel lesz, s ez is jórészt tőle függ. Vigyáznia kell azonban, *milyen módszert* alkalmaz. Nem uralkodhat a hívek lelkiismeretén, csak mint „örömmük munkatársa” és szolgálója (2Kor 1,24), lelkesítő, felelősségre ébresztő, lelkivezető és tanácsadó, hitre segít és hívő életre, tehát reménnyel és szeretettel eltöltött életre, de koordinátor és kristályosodási pont is, aki a hívek vallásos megnyilatkozásait irányítja, sőt minden más életfeladatukban is biztos pont. Csak így lesz igazán „lelkész”, a szó helyes értelmében.

A közösségiség azonban nemcsak a közösség vezetését jelenti a pap esetében. Nemcsak előljáró, hanem ugyanakkor egy a közösség többi tagjai közül, akik nélkül keresztény közösség nem is jöhetne létre.² Kérdezhetjük ezért, helyes-e a zsinat után továbbra is a „főtisztelendő” vagy az „atyá” megszólítás hazánkban. Mindkettőnek patriarkális-feudális csengése van, nem beszélve arról, hogy utóbbi használatát maga Krisztus vetette el (Mt 23,9). Az atyáskodó, „főnökösdit” játszó magatartás mindenképpen helytelen. Ami pedig a pap tag-voltát illeti, ezt úgy kell értenünk, hivatásában is *keresztény és ember* marad, ezért szolgálata mindig személyes emberi és hitből fakadó *tanúságtétel* is, ugyanúgy, mint minden keresztényé, nehéz és küzdelmekkel teli tanúság.

Ha így tekintjük a pap munkáját, ez a szolgálat maga is a közösség egyik életmegnyilvánulása lesz.³ Nem elég többé annyit látnunk benne, hogy magánemberekkel vesz fel kapcsolatot egyéni ügyekben, nem afféle örökbiztosítási ügynök (Weber), hanem valóban a krisztusi közösség Szentlélektől áthatott képviselője.

Kairológiai karakter

A papi hivatás közösségi jellegéből szorosan következik e szolgálat *konkrét* volta. A közösség, amelyben az egyházi előljárói szolgálat viselője ma és holnap ígét hirdet, nem az élettől elvonatkoztatott eszmei egység. Az egyházközség a mai kor és mai társadalom közepette, azzal kölcsönös egymásrahatásban él. Ezt a kifelé való nyitottságot ne-

vezethetnék a papi szolgálat „kairológiai” vonásának (Klostermann). Ez az emberi, társadalmi, időben meghatározott, történelmi jelleg háttérbe szorítja a közösség régebbi, erősen monofizita, egyoldalúan „lelki”, „angyali” fogalmát.

Ennek a konkrétitásnak elsősorban ismét a pap egyházközségi munkájában kell realizálódnia, hiszen nem a tegnapi, hanem a ma egyházát kell adott helyen, tér-idő meghatározók között visszatükröznie. Ez nemcsak azt követeli, hogy általában érdeklődni kell a világ eseményei, vagy a természettudomány és a technika eredményei iránt. Ez még mindig kevés lenne, — hanem a *falú, a város, a kerület gondjaiban* is benne kell lennie. A jövő papja nem állhat meg annál, hogy mindig csak int, figyelmeztet, mindennütt veszélyt lát, fél a problémáktól és a cselekvéstől. Ki kell lépnie a plébánia jólszituált melegéből és vállalnia kell az embereket, akár több-áldozat, több önfeláldozás, nem-kötelező segítség árán is.⁴

A pap mint samaritánus

A jövő papjának harmadik lényeges jegye — éppen a közösségiség erősödése következtében és az „itt és most”-jelleg miatt — a *samaritánus* vonás. Hogy miért kell ezt külön is hangsúlyoznunk? Sokan beszélnek — és nem minden alap nélkül — az egyház elintézményesedéséről. A veszély mindenestre fennáll minden parókián. Szervezett egyházközségben, hogy a személyes viszonyok háttérbe szorulnak, hivatalosakká válnak, az ügyvitel, a papír kerül előtérbe.

A papság krisztusi küldetésének hitelét csak az adhatja vissza, ha nem marad „pap” és „levita” öszövségi értelemben, hanem magára ölti a samaritánus szerepét is. Úgy lesz igazán „előljáró” a krisztusi közösségben, ha *irgalmasságban jár elől*. Ez a szerepköre, feladata tehát hivatása lényegéből következik. Az egyéni lelkibeszélgésekben, a gyónatásokban, betegágy és haldokló mellett ismeri meg igazán hívei gondjait, gyötrelmét és ezekben a helyzetekben van szükség igazán arra, hogy Isten szavát személyhez szólóan közvetítse. Egyszerre a *hit* és a *testvériség* szolgálata ez, és erre szüksége lehet minden kor emberének.

Egy franciaországi felmérés szerint a paptól az emberek 94%-a *emberi segítséget*, 88%-a különösen *szociális segítőkészséget* vár. A modern korban a samaritánus hivatás kerül a papi karakter középpontjába. Mint Walter Kasper figyelmeztet, helytelen az egyházi üdvösségszolgálatot tisztán „lelki gondoskodásnak” tekinteni. A papi szolgáltnak az egész embert át kell fognia, valóban „testinek”, láthatónak, úgy is mondhat-

nánk. közösségnek, politikainak kell lennie.⁵ A szolgálattevőnek éreznie kell az emberek rend és béke utáni vágyát, igazság-éhségét, szimpátiával kell kísérnie mindazt, ami fel-
emelésüket szolgálja.

Isten országa nem a világra képzetben ráépített ideológiai felépítmény, hanem a világ anyagába, *emberi valóságába* ágyazódik. Ezért nem létezik testvéri szeretet a világ felé való elkötelezettség nélkül. A világ ezért nem csak gyakorlótér, tapasztalatszerzési lehetőség az üdvösség elérésére, hanem a már elkezdődő ország erőtere. A pap és a hívő sem felejtethi tehát el a napi feladatokat, gondokat, amelyek közt társai — nemhívő társai is — élnek.

VI. Pl. egyik beszédében arra szólít: „vegyen részt az egyház az emberek legjobb terveiben és szenvedjen, ha azok nem sikerülnek”.⁶ Ezzel kezdődik a „nyitott közösségek” megalapozásának lehetősége. A felebaráti szeretet ma már sokkal több annál, mint egyik embernek a másik felé mutatott egyedi, individuális erénye; inkább *egyik kollektív csoportnak* a másik, a többi felé megélt magatartása. Ennek a kifelé való kitarulkozásnak éppen a plébánia, a káplán a szervezője és első megvalósítója a kisebb egyházi közösségekben.

Tudatalakító munka

A pasztoráció egzisztenciális elemein — a pap egyéni helytállásán, tanúságtételén — túl természetesen továbbra is igen jelentős a verbális, *szóval végzett munka*. Itt kell szót ejtenünk a nyitott közösség kialakításának talán leghathatósabb eszközéről, a „nyilvánosság-munkáról”.⁷ A kifejezést helyesen kell értenünk. Magában foglalja ez azt, hogy tájékoztatjuk a híveket az egyházközösség problémáiról, — nyitott könyv legyen előttük a plébánia élete —, az egyházban folyó eseményekről (esetleg képek, falijűség révén), de jelenti azt is, hogy lelki beszélgetésekben, hitre nevelésben sort kerítünk a *szociális tudat alakítására* is. Vallásos motívumok alapján úgy alakítjuk a hívők hozzáállását, hogy maguk is készséggel vegyenek részt mások segítségével, szamaritánus és közösségi feladatokban, — történjék az az egyházközösség életén belül vagy más, munkahelyi és egyéb közösségben. Hangsúlyozottan a hívek nyitottságát segítik elő a helyes közvélemény kialakulását serkentik az ökumenikus és párbeszédet kezdeményező előadások, tájékoztatások.⁸ — Olyan lelkipásztori területek ezek, melyek eléggé kiaknázatlanok, pedig felmérhetetlen jelentőségűek a jövő szempontjából.

A nyitott közösség távlatát szem előtt tartva érdemes — ha csak példaként is — ki-

emelnünk néhány lehetőséget, melyek a nagy-közösség, az emberi miliő szempontjából is hasznosak és amelyekben sajátos hagyományai révén pontosan a *plébániai egység* segíthet sokat.

Elsőnek kell említenünk a városiasodással együttjáró *tartózkodó magatartás feloldását* (s ugyan hol nem találkozhatnánk ma már a városiasodás jelenségével?). A modern lakótelepen teljesen idegenként élnek egymás mellett az emberek. A templom, a plébánia elveheti a hívekben ennek az elzárkózásnak legalábbis érzelmi életét, már azzal, hogy legkülönbözőbb hivatású emberek találkozási pontja, tehát alkalmat ad arra, hogy személyes ismeretségek szövődjenek, baráti szálak alakuljanak ki. Ehhez persze a plébániának valóban *testvéri közösségekké* kell alakulniuk. Az itt megszokott oldottabb hangulatot azután átviszi a hívő „kinti” életébe is.

A nyitottság munkálása az is, ha a pap *dialogust* vezet be,⁹ ha nem is feltétlenül a prédikációban, de a képviselő testületben vagy más fórumokon, melyek előtt mindenki elmondhatja véleményét. A nézetek és érvek egymás mellé állítása fogékonnyá teszi a résztvevőket az „idegen” felfogás értékelésére, tiszteletbenartására, a nyitott tanúságtételre más alkalmakkor is.

Az egyéni beszélgetésekben nap-nap mellett módja van a lelkipásztornak arra is, hogy *feloldjon összeütközéseket*, konfliktushelyzeteket. Egyik és másik hívő, egyik és másik családtag, stb. között ugyanis óhatatlanul adódik nézeteltérés, jogos vagy kevésbé indokolt sértődés, feszültség, ellentmondás. A keresztény megtérés közösségi jellegének előterbe állításával további ellentétek, sőt ellenségeskedések csíráját fojthatja el a rátermett plébános, káplán.

S ha az *agresszió* gyökere számos esetben a sikerélmény elmaradása, a vágyak meg hiúsulása,¹⁰ nyugodtan mondhatjuk, hogy sok aszociális cselekedet, agresszív kitérés szelepét nyithatja meg a türelmes gyóntató sokszor már azzal, hogy meghallgatja a hívőt, hagyja, hogy kibeszélje magát gyónója s azután reális mederbe tereli tevékenységét.

Talán ezek a példák is érzékeltetik, mennyire mindennapos a lelkipásztor számára a tervszerűen, sőt szinte önkéntelenül is végzett közösségalakítás, közösségi tudatformálás.

A „hogyan”

Problémát jelent a szóbeli nevelés „hogyanja”. Érdemes ezért átgondolnunk a *közösséghez való közeledés* módszereit is (itt

már főleg a liturgiába ágyazott igehirdetést, mint a pasztorációnak és így a közösség-alakításnak is gyújtópontját tartva szem előtt).

Legfontosabbnak tűnik az *alkalmazkodás*. A templombajárók összetétele napról napra változik. A szónok nem élhet előregyártott elemekkel, kortól, időtől független példatárral. Figyelemmel kell lennie hallgatóságára, reagálnia kell reményeikre, várakozásukra. Eszközeit az adott helyzetnek megfelelően kell alkalmaznia. Csak így „kommunikál” igazán, tehát így hoz létre valódi közösséget.

Ugyanilyen fontos az *érzelmi azonosulás*: nemcsak az igehirdetőnek a hallgatókkal való elképzelt azonosulása, hanem az ige befogadónak fokozatos ráhangolása az előadottakra. Ami nem könnyű feladat, hiszen mindenki más-más „előélettel” lép a templomba, más-más előítéleteket, gondolkodásmódot, érzélemlátogat hoz magával. Az előadó és a hallgatóság mégis eljuthat a hitből fakadó közös tapasztalásig, ha kölcsönösen átéli egymásrahatásukat.

A belső nyitottság kitűnő eszköze a *pozitív érvézés*, a tárgyilagos, higgadt előadás. Az „ellen”-prédikáció, a másik világnézet vagy más vallás ócsárolásának, sőt a minden áron való apologetizálásnak is lejárt az ideje. Az igehirdetés maga is párbeszéd, ha pozitív, tehát a hívő álláspontot mint az evangéliumból fakadó nézőpontot adja elő.

A meggyőződés, ami a hallgatóban kialakul, nem erőszakolható ki. Az „áhá-érzés”, a belátás csak belső folyamat eredménye lehet. (Éppen ezért veszélyes a fensőbbes, kioktató hangnem, mert ezt a pszichológiai folyamatot gátolja.) Sokkal többet ér, ha az igehirdető nem formulákban mondja ki a következtetést, hanem a *hívőre bízva* a katarzist.

Ugyanígy az sem tűnik helyesnek kommunikációs szempontból, ha az igehirdető saját tekintélyével akar nyitott kérdéseket eldön-

teni. Éltető vélemények a hiten belül is élnek s nem egy ezek közül már a hallgató elevebenbe vág, életvitelét érinti. Az ítélkezés, sarkítás helyett helyesebbnek látszik a lehetséges „iskolák” *felsorakoztatása*, az esetleges feszültségek hű feltárása, nem azzal a céllal, hogy megosszuk a közösséget, hanem éppen ellenkezőleg, hogy a különbségeket legalább érzelmileg áthidaljuk s így elősegítsük a szembenálló vagy különböző nézetek közeledését.¹⁴

Hasonlóképp a *sintézis* a cél a különböző ismeretelemek (természettudományos, biblikus, dogmatikus igazságok) sokfélesége között is. Egyik gondolkodási sík sem élhet a másik rovására. Az igehirdetőnek összhangra vagy legalábbis a sokféleség tárgyilagos bemutatására kell törekednie. Az a hívő, aki ezen az iskolán nő fel, a világnézeti párbeszédben sem lesz elfogult, hanem elismeri a másfajta nézet értékeit, anélkül, hogy sajátját feladná. Így a kis-közösség építése a *nagy-közösség* belső összetartó erejét is erősíti.

JEGYZETEK:

1. Ferdinand *Klostermann*: Priester für Morgen, Innsbruck, Tyrolia, 1970. 213. o. — 2. Uo. 214. o. — 3. L. M. *Weber*: Gedanken zum Lebensstil des jungen Priesters, in: *Der Seelsorger*, 1967. 246. o. — 4. *Klostermann*: i. m. 216. o. — 5. Uo. 221. o. — 6. Acta Apostolicae Sedis 59. (1967.) 263. o. — 7. Öffentlichkeitsarbeit der Pfarrgemeinde, az Osztrák Lelkipásztori Intézet (ÖPI) kiadása, Wien, Herder, 1973. — 8. Uo. 69. skk. — 9. Uo. 87. o. — 10. Dieter *Emeis*: Zum Frieden erziehen, München, Pfeiffer. 1968. 10. skk. — 11. Öffentlichkeitsarbeit... 84. o.

Cselényi István

A CSALÁDTERVEZÉS PROBLÉMÁI A GYÓNTATÁSI GYAKORLATBAN

Ma már csodálkozunk azon, hogy mindössze egy évtizeddel ezelőtt a lelkiismeretes gyónóknak és gyóntatóknak mennyi nehézséget jelentett a családtervezéssel kapcsolatban felmerült problémákra megfelelő megoldást találni. Elvi síkon ugyan lényeges változás nem történt, de az élet világszerte megtanította a lelkivezetőket arra, hogy a kérdést a gyakorlatban ne egysíkúan, hanem az egyének helyzetétől függően, differenciáltnan kezeljék.

Érdemes felfigyelni arra, hogy ez a kérdés,

mely a házasságban élő katolikus hívek lelki életének egyik jelentős problémája, milyen összefüggésben van az egyéni gyónás gyakorlatának fejlődésével és szerepével.

Stefan *Andreae* a Diakonia-ban megjelent írásában rámutat arra, hogy ellentétben a római Egyház szokásaival, amikor a bűnbánat szentségét az életben csak egyszer vették fel, s emiatt legtöbbször csak halálos ágyukon gyóntak meg, a VII—VIII. századtól kezdve Európa latin keresztényei az ír kolostorokból átvették a többször megismé-

telhető magányonás gyakorlatát. A gyónás szentsége így a világi hívek életében is a tízparancsolatban kodifikált erkölcsi törvény megtartásának eszközüvé vált. Kialakult az a helyzet, hogy a szentségek közül a gyakorlatban a gyónásnak lett a legnagyobb jelentősége. Amíg az ókori Egyházban a keresztények életében a fő szerep az eukarisztikus lakomán való részvételnek jutott, addig a középkorban a kötelező évi gyónás bevezetésével az erkölcsi élet középpontjába a parancsok megtartásának szankcionálása került. Ebben a moralizáló felfogásban fontos szerepet töltek be a nemi erkölcsre vonatkozó előírások. A 6. és 9. parancsok nem eléggé részletezett követelményeit az ószövetségi rituális törvény pontosan körülírt tisztátalansági előírásaiból átvett kívánalmakkal egészítették ki. Így súlyos bűn terhe alatt tiltva volt a házaseset adventben, nagyböjti kántorböjti napokon és szombatokként. De a nemi érintkezés bocsánatos bűnnek számított egyéb napokon is a vele járó élvezet miatt. A gyakori gyónás tehát nagymértékben a „nemi tisztátalanságtól” való megszabadulás eszköze lett.¹

Ilyen évszázadokra visszanyúló beidegződések — melyek tudat alatt sokkal tovább hatnak, mint a tudatban — alakították ki azt a családtervezéssel kapcsolatos mai ellentmondásos helyzetet, melyet Günter Biemer szintén a Diakonia-ban közölt tanulmányában foglal össze. Szerinte a *Humanae vitae* megjelenése két iránynak adott lehetőséget: az enciklika elvileg csak a teljes vagy az időszakos megtartoztatást tartja elfogadhatónak, ezzel ellentétben a keresztények, sőt a gyóntatók túlnyomó többségének meg kell találni a gyakorlati megoldást, hogy a házastársaknak ebben a kérdésben saját jól tájékozott lelkiismeretük szerint kell dönteniük. Idézi a svájci egyház-megyei közeli szinodus nézetét, amely szerint minden házaspár erkölcsileg kötelezve van a családtervezésre; azt pedig, hogy a házastársak milyen módszert alkalmaznak a felelősséggel nem vállalható terhesség megelőzésére, saját lelkiismereti döntésükre kell bízni.²

Ebből az ellentmondásosnak látszó helyzetből a kivezető utat úgy találhatjuk meg, ha az ószövetségi szellemű legalisztikus morális szemlélet helyett az újszövetségben érvényesülő, szereteten alapuló erkölcsiiséget tesszük magunkévá.

Stefan *Andrae* említett tanulmányában azt is megállapítja, hogy ma már nyugodtan elismerhetjük Freud érdemét, aki — egyoldalú túlzásai mellett — rámutatott a nyugati világ erkölcsiiségének egyik, eddig felderítetlen alapvető problémájára. Arra hívta fel a figyelmet, hogy a szeretetnek kis-

gyermek kortól kezdve milyen döntő szerepe van az ember erkölcsi karakterének kifejlődésében és hogy ez a szeretet a nemiséggel, az erotikus jellegű szeretettel szoros, elválaszthatatlan kapcsolatban van. A középkorból örökölt legalisztikus szemlélet szerint az ilyen szeretet legjobb esetben is csak az érzékiségre vezető közeli bűnalkalomnak számított. Ez a tilalomfákkal megtűzdelt morális főleg a rossztól akarta visszatartani az embert. A nemiséggel kapcsolatos szeretet az embertől sorsdöntő feladat megoldását kívánja: valódi önállóságra kell szert tennie akár a kölcsönösen vállalt nemi kapcsolat révén, akár a tudatosan vállalt önmegtartóztatásban. De bármelyik utat választja is, önállósága csak akkor lesz igazi, ha véglegesen elkötelezi magát. Ennek a döntésnek azért van alapvető kihatása a keresztény ember erkölcsi szemléletének kialakulására, mert itt a szeretet nem csupán egy a teljesítendő parancsok közül, aminek megtartására a múltban is kétségtelenül sok figyelmet fordítottak, hanem a Krisztustól kapott legfontosabb megbízatás, „végrendelet”, mely az embert véglegesen elkötelezi egy személy, vagy egy közösség irányában, akinek, vagy amelynek teljesen át kell hogy adja magát.³

A családtervezés kérdésével manapság a tömegkommunikációs eszközök és a közvélemény is állandóan foglalkozik. A hívek a lelkipásztoroktól, a vallási élet szakembereitől útbaigazítást várnak. A lelkipásztoroknak sokat kell tenniük a gyermek- és családszerető közvélemény kialakítása érdekében. Erre számos lehetőség nyílik hitoktatás, prédikáció, lelki gyakorlatok, jegyesoktatások alkalmával. Akik azonban valamilyen okból nem tudják megvalósítani az eszményi egyházi normát, azok általában *gyónás közben*, vagy magánbeszélgetésben szokták felvetni problémáikat. A *Humanae vitae* enciklika a hívekkel foglalkozó papoktól azt a türelmes és jóságos bánásmódot várja el, amire maga az Úr Jézus adott példát: „Nehézségeik közepette a házastársak is találjanak rá a pap szavában és szívében a Megváltó szavának és szeretetének visszhangjára.”⁴

A pasztorációs kézikönyvek eddig azt javasolták, hogy olyan esetekben, amikor a gyónót morálisan teljesíthetetlen követelmény elé kellene állítani, jobb meghagyni tudatlanságában, mint materiális bűnét formálisá tenni. Ez az eljárás azonban a gyóntatókat a mellébeszélésre készítette, vagy pedig olyan körülményt kikérdezést tett szükségessé, mellyel a gyónó jóhiszemű tudatlanságáról meg kellett győződnie, valamint annyira függött a gyónó a gyóntató szubjektív megítélésétől, hogy előbb-utóbb a házastárs jelentős része magától a gyónástól ide-

genedett el. Gyónó és gyónató közötti jó kapcsolat pedig elképzelhetetlen a problémák nyílt és gátlás nélküli feltárása nélkül. A gyónókat azonban éppen ettől a nyíltságtól tartotta vissza a gyónatóknak ez a kazuisztikus felfogása.

Más oldalról azonban felmerülhet az aggodalom, miért keresünk éppen napjainkban „kibúvókat” gyónóink számára. amikor a keresztény házások tekintélyes része nyugodtan vállalhatna több gyermeket, önzésük miatt azonban ki akarnak térni a szülői hivatással együttjáró áldozatok elfogadása elől. Egy másik vélemény szerint, amikor most a társadalom széles rétegei összefognak a többgyermekes családeszmény megkedveltetése és megvalósítása érdekében, akkor a lelkipásztoroknak is inkább maximalista eszményt kellene képviselniük.

Véleményünk szerint a gyónató lelkipásztornak legfontosabb feladata az, hogy házasságban élő híveit segítse a tartós és harmónikus családi élet megvalósításában. A gyermekáldás elfogadása az önzetlen szereteten nyugszik. Ez az egymáshoz alkalmazkodó szeretet az együttélés számos területén áldozatok lemondást is kíván. A házastársak áldozatvállalása nem szűkíthető le csupán a gyermekek minél nagyobb számú elfogadásának területére. J. M. Paupert francia teológus helyesen mutat rá arra, hogy a keresztvitathatatlanul az evangélium és a kereszténység botrányköve, de ezt a keresztet mindig a megfelelő helyre kell állítani³. A gyónatót tehát nem írhatja elő a házások számára azt, hogy a keresztény áldozatvállalás melyik útját kell választaniuk. Erre körülményeik alapján nekik maguknak kell rájönniük.

Hogy egy családban hány gyerek vállalása az optimális, annak a szóbanforgó családra vonatkozó objektív ismérvei vannak. Ezért várható el a keresztény házastársaktól, hogy a családtervezés erényét elsajátítsák és megvalósítsák. Ugyanakkor a „lelkiismereti tudathasadás” kiküszöbölését is elengedhetetlennek tartjuk. Ha ez nem sikerülne, veszélyt hozna mind a gyónókra, mind a gyónatókra. Ez a veszély híveink egyéni, sőt közösségi hitéletét fenyegeti. Tapasztalatból tudjuk ugyanis, hogy a merev vagy kétértelmű gyónatószéki magatartás sok keresztényt a szentségek vételétől, sőt magától az Egyháztól is elidegenített. Vajon arányban áll-e az eszményi normák részletes megtartása az ebből a magatartásból eredő beláthatatlan lelki károkkal?

Lelkipásztori megbeszéléseken még napjainkban is gyakran lehet arról hallani, hogy tanítását szabad a hívővel ismertetnie, ennél többet nem tehet, mert azért már a a gyónatóknak csupán az Egyház hivataltól

gyónó felel, hogy lelkiismerete alapján mit tesz. Eddig azonban minden erkölcsi kérdéssel kapcsolatban gyermekkortól kezdve úgy oktattuk híveinket, hogy a jól megnevelt lelkiismeretük szavát kell követniük, lelkiismeretük nevelését pedig az Egyház tanítására hallgatva kell végeznük. Hogyan lehetséges az, hogy a családtervezéssel kapcsolatban felmerülő konfliktusoknál most egyszerre minden lelkiismeretformáló munkát a hívekre bízunk és mi, akik „ex offio” erre hivatva lennénk, magunkra hagyva őket, teljes hallgatásba burkolódzunk?

Józan lelkipásztor ma már természetesen tudja, hogy nem írhatja elő egyetlen család számára sem azt, hogy hány gyermeket kell vállalnia. Még a lelkiatyák sem kapnak karizmát annak megállapításához, hogy melyik család milyen jellegű áldozatvállalásra hivatott. Hiszen az egyik családnál 2 gyermek felneveléséhez sokszor ugyanannyi energia és áldozat szükséges, mint másnál 4–5-höz. Ha viszont híveinknek kommentár nélkül csak az általános érvényű egyházi útmutatást idézzük és nem kapnak olyan szempontokat, melyek segítségével meg tudnák állapítani, hogy saját konkrét helyzetükben mikor lehet az általános normától eltérő gyakorlat helyes és mikor helytelen, akkor hiába bízunk rájuk a döntést, ők csak rossz lelkiismerettel térhetnek el a hallott normától.

Ennek a „lelkiismereti tudathasadás”-nak veszélye úgy küszöbölhető ki, hogy a gyónató pozitív szempontok megadásával segíti gyónóit önálló lelkiismereti állásfoglalásuk kialakításához. Nem utasítja őket, nem gyakorol rájuk nyomást, hanem központi jelentőségűnek tartja azt a szeretetet, amely a házastársakat egész életükre elkötelezi egymás számára. Minden egyéni esetben csakis ennek a szeretetközösségnek erősítése vezetheti tanácsadásában.

A Casti Connubii 40 évvel ezelőtt a házassági jognak olyan használatára vonatkozóan, mely azt a gyermeknemzés természetes hatásától szándékosan megfosztja, a gyónatóknak még az alábbi utasítást adta: „híveiket Istennek e súlyos törvénye felől ne hagyják tudatlanságban... ha pedig valamely gyónató a reábizott híveket ezekben a tévedésekben helyesléssel vagy hallgatással megerősíti, tudja meg, hogy a Legfőbb Bírónak szigorú számadással tartozik hivatásának elárulása miatt”. A Papi Kongregáció egy 1972-ben kiadott állásfoglalásában viszont arra is rámutat, hogy egy emberi tettet különleges körülményei nem-vétkessé, kevésbé vétkessé, vagy legalább alányilag védhetővé tehetnek, s hangsúlyozza, hogy „a lelkiismeret, ahogyan az Egyház hagyománya igazolja, sérthetetlen és

senkit sem lehet arra kényszeríteni, hogy saját lelkiismerete ellen cselekedjék"⁶. Ma tehát sokkal differenciáltabban kezeljük ezt a kérdést, mint a múltban.

A nemrégiben megjelent Egységes Teológiai jegyzetekben pedig az alábbi idevágó részek olvashatók: „A nem ex cathedra jellegű döntésekkel kapcsolatban bizonyos relativitással számolni kell. Ez azt jelenti, hogy a... lelkipásztorok és hívek körében a tanítás fogadtatása eltérő lehet. Előfordulhat, hogy valaki elméletileg teljesen azonosítja magát a pápai döntéssel, csak éppen olyan helyzetben van, hogy a döntés végrehajtása számára moráliter lehetetlen. Lehetséges az is, hogy valaki, bár elfogadja a pápai tekintélyt, a konkrét — t. i. a pápai — döntéssel nem tud egyetérteni, mert a megokolás, amelyen a döntés alapul, számára nem kielégítő.”

„Mivel a lelkiismeret nem alkotja a törvényt, hanem csak alkalmazza, a hívő házastársaknak azt kell elvileg eldönteni lelkiismeretük számára, hogy a pápa tekintélye és a felhozott érvek elegendők-e arra, hogy minden további nélkül elfogadják a döntést, vagy úgy ítélik, hogy olyan törvénnyel állnak szemben, amely több egyszerűen nem teljesíthető kötelezettséget ró rájuk.”

„Ha a hívők nem az egyértelmű helyeslést választják, akkor annak az elvnek alapján ítélik meg teendőiket, hogy amikor két vagy több egymást kizáró kötelezettség ütközik, józan belátásuk szerint kell választaniuk azt, amit fontosabbnak ítélnék. Gyakorlatilag tehát előadódik az, hogy tiszteletben tartva a pápai tekintélyt, a család és a társadalom körülményei miatt úgy ítélik, hogy eltérhetnek, sőt el kell térniük a pápai normától.”⁷

Az általános érvényű, elvi jellegű tanításnak differenciált alkalmazása a gyakorlatra lehetővé teszi tehát, hogy a hívek nemcsak jóhiszemű nemtudással, hanem tudatosan, jó lelkiismerettel is eltérhetnek a hivatalos pápai megnyilatkozásban képviselt tanítástól.

Mindezek alapján a gyóntató vegye figyelembe, hogy a családtervezés a házastársaknak közös ügye. Óvatos legyen, nehogy tanácsainak következményeként a házastársak közötti szeretetkapcsolat meglazuljon és elidegenedjenek egymástól. Gyakori eset ugyanis, hogy a házastársak véleménye eltérő abban a kérdésben, hogy milyen módon kerüljék ki a nem kívánatos terhességet. Helytelen úgy megkerülni a problémát, hogy az „ártatlan” felet megnyugtattuk arról, hogy ő nem vétkes, ha csupán passzív részese a fogamzást gátló házas érintkezéseknek. Hogyan várhatjuk el egymást őszintén szerető házastársaktól egy kimondottan kö-

zös és tudatos házassági aktusnál azt, hogy az egyik fél ártatlanságáról nyugtassa meg önmagát, miközben tudja, hogy ugyanakkor házastársa vétkezik? Az ilyen megnyugtató legfeljebb önzésre és a közös felelősségvállalás alóli kibúvára nevelheti azt a házastársat, aki valójában szintén ki akarja kerülni a fogamzást, de azt is tudja, hogy az ő esetükben az időszakos megtartóztatás gyakorlatilag nem valósítható meg. A gyóntatónak az a feladata, hogy a szeretetközösség fenntartása érdekében még ilyenkor is az egybehangzó magatartás kialakítására és elfogadására segítse őket úgy, hogy lehetőleg mindketten tekintettel legyenek a másik fél elvi síkon mozgó lelkiismereti szempontjaira is.

A gyóntató nem hagyhatja figyelmen kívül azt, hogy a házastársak egymásközötti kapcsolatában a testi és a lelki összetevők nem választhatók el egymástól. A lelki vezetőnek nem azt kell kazuista kézikönyvek alapján részleteznie, hogy a házastársak házasságukban mit szabad tenniük és mit nem. Mindenesetre el lehet gondolkozni, hogy amikor a papok nem tudnak segítséget nyújtani a gyermekek felneveléséhez, akkor ne akarják irányítani a házasság intimitásait.

A lelki vezető legfontosabb feladata az, hogy a gyóntó a helyes önismeret elsajátítására, a körülményeiből adódó objektív szempontok tisztázására segítse, bátorítsa az önálló és felelősségteljes lelkiismereti döntésre és ennek a döntésnek a megvalósítására.

Ez a feladat nem teljesíthető az eddigi legalista szemlélet szerint, utasításokat adni, mi a megengedett, vagy a tiltott. De ugyanilyen tévedés lenne a híveket magukra hagyni problémáik megoldásánál.

A szeretetet középpontba állító morális megkívánja azt is, hogy a lelkipásztor együtt aggódjék híveivel, amikor azok egy-egy nehéz élethelyzetből, lelkiismereti konfliktusból keresik a helyes kiutat. Azt az önállóságot, amit nagykorú híveinktől elvárunk, a magunk feladatkörében nekünk is gyakorolnunk kell legalább olyan fokban, amilyen fokban tőlük megkívánjuk. Ahhoz, hogy a hívek önállóan tudjanak dönteni, szempontokat kell kapniuk, amikor gyóntatójuktól segítséget, tanácsot kérnek, vagy amikor a gyóntató látja, hogy erre rászorulnak. Nem mellőzve a kellő lelkipásztori bölcsességet, fel kell világosítani őket arról, hogy különböző jellegű egyházi előírások vannak, és ezek között a fogamzástól való tiszta tilalma olyan jellegű, melytől adott egyéni helyzetekben, indokolt esetben el lehet térni. Ezzel nem a bűnös cselekedetek elrejtésére oktatja ki gyóntóit, hanem tanácsot ad a különböző

jellegű egyházi tanítások alkalmazásának módjaira.

A gyóntatótól tehát elvárható olyan önállóság, amelynek birtokában felmérve a gyónó helyzetét, körülményeit és egyéniségét, elvi síkon világos és érthető alternatívákat tár elé, beleértve azt a lehetséges megoldást is, hogy az adott körülmények között a tudatosan használt fogamzástgátló eszköz alkalmazása sem esik szükségképpen erkölcsi kifogás alá. De ugyanakkor feltétlenül rá kell mutatnia arra is, hogy előbb számos körülményt magának a gyónónak kell házastársával közösen megbeszélni. Mindezek megtörténte után neki magának kell hívő lélekkel olyan döntést hoznia, amelyért egy ilyen több területet érintő kérdésben a felelősséget vállalni tudja.

Sajnos, a korábbi gyóntatási gyakorlat következményeként sok gyónó még manapság is a gyóntatótól várja a végső döntést. Így akarja a lelkiismereti döntés meghozásával együttjáró érett felelősségvállalást elhárítani magáról. A gyóntatók viszont akkor tévednek, amikor egy nem tévedhetetlen egyházi útmutatás betűszerinti megvalósításához biztosítékul csupán az isteni kegyelmet emlegetik. És a hívő nem fordít elég gondot arra, hogy saját talentumait felmérje, amelyekről neki kell majd felelősséggel elszámolnia. A hívő keresztény szemében a kegyelem éppen az alapos megfontolásban, az önálló döntés meghozatalában és annak megvalósításában jut nélkülözhetetlen szerephez. Nem tekintjük azonban a kegyelmet olyan mankónak, amely feleslegessé teszi a felnőtt ember megfontolásait, vagy olyan csodaeszköznek, amely rendkívüli módon állandóan pótolja a hiányzó adottságokat, körülményeket. A kegyelem ugyanis mindig személyhez szól, tehát feltételezi a természet, vagyis mindenki elsősorban természetes talentumainak okos kamatoztatásához kap Istentől elegendő kegyelmet.

Olyankor tehát, amikor a gyónóban kialakult az a meggyőződés, hogy az ő számára egyetlen járható út jelenleg a védekezés, helytelen volna csupán arra biztatni, hogy „elbukásai” esetén újból és újból tisztuljon meg és vegye igénybe a gyakori gyónás nyújtotta kegyelmi erőt. Az ilyen „keresztek” vállalását elvárni keresztény szempontból is indokolatlan. A gyóntatónak feladata, hogy hamis bűntudatot és ezeket a káros feszültségeket feloldja. Ha ezt nem teszi, akkor elérheti azt, hogy a gyónóban szorongásos bűntudat marad fenn, mely gyakran vezethet neurózis kialakulásához, de nem őszinte bűnbánathoz. Lelke mélyén ugyanis nem tudja bűnnek tartani azt, amire a lelkiatya vagy az Egyház azt mondja,

hogy bűn, mivel tájékoztatlanul is megérzi, hogy egész házasságát tenné kockára. A gyóntatónak ilyenkor a nagyobb károk megelőzése végett és a nagyobb érték védelme miatt nem szabad mellébeszélnie vagy hallgatásba burkolódnia, hanem fel kell világosítania a gyónót arról, hogy olyan helyzetek is léteznek, amelyekben követheti lelkiismeretének szavát.

Manapság, amikor a háromgyermekes családmodell megvalósítását tartják sokan ideálisnak, szükséges, hogy a lelkipásztor azoknak a híveinek is tudjon reális és megvalósítható útmutatást adni, akik már komoly áldozatok vállalásával világrahozták és nevelnek három vagy még több gyermeket.

G. Biemer a Diakonia tavaly szeptemberi számában a Német püspököknek az emberi szexualitásról szóló pásztorlevelét kommentáló cikkében annak a reménynek ad hangot, hogy az Egyház pásztorációs tevékenységében az elméleti és a gyakorlati morál között meglévő különbségek csökkentése érdekében tekintetbe fogja venni azt, hogy az átlagkeresztények közül sokan, bár ismerik és tudják az objektív norma követelményeit, mégis *le nem győzhető téves jóhiszeműséggel* cselekszenek, mert az objektív norma követelményeit nem mindig tudják megvalósítani⁸.

Kommentárját Biemer a következő gondolatokkal zárja: A szexualitás a házások között személyes felelősséggel átél és megvalósított nemiség kell hogy legyen. Ez viszont lehetővé teszi, hogy Jézus evangéliumának szellemében a nemiséget állandóan humanizálják, mégpedig egymás kölcsönös elfogadásában, a külső és belső lehetőségeket figyelembe vevő családtervezésben, a gyermekek elfogadásában, a házassági konfliktusok higgadt feloldásában stb. A felmerülő problémáknál pedig nem elég, ha elharmarkodva csupán néhány alapelvre hivatkozunk, mert nem hagyhatjuk számításán kívül Jézusnak azt az irgalmát, melyet a „nép” irányában tanúsított, és amely az evangélium minden lapján olvasható. A mindennapi életben megvalósított számos konkrét magatartás nyújthat csak meggyőző példát arról, hogy az elméleti morális és a valóságban előforduló túlzások között létezik egy életképes józan középút, amely a mindennapi életben realizálni is tudja ezt a humanizált szexualitást⁹.

A gyóntatás és lelkipásztorlás nélkülözhetetlen feladatot teljesít tehát akkor, amikor az elméleti szakkérdésekben járatlan, de jószándékú, segítséget kereső házásoknak a figyelmét erre a kiegyensúlyozott életútra hívja fel és a megvalósításhoz szükséges felvilágosítást és támogatást is megadja.

JEGYZETEK:

1. St. *Andrae*: Kirchliche Busspraxis und psychoanalytische Methode. *Diakonia* 1973/6. — 2. G. *Biemer*: Kirche und Sexualität, *Diakonia* 1973/5. — 3. St. *Andrae*: i. m. — 4. *Humanae vitae* 29. p. — 5. *Péteri Pál*: *A Humanae vitae és a vele kapcsolatos problémák c. előadásából átvéve (kézirat).*

— 6. Új Ember 1972. ápr. 23. sz.-ban közöltek alapján. — 7. *Bagi István—Diós István*: *Erkölcsteológia VII. Mértéktartás erénye* 87—91. vö. *Előd István*: *Egyháztan* 89—90. — 8. G. *Biemer*: i. m. — 9. G. *Biemer*: i. m.

Vigh Szabolcs

„A GYERMEK JÁTSZANI AKAR . . .”

— A játék szerepe a lelkipásztorkodásban —

Egy ünnepi találkozáskor az egyik püspök atya tréfásan így üdvözölt: „Cirkusz is lesz?” — Egy plébános egyszer így szólt rám: „Itt nem csinálsz a templomból színházat!” — Majd egy paptestvér megjegyezte: „A szórakoztató ipar nem kereszténység!” — A kisgyermek azonban így hízelgett: „Úgy szeretek ide hittanra járni”. Majd egy 80 év körüli öreg néni fogott el egy templomi „produkció” után: „A jó Isten áldja meg. A mennyországban éreztem magam”.

Szembenálló kijelentések ezek. Hogyan oldja meg az utat kereső pap ezek hatására a benne összezsúpoló ellentéteket? Vajon jó a játék vagy rossz? Be kell-e vinni a hittanra, vagy ki kell tiltani a templomból?

Az életben ezt látja: A XX. századi ismeretterjesztés eszköze a játék: Ki mit tud? Vetélkedők. A tanulásban az utóbbi húsz évben döntő szerepet kapott a játék. E nevelésben külön tudományágként emlegetik a ludotkát, a játékpedagógiát.¹ Makarenkó egy játékakadémia felállítását sürgette.² A gyógypedagógiában mintegy negyven éve alkalmazzák a játékkerápiát. A szociológusok úgy vélik, hogy XXI. század a „szabadidő társadalmá” lesz, és így a „játék százada”³. Egyszóval korjelenység és korprobléma a játék.

Az ember és az Egyház múltját és jelenét is megkérdézi a pap. A múltban ezeket találja: *Jézus Sirák fia mondja*: „Menj haza jó korán, ott vígadj és játsszál és tedd, amiben kedved telik” (32,15). *Platon*: „Isten természetből fogva megérdemel minden boldog komolyságot. Az embert arra alkotta, hogy Isten játékszere legyen és ez a legjobb benne. Így tehát engedelmeskedjék ennek a szózatnak és élje életét a legszebb játékokat játszva, éppen fordítva, mint most!”⁴ *Arisztotelesz*: „A vidám játék szükséges az élethez”. A vidám bohóc és a merev faszent között az „eutrapelós”, a kiegyensúlyozott középút embere az eszménye⁵. *Aquinói szent Tamás*: „A mindig komoly ember tehát nem

igazán erényes, mert teljesen megveti a játékot”⁶. *Szent Ágoston*: „Az igazi bölcsnek néha-néha hanyagul lazítania kell szellemének feszült figyelmén”⁷. *Alexandriai szent Kelemen*: „Igy játssza gáncstalanul szerepét az élet színjátékában a bölcs — Isten bízta rá ezt a szerepet — mert tudja, mit kell tennie és mit kell elviselnie”⁸. *Nazianzi szent Gergely*: „A fölséges Logos — játszik. Tarka-barka képekkel ékesíti tetszése szerint minden módon a kozmoszt”⁹. *Szalézi szent Ferenc*: „A „szomorú szent” bizony szomorú szent”¹⁰.

A jelen szava: A harmincas évek végén találunk egy kísérletet, a kultúra játékelemének meghatározására. *J. Huizinga*: *Homo ludens* című művében a homo sapiens, — és a homo faber mellé oda állítja a „játkozó embert” és a kultúra gyökerét a játékban látja. *Romano Guardini*. A liturgia szelleme című művében tanít meg minket újra, hogy a liturgia „isteni játék” és kezdetben a játék és tánc szent volt. A negyvenes évek végén *Hugo Rahner*: A játszó ember című nagy tanulmányában hívja fel a figyelmet a játék teológiájának kidolgozására. Ómaga eljut a „játkozó Isten”, a „játkozó ember” és a „játkozó Egyház” szimbolikuson-túli fogalmához. — Sürgetően szükséges, tehát, hogy a pap a játék keresztény szemléletét is megtalálja és gyakorlatában alkalmazza.

I. A játék teológiája

A játék szerepét mindenki másként látja. A biológus biológiai és fiziológiai funkciót, a pszichológus és esztéta érzelmi és képzeleti tevékenységet lát benne és azt többé-kevésbé a „művészettel” azonosítja. A marxista szociológus a játékot történetileg kialakult társadalmi jelenségnek fogja fel, amelynek természet történeti alapja a munka.

A teológus pedig hallgat, pedig a cél-ok

(finis) és *értelmi-ok* (ratio) megkülönböztetésével megadhatná a kérdés nyitját. Az iskolás-teológia végtelenen kidolgozta a rend és célszerűség Isten- és emberképét. Hogyan férhet ebbe a képbe a céltalan játék? A játék teológiai értelmezésére csak akkor kerülhet sor, ha ki merjük mondani: Isten nemcsak a rend és célszerűség Istene, hanem a „kuszaságé” és „haszontalanságé” is¹¹.

De hogyan lehet ilyent mondani? Egy haladékos így kiált fel: „Ő én szabad Istenem! Ki változtatja át a merő célszerűség félelmetes építményét tiszta haszontalansággá?” (Benoit atya szavai E. Langgässer: Az eltörölnem lehetetlen pecsét c. regényéből¹².) Az élet határán lehet csak megsejteni, hogy a világ „korlátokba szorított”, az Isten pedig szabad. Isten nem köti a rend és nincs meghatározva valami külső céltől. Maga dönt szabadon és értelmesen.

Istenről nem gondolkodhatunk úgy, mint valami világi merev szűkszerűségről, vagy sátni céltudatoságról, csak úgy, mint a feltétlen és kötetlen szabadságról. Ha a „tudós” Isten, az „építész”-Isten mellett a „költő”-Isten és a „művész”-Isten képét is próbáljuk meglátni, akkor már a játék „befelé” az istenképünkbe.

Igy válik érthetővé a játék. Így sejtethetjük meg, hogy miért bűvöli el a játék az embert, miért ejti hatalmába és miért ragadja el az öröm, a béke, a felszabadultság boldogságába. — „Önmagáért való szabad tevékenység, amely értelmes, de nem célos”¹³ — határozza meg H. Rahner. Életünk túlcsoportosulást jelent, amely „értelmes”, de nem „ésszerű”. A játékban kilépünk a „közönséges” világból és „más világba” emelkedünk. Itt más az idő, más a szabály, más az öröm is. Világon túli, „túlvilági”. A cselekvés síkján valamiképpen minden játékban az Istennel találkozunk. Ez az értelme és értéke a játéknak is. Ezért van az, hogy szeretnénk gyermeknek maradni és visszavágyjuk a gyermekkor önfelédte játékait. Innen van az is, hogy amikor az Aquinói szent Tamás öt út-ja nem mond már semmit, akkor az élet ritka játékos pillanataiban a felnőtt ember is megtapasztalja a tiszta, világos, önmagát igazoló transzcendens öröm ragyogását. És ez bizonyítja az élmény erejével, hogy az a „más világ” valóság és nem kegyes illúzió¹⁴.

Egy kisgyermek kérdezte egyszer: Mit csinál a jó Isten? Hirtelen nem tudtam, mit feleljek. Játsszik — vágtam ki magam. A hatás óriási volt. Bizonyította a kérdések özöne is: Mit, miért, hogyan, kivel, mikor... Azóta magamnak is a gyermek „naívságával” próbálok válaszolni.

Mit csinál az Isten? — „Játsszik”. Ő a já-

ték Atyja. A gyermekét figyelő Apa, a bölcsen játszó Fiú és az „együttjátsszó” Lélek az én istenképem. „En az örök Bölcsesség gyönyörűsége voltam nap-nap után, színe előtt játszadoztam mindenkor” (Péld 8,30).

Mit játszik az Isten? — „Szeret”, mindent ad, mindent kap. Ennek a szeretetnek következménye a világ és a megtestesülés is. A Fiú az Atya előtt játszadozik. Az Atya ebből a „bölcs” játékból „lesi el” a kozmosz kialakítandó rendjét. Úgy, hogy a kezdeti kaoszt fölött „lebeg” a Lelkük. Az igazi isteni világnak csak „gyerekjáték-szerű” mása a földi élet. A játék Szelleméből fakad a játszó Isten „bölcsőségig” menő nagy kalandja. „Bölcsességében” a Fiú egészen „kiüresíti magát” és belép az általa tervezett „gyerekjáték-világba”, mint Játsszó, az emberrel egyenrangú partner.

Hogyan játsszunk tehát? — Az Isten „játékszabálya” szerint! A boldogságot adó játék szabálya ez: „Aki veszít, az nyer!”¹⁵ Úgy mondta: „Aki meg akarja nyerni az életet, elveszíti azt. Aki pedig elveszíti életét értem, megnyeri azt” (Mt 10,39). — *Kik játsszanak?* — „Mindenki”, valójában pedig a Játékmesterrel tartó játszó csoport, a „játsszó” (küzdő) Egyház. Akiket kiragadott az Örömhír a „közönséges” világból és akik így „nem evilágból valók”, hogy „más világot” teremtsenek a földön. Emlük „komoly”, mert mindent késznek veszíteni. Ugyanakkor „vidám”, mert tudják, hogy így nyernek meg mindent. *Mi lesz a játék vége?* — „Nincs vége!” A mindvégig szabályosan játszó csoport már itt a földön magában hordja az Országot. Az időtlen világba átlépve pedig időtlenül birtokolja. A földi csak „előjáték” volt. Most kezdődik az „igazi”. Az Apa előtt megjelenve hallani fogják a szót: „Menjetek hát és játsszatok!”¹⁶

Ha a játék átfogó látásával, a gyermek látásával látnánk életünket, könnyebb volna kockáztatni és „silánynak” tartanánk a vagyont, karriert és hatalmat. Ez a látás és cselekvés az „igazi életbe” való bejutás kikerülhetetlen feltétele: „Ha nem leszek, mint a gyermekek, nem mentek be a menyenyek országába” (Mt 18,3).

II. A játék gyakorlata

Túlzás volna azt mondani, hogy az elmúlt századokban nem kapott szerepet a keresztény életben a játék, úgy is mint a „szentek” játéka és úgy is, mint pedagógiai eszköz. — A játék élet és tevékenység. De veszélyes játék is lehet, ha eszközként fogom fel a játsszótságot. Hogy a célt elérjem, megfosztok másokat a szabadságtól, eszközként használok őket saját céltom elérésére. Az

ilyen játék valamilyen módon mindig foszta játék. — Az igazi játékot csak egyenlőség alapján lehet játszani. Ha az emberek társa leszek (szolga), akkor felkínálhatok nekik egy játékot. Ha nem tetszik, egy másikat. De nekik kell szabadon dönteniök és nekem tisztelnem kell szabadságukat. Így nem a játékkal fogok tanítani, nevelni, közösséget alakítani, hanem a játékban tanulunk, nevelődünk és egymás felé megnyílunk. Nem raffinált manipuláció lesz játékunk, hanem szabad élet és szabad tevékenység.

A játék átfogó szemléletével be kellene látnunk, hogy nincs igazi tanítás nevelés nélkül és nincs igazi nevelés közösség nélkül. A „hit-tan óra” önellentmondás: A hit nem tan, a tan nem hit. A „vallás-erkölcsi nevelés” nem keresztény nevelés. A „templomi közösség” pedig a gyakorlatban sokszor „moziközönség”-nek tűnik.

Nem úgy kellene inkább felfognunk ezeket a lehetőségeket, mint iskolai, templomi, otthoni együttlétet? A történelem megtanít rá és arra kényszerít, hogy ne „játszunk” külön iskolásdit, egyesületesdit, templomosdit, otthonosdit. Bárkikkel vagyunk, együtt vagyunk és az értelmes, szabad, felszabadult „együtt-játszás” által tudatunkban, jellemünkben és a közösségi érzésben formálódunk.

III. Játék-modell (vázlatosan)

Vajon hogyan valósítható meg a keresztény játékszemlélet gyakorlata? Ez izgat bennünket leginkább, és azok a játékmodellek, amelyek kipróbáltan kedvező fogadtatásra találtak a gyermekek, fiatalok körében. Az itt következőket saját tapasztalatom és az adott „játszóterek” szerint gyűjtöttem össze.

1. *Iskola vagy egyházközségi terem* („Hit-tan”)

Alapjellege a beszélgetés. Negyven emberrel is lehet fegyelmезetten beszélgetni. Ne fegyelmезő módszereken törjük a fejünket, hanem azon, hogy mit mondunk. A tartalom, a téma legyen lebilincselő.

Néma játék: Kicsikkel. Rögtönzött betanítás órakezdésre: A pap a narrátor, az eseményt néhányan némán eljátsszák.

Dramatizált jelenet: Nagyobbaknál. Bibliái vagy életből vett esemény. Lehet rögtönzött, vagy előkészített, kiindulásul a további beszélgetéshez.

Film-készítés: Alsó tagozatban. Szimbolikus rajzokat készítünk táblára, pl. Jézus szenvedés-történetéről. Otthon filmkockákra bontják az eseményt és a rajzokat összeragasztják. A legjobbakat jutalmazzuk.

Hittankönyv-szerkesztés: A nyomtatottat

„átírják”, vagy „újat” készítenek ízlésük szerint. Felsőöknök évi feladata lehet: élménybeszámoló, napló, „képregény” formában.

Előadás: Fiatalok rövid előadást tartanak, utána közös kiértékelés.

„Dani naplója” M. Quoist műve alapján: Gyakorlati erkölcsi kérdések felolvasása. A végén „lapot” kapnak. A lapon egy kérdés, a „Dani problémája”. Otthon válaszolni kell írásban. Legközelebb megvitatás, végső tisztázás. (Gimnazistáknak.)

„Könyvajánlás”, Csoportverseny. Felsőök, fiatalok találkozója 10—15 könyvet kiosztunk. Egy mondatot kell összeállítani, a szavak kezdőbetűjét kell időre megkeresni a kapott könyvből. Amelyik csoport előbb találja meg, az a győztes. Vajon mi volt az a mondat?

„TOTO” — 13+1. A szelvényen két kérdés van: Ha az első helyes: 1. Ha a második: 2. Ha egyik sem: X.

„LOTTO”: 90 számos szelvény. Minden kérdésnek megfelel egy szám, a helyesnek vélt számot X-szel kell áthúzni.

Vetélkedő: Negyedévenként. A megbeszélt anyagból írásbeli selejtező (LOTTO, TOTÓ-módszerrel), szóbeli elődöntő, döntő. Kérdések húzása, 3—5 tagú zsűri. 0, 1, 2 pont. Eredményhirdetés. Első három, vagy öt jutalmazása (szentkép, Szentírás stb.).

Barkohba, logikai játék. Vajon ki Ő? Szentírási személyek, hely, tárgy, fogalom megismerésére. Kérdésre — igen, nem, is — választ lehet adni.

Dupla, vagy semmi: 5 kérdés. Vállalkozó, ha mind az 5 kérdésre helyesen válaszol, dupla jutalom, ha egyre sem tud, nincs jutalom.

2. *Sekrestye (ministránsok)*

Helyes a ministránsok szerepének játékos keretben biztosítani magyar, esetleg latin elnevezésekkel. Felső és alsó tagozat: Kórus I. II. Felügyelője: Dékán. Osztályok: Schola. Megbízottja: Prefektus. Külön védészent (eszménykép). Fokozatok: Jelölt-Próbaidős-Ministráns. Ministráns első (alsós), Fő-ministráns (felsős). Fokozatokat „scrutinium” útján lehet elnyerni.

Próbák: Elmélet és gyakorlat.

Beosztás: Minden napra és minden misére hetente egyszer állandó napon (hétköznap) önkéntes jelentkezéssel. Kiírva a „Ministrálás rendje” táblán.

Pontverseny: Csak kellően előkészítve és a verseny szellemét jézusi módon értelmezve használható. Hangsúlyozni sokszor: Nem pont-„szerzés”, hanem szeretet-„adás” a cél. Próbán, misén való részvétel, ministrálást pontozni. Versenyátlán zászló, kis-fénykép, stb. gombostűre tűzve jelzi az előrehaladást. Hetente állítás és részleges eredményhirdetés. Motiválni: Karácsony, nagyböjt, május,

október, nyár, stb. verseny. Alkalmoszerű „utazás”: Zsinat, Szentföld, Eukarisztikus Kongresszus, Szinodus, templomjárás... stb. illusztrálva képekkel.

Rendezvények: A nagyok egyházi közösségi életébe való bekapcsolódásnak játékos módja:

Konklávé: Pápválasztás lejátszása. Ministránsok közül kit választanatok? Zárt ajtók. Titkos szavazás. 2/3-ad többség. Füst. „Magnum gaudium”. Emlék.

Ministráns-zsinat: Bekapcsolódás. Nagy zsinat kerete. Tanácskozás. Döntések.

Gyülekező alatt: „Rugós foci” (nagyon kedvelt!), „Pörgetős foci”. Társasjátékok, — leköt, megvív a nagyobb rendbontásoktól.

Agapé: Nagyobb ünnepeken, versenyek végén „szeretlaka”. Tea, üdítőital, sütemény, zsíroskenyér, stb. A *fehér asztal szerepe* a döntő és nem ami rajta van!

3. Templom

Diákmise: „Schola cantorum” gyermekkar. Ifjúsági énekkar. Esetleg „gitáros” mise. Konferálás.

Szentbeszéd: Folytatásos történet (ifjúsági „regény” forma!). Missziós történet, „Chysch” család, ahol 6 jó gyermek van, Bambó, a kis árva néger. Beszéd végén 1—3 kérdés. „Hit-tanon”, bibliórán további megbeszélés. Következő vasárnap megoldás az elhangzottak alapján.

Ministráns-zsolozsma: Szent Tarziciusz zsolozsmája. Gyermek-előimádkozók.

Keresztút: Fiatalok. Vers vagy próza: Sík, Quoist stb. nyomán.

Lelkigyakorlat: A nagybőjti triduum előírása a gyermekekre és fiatalokra is vonatkozik. Lehetőleg külön tartsuk a felnőttektől.

Misztérium-és passió-játékok: Nagy jelentőségét és művészi értékét templonon kívül is elismerik (Egyetemi színpad előadásai, vidékek „népi” szokásai!). Karácsony, húsvét, templombúcsú alkalmával alapos olvasópróba, jó szereposztás, rendszeres betanítás. A „szerepazonosulás” egy életre kiható élményt adhat. — Kitűnően használható minden szinten a „rejtvény-játék”, ebből alakult ki a katekizmus is. Egy kérdést tűzni a „napirendre”. Mindenki körben nyilatkozik. Egy valaki „elnököl”. A vélemények után a papnak csak össze kell foglalnia a közös gondolkodás eredményét.

4. **Ötthon:** A családlátogatást a püspöki körlevelek szorgalmazzák. Ne csak vendégeskedés legyen, a gyermekkel, a gyermekről beszéljünk, családi *szentírás-olvasás* módszerét ekkor lehet a szülővel megismertetni.

Az elmondott játékvázlatok megengedettek és megvalósíthatók, — semmi sem kell hozzá, csak egy kis fantázia. És nem kerül semmibe, csak egy morzsányi szeretetbe. Egy keleti szerzetes szavait idézném: „Megroví-díteni az éjszakai alvást, kihasználni a nappal óráit, nem kímélni sajátmagunkat a végén megérteni: mindez játék. Igen, ez komoly dolog”. Milyen jó volna, ha igazán megértenénk az idők szavát, összeadnánk sok paptestvér tapasztalatát és a XXI. századra, a „szabadidő századára” a keresztény élet Játékkönyvével készülnénk fel!...

JEGYZETEK:

1. **Vág Ottó:** A játék, mint nevelési eszköz, különös tekintettel a tematikus játéokra. Tankönyvkiadó, Bp. 1969. 86. o. — 2. **V. Tyerszkij:** A klubmunka és a játék Makarenkó közösségében. Tankönyvkiadó, Bp. 1964. 229. o. — 3. **G. H. Mead:** A pszichikum, az én és a társadalom. Gondolat, Bp. 1973. — Susanna Millar: Játékp pszichológia, Bp. 1973. — 4. Platon: *Nomoi* 803 BC. — 5. **Aristoteles:** In decem Libros Etichorum Aristotelis ad Nicomachum Expositio 1, IV. 16 — 6. Uo. — 7. **Sz. Ágoston:** De musica II, 14. — 8. **Alexandriai szent Kelemen:** Sztromata. VII. 11, 65. — 9. **Nazianzi szent Gergely:** Carmina I. 2, 2, v. 589. — 10. **Szalézi szent Ferenc:** Athanasius, Antonius-életrajzának 73. fej. — 11. **Órsy László:** Uttalan utak Ura, Prugg Verlag, Eisenstadt 1971. 8. o. 12. **Hugo Rahner:** Az Egyház mindig fiatal, Prugg Verlag, Eisenstadt, 1972. 69. o. — 13. Uo. — 14. **Nyíri Tamás:** Antropológiai vázlatok, Szent István Társulat 1972. 261. o. — 15. **Rodriguez Alfonso:** Isten játéka a lélekkel-tractatus. — 16. Satorus karthagói mártyr látomásában. — **Hugó Rahner** könyvében (Cím: *Mécs László: A gyermek játszani akar c. verséből*).

Kovács László

„Olyan ez a földi élet, mintha hajóznánk. Azoknak, akiket szeretünk azt mondjuk: Isten veletek! — Könnyes szemmel búcsúzkodunk, sajog a szívünk, de amikor a kikötőbe érünk, azt látjuk, hogy a parton már a szeretteink várnak ránk”.

XXIII. János pápa

EGYHÁZKOZSÉGEINK A ZSINAT UTÁN

Reménytelen vállalkozás lenne korunk lelkipásztori problémáiról ilyen röviden valami egyetemes érvényű megoldást ígérni. Szám-talan könyv, tanulmány és értekezéslet igyekszik föltérképezni korunk vallásos arculatát és megkeresni azokat az utakat, amelyek az eredményesebb aratás földjére vezetnek. Én szűkebb hazámban figyelem a magasban szálló „gondolat-madarak” vonulását. Talán az én egyházközségem fészkeiből indultak és a többiekkel egy irányban haladnak?

A fejlett ipari országokban egyre gazdagabb termést takarítanak be. A nagyfokú gépesítés következtében az egyre bősége-sőbb aratáshoz a kevés munkás is elegendő. Korunk szellemi életében oly gazdag a tudomány, a művészet, a technika termése, hogy immár nincs olyan emberi agy, amely képes volna mindent befogadni. Ezek a *tények természetesen éreztetik hatásukat a lelkipásztori munkában is*. Az élet bonyolultsága, az ezzel párosuló egységvesztés igénye, komoly erőfeszítéseket kíván mindazoktól, aki az úgynevezett atomkor hajnalán teljesíteni akarják Krisztus parancsát: Tegyetek tanítványommá minden népet!

A 2. Vatikáni zsinat óta senki előtt nem lehet kétséges a *többszínű megújulás szükségessége. A változás, a fejlődés mindig az Egyház élő valóságának a jellemzője*. A fa lényege nem változik meg növekedésével. Igaza van tehát *Dietrich von Hildebrandnak* abban, hogy korunkban nemcsak a mitosz-talanítás divatjának vagyunk szemtanúi, hanem új mitoszok is keletkeznek. Egy ilyen új mitosz az az állítás, hogy korunk embere egészen más, mint a tegnapi embere. Ez a hamis felfogás veszélyes vállalkozásokra bízta egyeseket és téves tanítások trójai lovát csempészi Isten városába. Erre céloz *Jacques Maritain* is a Garone-i paraszt c. művében. Korunk sajátos betegsége az úgynevezett kronolatéria, a jelen imádása. Pedig a jelent nem imádni kell, hanem megszentelni. „Ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem alakuljatok át gondolkodástok megújulásával, hogy fölismerjék, mi az Isten akarata...” (Róm 12,2). Ennek szellemében írta *Martin Luther King*, hogy a keresztény nem lehet termométer, — hőmérő —, hanem inkább termosztát — hőtároló. Arra hivatott, hogy Krisztus-arcúvá formálja a világot.

A zsinati bizottságok egyik ülésén a világi résztvevők között nők is helyet foglaltak. Az előadó őket is meg akarta tisztelni és ezért így szólította meg nőhallgatóit: *pulcherrimae feminae, szépséges hölgyek!* Ennek hallatára élénk derűtség támadt a hallgatóság körében, mivel a jelenlévő hölgyek nem voltak

éppen szépségesek. Egy püspök bölcs megjegyzése mentette meg a helyzetet, midőn így helyesbített: *juxta modum*. Maradtak tehát a hölgyek szépek, de módosítással. Köribelül ilyen fenntartásokkal kell végrehajtani Egyházunk életében is a hön öhajtott újításokat.

A kereszténység jelenét és jövőjét vizsgálva két fényforrásra kell vetni tekintetünket. Az egyik a világ világossága: Urunk Jézus Krisztus, — a másik: Krisztus jegyese, anyánk az Egyház. Amíg az Egyház szívében elevenen él vagy újra föltámad az a vágy, hogy megnyerje isteni Vőlegénye tetszését, nincs ok az aggodalomra. Amíg az Egyházban működő Szentlelket ki nem oltjuk és figyelembe vesszük a lelkekben kigyúló zsenialitásait, legyen az pápa vagy egyszerű hívő, addig nem kell félnünk a tévutak veszedelmétől. Emlékezzünk a genezár-reti tóra, amelyen az apostolok csónakja halad. Egyszer csak Jézus tűnik fel a hullámokon járva. A Mester biztatására Péter is kilép a csónakból és csak addig süllyed a hullámokban, amíg kételkedik. Jézus ma is erre biztatja Egyháza híveit és vezetőit. Lépjetek ki a megszokások csónakjából és tanuljatok meg a jelen hullámozó tengerén járni! *Teilhard de Chardin* már az 1930-as években egy új Niceáról álmodozott. Ez megvalósult a 2. Vatikáni zsinattal. Hitünk rakományát új csónakokba kell átraknunk és nem kell siratnunk a régieket.

Az Egyház lelkipásztori tevékenységében számos újítás, módosítás történt, amelyek eredményessége nagymértékben attól függ, hogy látjuk-e elég világosan a célt és alkalmazzuk-e tudatosan azokat az eszközöket, amelyek előrehaladásunkban segítenek. *Jean Daniélou* egyik előadásában igen lényeges, de sokszor tudatunkból kiszorult igazságra hívja fel figyelmünket. A modernista *Loisy* és vele együtt többen úgy vélekedtek, hogy Krisztus nem volt más, mint egy eredményes vándorprédikátor, aki szokatlan lelkesedést ébresztett hallgatóiban. Ez a lelkesedés kovácsolta össze hallgatóit és ők alapították meg az Egyházat Jézus szándékától egészen függetlenül. Nyilvánvaló, hogy ez a szemlélet teljesen hamis. Ha valami egészen biztosra vehető az evangéliumban, akkor elsősorban az, hogy *Jézus tudatosan, szívósan dolgozott egy új közösség, új struktúra létrehozásán*. Nyilvános működése alatt nem az ige hirdetés játszott a főszerepet. Ez a tevékenysége térben és időben igen szűk körre korlátozódott. Az evangélium tanúsága szerint *Jézus a legtöbb energiát apostolai nevelésére fordította*

ta. Velük, bennük és általuk kezdte meg az Egyház testének, ennek az új struktúrának kiépítését. Ennek az új struktúrának „üzembehelyezése” Pünkösöd ünnepén történt. Azóta is Jézus minden tevékenységét az Egyház által folytatja az idők végezetéig. Nyilvánvaló, hogy isteni bölcsességének jól meg kellett szerkesztenie azt a hajót, amelynek ilyen hosszú útra szól küldetése. Mindezt klasszikus tömörséggel foglalja össze *Prohászka Ottokár* egyik beszédében: „Ha nincs Egyház, nincs Szentírás! Ha nincs Egyház, nincs kereszténység. Ezt teljes, mély meggyőződéssel ismétlem: ha nincs Egyház, nincs kereszténység. Mert elsöpörte volna az isteni magot a szél, azt az evangéliumi gyöngyöt összetörték volna, azt a szelid méceszt, amely az evangélium olajából táplálkozik, kioltották volna.” (Összegyűjtött munkái, 13. kötet, 139.) Jézus állította Egyháza élére az apostolokat és a hierarchikus rend kezdetétől fogva megelőzte a karizmatikus rendet. Ezt azért is szükséges hangsúlyoznunk napjainkban, mert gyakran hallani olyan véleményt, hogy a papság, az Egyház nélküli kereszténységé a jövő. A történelem igazolta — mi mást tehetett volna — a krisztusi intézkedés életrealitását. Az Egyház megőrizte krisztusi struktúráját és ennek mintájára újakat is alkotott. Ezek „tervező-irodája” nem valami elméleteket gyártó üzemben székelt, hanem a Szentlelket befogadó emberek agyában és szívében. Előbb volt a lelkesedés, előbb volt az élet, és csak aztán alakult ki a hordozó struktúra. Természetesen az új struktúrák születésével együtt jár a régi, időkhöz tapadt struktúrák elhalálása is. Ha ez bekövetkezik, káros következményekkel járna ragaszkodni hozzájuk. Sajnos ennek a belátásnak hajnala sok esetben késő és késik. Ezért van az, hogy a kezdetben oly forradalminak induló Egyház olykor megrekedett a konzervativizmus zátonyain.

Ilyen megfontolások alapján napjaink lelkipásztorai előtt is két út nyílik. Az egyik: az ősi, de biztos krisztusi struktúrák megőrzése és új élettel telítése, a másik: új struktúrák létrehozása. Azt el kell ismernünk, hogy az új struktúrák fölépítése igen nehéz és bonyolult feladat. Létfajosságuk igazolására időre van szükség. Gondoljunk csak az úgynevezett isolottói kísérletre. *Don Enzo Mazzi*, a Firenze melletti Isolotto plébánosa a papi élet, a liturgia és az egyházközség átalakításával próbálta megújítani a hagyományos, de egyre apadó hitéletet. Kísérlete nem sikerült, — és ebből is nyilvánvaló, hogy a jogi egyház és a szeretet egyháza kívánatos szintézisét nem könnyű megvalósítani.

Igen figyelemreméltó volt az egyik zsinati atya megjegyzése, hogy az Egyháznak ez-

után a zsinat állapotában kell maradnia. Hiszen a zsinat nem forradalom, nem valami büvös varázslat, ami máról-holnapra mindent megváltoztat. A zsinat sokkal inkább nevezhető az Egyház önvizsgálatának, amelynek során, először történelmében, a saját démona ellen fordult (Henri Fesquet). Miként az élet minden területén, az Egyházban is nélkülözhetetlen az őszinteség. Rómában még a zsinat idején a következő párbeszéd folyt le egy olasz pap és egy francia laikus hívó között. Milyen százalékban gyakorolják a Rómában élő katolikusok vallásukat? Ezt nem tudjuk, hangzott az olasz pap válasza, de ha tudnánk, akkor sem árulnánk el, mert ezzel csak gyöngítenénk pozíciónkat a kommunistákkal szemben... — Úgy gondolom, ez teljesen hibás szemlélet és a mi viszonyaink között már régen lomtárba került. Nekünk nem egy képzelt egyházközséget kell vezetnünk, hanem egy valószínűséget. Joggal írta a neves luteránus teológus, *D. Bonhoeffer*: „Aki jobban szeret egy megálmodott egyházközséget, mint a valódit, az tönkreteszi egyházközségét...”

Sajnos mi magyar katolikusok is hajlamosak vagyunk az álmodozásra, és álmodozásunk költözőmadarának két fészke van: a megszépített múlt és a festett egű jövő. Nyilvánvaló, hogy ez azt út nem járható, illetve teljesen terméketlen foglalkozás. *A jelen fészkeben kell megtalálni helyünket* és az adott struktúrákban kifejtteni tevékenységünket. A zsinat sokat foglalkozott a világi hívők bekapcsolásával az Egyház életébe. *Gasquet* bíboros beszélt el, hogy egy plébánostól megkérdezte egy megtérő: mi lesz a teendője az egyházban? Beül a padba, hallgatja a prédikációt, letérdel a gyóntatószékbe és fogadja a fölödozást. — Úgy látszik, tette hozzá a bíboros, a plébános nem merte kimondani a számára talán legfontosabbat: megnyitja a pénztárcáját.

A világi hívek bekapcsolása egyházközségeink életébe, minden nehézség ellenére jelenleg legfontosabb feladatunk. Ennek érdekében el kell vetnünk a „klerikális” magatartást és a „szolgálat” szellemében kell munkálkodnunk. Igen sok lelkipásztor az egyházközségi képviselőtestületben a bőlöntő Jánosok gyülekezetét kívánta látni. Igaz, hogy az Egyház hierarchikus felépítése krisztusi eredetű, de már a kezdet kezdetén demokratikus részvétellel egészült ki. A mai lelkipásztorok az a feladata, hogy inspirálja az egyházközséget. Világosan látnunk kell és tudatosan törekednünk arra, hogy minden tevékenységünkkel — legyen az igehirdetés, hitoktatás, jegyesoktatás, beteglátogatás stb. — élő közösséget kell létrehoz-

Teilhard de Chardin írja: az Egyház él, csak hagyjuk élni! Kétségtelen, hogy nagy jelentőségű egyházunk életében az az agónia, élet—halál harc — *Unamuno* szavával élve —, amelyet intellektuális téren kell teológiája védelmében megvívnia. Am a döntő küzdelemnek mégsem ez a színtere. Az egyházi lelkipásztorkodás forrásai sokkal mélyebb rétegekből erednek. Gondoljunk csak Asszisi szent Ferenc „mozgalmára”! „Új, csodálatos tavasz vonult be Itáliába... Szép lett az erdő, a mező: hangos lett a berek, napsugár és virág dalra ébresztette a embert. Miért? Mert másképp látták, más világításban, a szeretet párázatában látták a világot” (*Prohászka*, *Összes Művei* 6. 222.). Tagadhatatlan, hogy a teológia örök feladata az evangélium „ésszerű” megalapozása. Am az alapok még nem nyújtanak ott-hont, meghitt közösséget Istennel és emberekkel. A szív, a szeretet érvei, a vallás élményszerű kivirágzása, az ember erkölcsi megújulása, a megtérés fontosabb minden spekulációnál.

Karl Rahner a kereszténység mai helyzetét gyakran *diaszpóraszituációnak* nevezi. A

különféle felfogású emberek közösségében élnek elszórtan a keresztények. Nehéz körülmények középette kell átállítani számos hívőnket az öntudatos vallásosság sínpárjára. Mivel pedig egyházközségeink igen változatos képet mutatnak, *nincs egységes recept lelkipásztori munkánkban*. A helyes alapelveket rugalmasan kell átültetnünk a gyakorlatba és csínján kell bánnunk a történelmi analógiákkal. Egyházközségünk és jómagunk *legyünk nyitottak mindenki felé*. Az Egyházban különfélék a kegyelmek és a kegyelmek fölvevői. Jézus többet kívánt Lévitől vagy Saultól, mint Magdolnától, vagy a jobb latortól. Szellemesen írja valaki: „Van-nak, akik templomok és kápolnák harangjai közelében szeretnek élni. Én arra vágyom, hogy üzletet nyithassak az emberek megmentésére — egy méterre a pokol bejáratától”.

Ibsen írja: „költetni anyyi, mint ítélőszéket tartani önmagunk felett”. Magam is ezt tettem, a fenti sorokkal talán a „vádoltak padjára” ültem.

György Attila

GONDOLATOK A MÁSODIK KÁNONHOZ

A szentmise kánonja a hálaadás, és a megszentelés imája: benne adunk hálát az Atyának Jézus Krisztus megváltásáért. A négy kánon közül a legrövidebbel foglalkozunk. — A II. kánon több néven ismeretes. Ezek közül a keletkezés korára utal a „*vértanu kor kánonja*” elnevezés, de a felgyorsult idő liturgiájában „*rövid kánonnak*” is mondjuk. „*Második*”-nak a misekönyvben elfoglalt helye miatt nevezzük. A „*Hypolytus kánon*” elnevezés szerzőjére utal, aki görög származású és műveltségű, tragikus jellemű, tudós római presbiter volt. Négy pápa életében vitt fontosabb szerepet Kr. u. 189—235 között. Századokat túlélő alkotásai közé tartozik a most felújított és változásokkal használt kánon. Zephyrinus pápa alatt római püspökké szenteltette magát, s erre az alkalomra írta ezt a kánont. A kíváló, termékeny teológus erős akarátú, de a társadalmi kérdésekben korához viszonyítva is elmaradott felfogású ember volt. Lenézte a rabszolgasorból felemelkedett Callixtus pápát; ellenezte házasságtörvényét, mert megengedte a szabadok—rabszolgák között kötetendő házasságot. Callixtus pápával szemben ellenpápaként lépett fel. Majd számkivetésből visszatérve az új törvényes pápa iránti hűségre törekedett. A jog szerinti pápához kapcsolódó további őszinti szeretete és

tantoríthatatlan vértanúsága tették mégis az Egyház szentjévé.

A II. kánon valóban rövid. A kánon mélyebb megismerése gyakorlatilag is értékes. Minden életkornak olyan az imádsága, amilyen a közösségi életformálása. Segítségével eljutunk nemcsak az Istenhez emelő közösségi imádsághoz, hanem Krisztus testéhez és véréhez is. A kánon gondolatainak és indításainak gyakori átelmélkedésével mindennapi életünk lelkületét is alakítani tudjuk.

A prefáció bevezető párbeszédében benne van a közös hálaadás készsége: a *méltó és igazságos felkiáltással* fejezzük ki, hogy örömmel adunk hálát az Atyának, Jézus Krisztus áldozatáért. — „*Hálát adunk szeretett Fiad által*”: a megváltásból fakadó hálának az alapja, Krisztus kereszthalála az a történelmi tény, amelynél Jézus hozzátartozóin kívül jelen volt a római államhatalom képviselője, intézkedett a zsidó papság is. Az eukarisztia istentiszteleti formája tehát a történelemből fakad, és az idők teljességéig tart (Ef 1,10). Jézust ezért nem elég csak tudomásul venni, a názáretiek is meghallgatták: (Lk 4,16—30). — „*Ő a te örök Igéd, Ő általa alkotál mindent*”. „Minden Őáltala lett, s nélküle semmi sem lett, ami lett.” (Jn 1,3)

Mély értelmük van ezeknek a szavaknak is: „Üdvözítőnk és Megváltónk legyen.” „Az Üdvözítő — a latin *Salvator* — szó megmentőt jelent, eredetileg egészségi, majd később lelki értelemben is. A kánonban ezt a kettőt: idegi életünket és lelki életünket nem választjuk el egymástól. Jézus üdvözítő, gyógyító tápláléka testünknek, lelkünknek. Az Üdvözítő iránti vágyunk olyan erős legyen, mint amennyire félnék elvesztésétől. — Megváltó — Redemptor — eredeti jelentése: visszavásárló, jogi értelemben: megszabadító, foglyokat kiváltó. Jézus megengedi, hogy Judás eladja őt egy rabszolgá árérért. Krisztus visszaszerző áldozatát nem szavakkal, hanem életünk hálójával igazoljuk: az Ővéi akarunk maradni véglegesen.

A prefáció következő mondatai meg egyeznek a Hiszekegy mondataival. De a kánon mindig többes számban beszél az Atyához, ugyanis Krisztus megváltó műve: „szent népet szerzett” az Atyának. — A keresztény nép Krisztus keresztáldozatának termése. A keresztáldozat a hitélet csúcsa felé emeli mind az egyes embert, mind a hívő közösséget. — Jézus a hit életéért „el-szenvedte a kinhalált, hogy... a föltámadásról bizonyosságot adjon nekünk.” Ő „...minden szentség forrása,” ezek a szavak Isten lélekben ható működésére utalnak. — Az epiklézis kérése: „...szenteld meg... Szentlelked harmatával.” A harmat az emberiség ősi élményei közé tartozik: az izzó hőség hajnali ajándéka. A harmat szó az Oszövetségi Szentírásban 38 esetben fordul elő. Ismertebb helyek: Iz 45,8: „Harmatoztatok, eggek, onnan fölülről,...” Oz 14,6: „Olyan leszek, mint a harmat;...” A Szentlélek harmata az érintetlenséget, a finomságot, az éltető erőt, a csodás átalakulást jelenti. A Szentlélek „harmatozása” által válnak a bűnösök szentekké; a Szentlélek a szentségekben „kimossa” belőlünk az Istenrel ellentétes vágyainkat és alkalmassá válnunk arra, hogy a Szentlélek harmata által „Jézus Krisztusnak teste és vére” valóban üdvösség legyen számunkra.

A szentmise szerzésének elbeszélését és a konsekrációt a legnagyobb figyelemmel és szeretettel veszi körül. E művészi rész után tör be a kánonba a nép felkiáltása: „Ime, hitünk szent titka!” Az átváltoztatás tényénél értelmünk cserbenhagy, de hitünk bizonyossággal fogadja a misztérium igazságát. A hívek hangos bekapcsolódása növeli a megváltás közösségi erejét. Jézus Krisztus áldozata nem maradt a világtörténelmi múlt eseménye (Róm 16,25—26; Tim 3,9). — Jézus ugyan ma mint áldozat már nem szenved, de személyét újra meg újra támadja a „mysterium iniquitatis” (2Tessz 2,6—7), ami-ben népe, az Egyház részesedik.

„Halálokat hirdetjük, Urunk, és hittel valjuk feltámadásodat...”. A hitvédelem sokat fáradozott annak bizonyításán, hogy Jézus feltámadt, de ha a „szerzett nép” Krisztus tanításának megfelelő lelkiéletet él, azzal tanúsítja, hogy Krisztus valóban feltámadt. — „...Amíg el nem jössz” a szentmiseáldozat elválaszthatatlan az örökélettől.

A misekánon az áldozattal ívként feszül a történelem felett: összefogja a híveket, és lelki táplálékot készít nekik a nagy útra. A közös hitvallásnál fontos a hitet tevő ember személyes hitele. Alexandriai szent Kelemen írja, hogy amikor az emberek Istenről beszélnek, nem mindig szavahihetők. Megokolása: „aki magáról nem bírja elmondani az igazat, hogyan lehet annak akkor hinni, amikor Istenről beszél.” (Liber VI. Strom. n. 18.)

„...Fiad halálának és feltámadásának emlékét ünnepelve” szavakkal emlékezünk Jézusra. Ő az átváltoztatásnál valóságos „emlékezésül” testét és véreit adta az oltárnak, mint „az élet kenyérért és az üdvösség kelyhéért”. Ugyancsak hálát adunk azért is, hogy *színe előtt állhatunk és szolgálhatunk neki*. Ez utóbbi két rövid mondat utjong az örömtől: a vértanú kor szelleme árad belőle. Kicseng a tiszta lelkiismeret hangja is: *színe előtt állhatunk*, aki vizsgálóbíró is vagy. Kérjük, hogy tekintetedet soha se kerljén elkerülnünk. — A „...szolgálhatunk néked” kifejezés az imádatot is magába foglalja. Az adoráció jelenlegi helye és módja az ürfelmutatás; az életben pedig a szeretet és a találékonyság mindent alkalmaz.

A kánon közbenjáró imában figyelmünket először a földön élő, majd a mennyei Egyházra fordítjuk: „...gyűjtsön egybe a Szentlélek mindnyájunkat.” A „gyűjtsön egybe” kérést úgy értelmezzük, hogy egyszerű, komoly hittel országának teljes jogú polgárai lehessünk — örökre. Kérésünket indokolja, hogy a jövőt mi éppen úgy nem láthatjuk, ahogyan Péter apostol nem hallhatta előre a kakasszót. Gyarapodásunkat azonban segítheti olyan közösség, amely vonz, melegít és áraszt; meg tudja szüntetni a közönyt, amely belülről sorvasztja, kifelé hatástalanítja erejét. Ezért könyörögnek a hívek: „Visseld szívesen Egyházad sorsát.” A könyörgésben név szerint megemlíttük a pápát, és az egyházmegye püspökét. Csatolhatjuk a magunk kérését, hogy ez a szeretet akkor legyen számukra megtapasztalható, amikor erőnk megfogynak. Itt hangsúlyozza a kánon azt a *főkéletes szeretetet*, amely összefogja az Egyházat a pápával, püspökünkkel és a papsággal. Fontos ez a könyörgés olyan korokban, ahol egyesek tudás és bátorság jelének tüntetik fel az egyházi tekintéllyel szembeni kételkedést és zavarkeltést.

Tekintsük át még: Jn 13,34—5; 15,12—14; 1Jn 3,11 részeket.

„A föltámadás reményében elhunyt testvéreinkről is” megemlékezünk, akiknek még szükségük van arra, hogy följajánljuk értük az élet és az üdvösség kelyhét. — „...És bocsásd őket szent színed látására.” Elhunytjaink számára ezt az adományt mint földi életük egyetlen igazi értelmét és végső megvalósulását kérjük.

A II. kánon a dicsőült szenteket hármasságba foglalja: az Isten anyja, a szent apostolok, és valamennyi szent. Velük együtt kívánjuk magasztalni Istent. Szűz Máriától kérjük most is, hogy legyen részünk Fia emberi értékeiben. — „... Minden szenttel együtt”, ezek a szavak az Egyház ősi társadalmoszméletét is magukba foglalják: a nők egyenjogúságát, a szabad és rabszolga egyenrangúságát, az Egyház nemzetköziségét, a legteljesebb ökumenét. — „... Részesei lehessünk az örök életnek,”: az eukarisztia által részesülünk az örök életbe segítő kegyelmekben. De az örök élet részesei csak akkor leszünk, ha eljutottunk a szentek közösségébe.

Az első három kánonban a *bűn* szóval csak az átváltoztatás szövegében találkozunk. A kánonok alapszemlélete az, hogy az itt imádkozók már *szent nép*. Isten gyermekei. Az átváltoztatás *bűn* szava felett ott lüktet a határtalan és véget nem ismerő megváltói szeretet.

A kánonban elérkeztünk a *záródicsőítés*-hez. Az „*Óáltala, Óvele és Óbenne...*” szavaknál a pap áldozatbemutató gesztussal emeli föl Jézus Krisztus testét és véré. Krisztust mi szeretnénk látni, tekintsünk fel reá. A gazdag tartalmú cselekmény vágyat kelt az isteni irgalom, az örök boldogság után. Lelkiáldozásra készíti fel azokat, akik valóságban nem vehetik magukhoz Krisztus testét. Mindkét hívő imádkozza együtt szent Tamással: „Adoro te devote, latens deitas” — Rejtőző istenség hittel áldalak.

Danczi Villebald

Könyvtigyelő:

A SZENT ISTVÁN TÁRSULAT legújabb kiadványai: Cserháti József pécsi megyéspüspök: Mindennapi kenyér (Idézetek a napi olvasmányokból és szentleckékből, gondolatok és imádságok az 1974. év minden napjára). — Kele Pál — Bán Endre: Találkozás Istennel Krisztusban (Elmélkedések az imáról és a lelkiéletéről). — Dr. Varjas Győző és a szombathelyi Katekétikai Bizottság: Találkozás Jézussal. — A mennyei Atya szeret minket (Hittankönyv kisgyermeknek részére, 2. kiadás). — Elsőáldozók hittankönyve (2. kiadás).

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI JEGYZETEK

A MISE MINT PASZTORÁCIÓS LEHETŐSÉG

Amikor a pasztorációs lehetőségekről, utakról, módokról beszélünk, talán elcsépeelt dolognak tartjuk, hogy a szokásos miséről, egyáltalán a liturgiáról beszéljünk. Pedig érdemes elgondolkodni J. Gelineau francia lelkipásztor szavain: „Az Egyház a modern világban a diaszpóra állapotában van: a társadalom, a munka, a szabad idő, a kultúra világa elszekularizálódott. A megkeresztelt ember vasárnap találkozik Istennel, a liturgia jelein keresztül. Tehát létkérdése, hogy a misztériumok ünneplése elegendő világosságot közvetít-e számára, hogy ellenállóképessé maradjon egy szekularizálódott környezet közepette”.

A kereső lelkipásztorok átérzik ezt a problémát. Hiszen mindenfajta papi tevékenység

alkalom a hívekkel való találkozásra. A mai rohanó életben az egyszerű ismerkedés is egyre nehezebbé válik. A sokrétű feladatok, az ingázás, a vidéki munkahely, több műszakos munkabeosztás még a családokon belüli találkozást is megnehezíti. A gyermekek életében is bizonyos túlterhelésről beszélhetünk. Ezért érthető, ha mai ember áldoz az idejéből az Istennek, akkor szeretne is kapni valami lelki értéket. Súlyos tehát a lelkipásztorok felelőssége azért, hogy minden erejükkel, tudásukkal minél élményteljesebbé tegyék a híveknek Krisztussal találkozását. Az istentisztelet „hatékonyágát rangban és mértékben az Egyház semmi más tette nem éri el” (Lit. Konst. 7). Nem véletlen, hogy a Szentlélek Uristen a zsinaton az

Egyház figyelmét a liturgia felé fordította, mert éppen ezzel segítette a mai ember lelki megújódását.

Az istentisztelet közössége

Az istentiszteleti közösségnek különleges értéke, hogy itt nyeri el a legelemibb és leglényegesebb tapasztalatot önmagáról. A plébánia nemcsak intézmény, hanem az a mód, ahogyan az Egyház egy helyen jelen van, és a közös cselekményben, a kölcsönös tapasztalásban éri el csúcspontját. Kifejezi a hívek közösségét Krisztussal. „Mi ugyanis sokan egy kenyér, egy test vagyunk, mivel mindnyájan egy kenyérben részesedünk” (1Kor 10,17).

A Krisztusban összegyűlt és egyesült közösség lelkileg új minőséget nyer: egybekapcsolódik Krisztus sajátos jelenlétével, és együttesen részesül az Ő kegyelmében a test és vér vételében. Az istentisztelet nemcsak az egyesek Krisztussal találkozása lehet, hanem az egymással kialakuló lelki közösségnek a jele és cselekménye. Az ilyen közösségnek mély teológiai alapjai vannak. Amit a bűn elválasztott, abban az Isten új kegyelmi kapcsolatokat teremtett az emberrel. A legnagyobb kegyelem az, amelyben Isten Krisztusban egyesül az emberiséggel: „Törekedjétek arra, hogy a béke kötelékében fönntartsátok a lelki egységet. Egy a Test és egy a Lélek, mint ahogy hivatástok is egy reményre szól” (Ef 4,3–4).

Ennek az egységnek és közösségnek kell kifejezésre jutnia az istentiszteletben, a közös cselekményekben, és a mindennapi életben is. A „közösségi” az Egyháznak nem korlátozódhat csak az istentiszteletre. A szakrális rendben az istentisztelet — az Egyháznak és a közösségnek a legmagasabb megjelenési formája — tovább bontakozik mások gondjában, a részvétel, a segítség, a karitás különböző formái felé. Ezt élte át az őskeresztény közösség és ezt kellene a mai keresztényeknek is elsajátítaniuk. Hiszen a mai emberek nagyon vágyódnak a közösség támogatására, a kapcsolatteremtésre. „Azon kell fáradozni, hogy a közösség iránt való érzék elsősorban a vasárnapi szentmise közös megünneplésében virágozzék ki” (Lit. Konst. 42).

Az Isten szavának jelentősége

A liturgikus reform segítségével a szent olvasmányok a mise építő elemei lettek és megkülönböztetett figyelmet érdemelnek. A zsinat isteni ige-szolgálatnak (celebratio verbi Dei) nevezi ezt a részt és nagy fontos-

ságot tulajdonít neki. Első részében a Szentírás és az Egyház szavaival mi fordulunk az Istenhez, a szentleckétől kezdve pedig az Isten szól mihozzánk.

A szentírási szövegek a hívek lelki gyarapodását és a Szentírás jelentőségének hangsúlyozását célozzák. Krisztus és az Egyház misztériumához hozzátartozik, hogy Isten igéje jelenlévő és életető legyen. A zsinat ajánlja a homília mellett magának a liturgiának menetében az úgynevezett „liturgikus oktatást” is; ezek rövid felhívások, amelyben a pap vagy más illetékes személy a közösség figyelmét a lényegre irányítja. Ezekben a szavakban rejlik az aktív részvétel elmélyítésének lélektani ereje.

Az eukarisztia titkáról szóló Instrukció (1967. máj. 25.) így ír: „Az élet kenyerét mind az Isten igéjének asztaláról, mind pedig Krisztus testének asztaláról vegyék táplálékul”. Isten igéjének ennél az értelmezésénél föltétel, hogy Isten kegyelmi hatása az igében és a szentségekben egyaránt jelen van. A keresztény ember lelkiélete Isten szavát és a szentségeit, mint irányítást és erőt együttesen igényli.

Az áldozat liturgiája

Az istentisztelet elmélyítésével tehetjük élővé az egész egyházi közösségben azt, ami valóban történik: Krisztus megváltó eseményét; vagyis a tevékeny, értelmes részvétel az istentiszteletben elősegíti a Krisztussal való találkozást.

Az új kánonok nagy segítséget nyújtanak ebben. A misézőnek alkalmá van, hogy ezeket rövid tanítással bevezesse. A hálaadás szempontjait pedig a jelenlévő közösség igényeihez alkalmazhatja és így a jelenlévők nagyobb lelki haszonnal ünnepelhetik az eukarisztiát. A püspökkari konferenciák elnökeihez intézett körlevél (1973. ápr. 27.) sürgeti az eukarisztikus imádságok bővebb katekizését. Az eukarisztikus ima „csúcsa a celebrációnak, és így fokozottabb mértékben kell, hogy csúcsa legyen a katekizisnek is” (uo. 5.). Vajon hányszor beszélünk már híveinknek az új eukarisztikus imák teológiai gazdagságáról, mennyire tártuk eléjük azok értékeit?

A Krisztus áldozatában való részvétel a szent lakomában teljesedik ki. Ezen a téren bizony nagyon messze vagyunk az őskeresztény gyakorlattól, amikor mindnyájan „áldoztak”. Pedig az eukarisztia leggyümölcsözőbb ünnepése az, amikor a hívek Krisztust fogadják a szívükbe. Ezért kellene híveinket rávezetni a gyakori szentáldozásra. Sajnos még nem igénylik, nem értékelik teljes valószínűségében az eukarisztiában élő Krisztust, az

élet kenyerét, mint ahogy kellene és bizony elég értelmetlennek tűnnek a „tartózkodóknak” az áldozás utáni könyörgés hálaadó szavai. Az Instrukció a 7. pontban arról beszél, hogy minden oktatás azt célozza, hogy az eukarisztia titka középponti jellegű legyen az egész egyházi életben, mivel a többi szentség, és minden egyházi szolgálat, valamint a keresztyén szolgálat művei mind az eukarisztiához rendelve érik el teljességüket. Az eukarisztiában van az Egyháznak minden lelki java, mert benne maga Krisztus van jelen.

A misének központiságát a zsinat azzal is hangsúlyozta, hogy más liturgikus funkciókat is a szentmisebe kapcsolhat bele: házasság, keresztelés, temetést megelőző gyászmise. Ezek a lehetőségek gazdag forrásai a pasztorációs életnek.

A liturgikus reform gyakorlati megindulása nagyszerű eredményeket hozott a keresztyén lelkiség fellendítésében. Mintha azonban ez a kezdeti lendület megfáradt volna. Lélek-

tani tény, hogy az újdonság hangulati varázsa hamar megszűnik, viszont ekkor lép helyébe a komoly elmélyedés. A lelkipásztoroknak nem szabad megállniuk és belefáradniuk. Csak az az istentisztelet hiteltérdemlő, amely az egész embert erősíti és táplálja, különben nem tud „mit kezdeni Istenel”. Mivel az emberi szellem természetét szerint a teljességre irányul, arra kell törekednünk, hogy az ember ebben az odaadásban Istenhez törekvésének teljes dimenzióját érje el. Az önátadás megvalósításában nagy erőforrást nyer az élet minden területére.

Az eukarisztia ünneplése tehát nem csupán vasárnapi pasztorációs lehetőség, hanem feladat. Nagyon fontos önmagunk általános képzése, hogy a híveknek is minél többet adhassunk. A szentmise legyen valóságos életünk középpontja. Ezért minden pasztorációs kezdeményezésnek ebben kell gyökereznie és innen kell kiindulnia.

Pajkó László

MISEKATEKÉZISEK GYERMEKEK RÉSZÉRE

Hosszabb idő óta megfigyeltük a gyermekek részére tartott vasárnapi miséket. Ekkor láttuk meg, hogy a megújított és magyarul szentmise is miért teremt oly gyakran hiányérzetet bennünk. *Hiányzik a miséző és a gyermekek között az elmélyült és tartós lelki kapcsolat.* Már az is sokat jelent, ha a pap az egész misében tekintetével kapcsolódhat a közösséghez és ha a gyermekek szerepet kapnak a felolvasásokban és a felajánlási körmenetben.

Mint misézőnek, legtöbbször az volt a benyomásunk, hogy a gyermekek a magyarul elhangzó imádságokat, olvasmányokat értik ugyan, — feltéve, ha figyelnek, — de nem élik át, nem köti le őket. Az ilyen általános érvényű felolvasások hallgatása alig jelent többet számukra a régi latinnyelvű misemondásnál.

A Liturgikus Konstitúció azonban azt kívánja, hogy a szertartások „alkalmazkodjanak a hívők befogadóképességéhez és általában ne szorulanak sok magyarázatra” (47. p.).

A gyermekek részvételével tartott misékről a közelmúltban kiadott Direktórium megkívánja, hogy a *vasárnapi és ünnepi* miséken ne hagyják figyelmen kívül azokat a gyermekeket, akik még nem tudnak a felnőttek miséibe bekapcsolódni, illetve nem tudják azt úgy felfogni, mint a felnőttek (Dir. 17.). Azt a vasárnapi misét pedig, amelyen gyerekek jelentősebb számban vesznek részt, úgy

végezzék, hogy az a gyermekek pszichológiai adottságainak és a pedagógiai követelményeknek megfelelően (Dir. 2. és 19.). A felnőttek és gyermekek közös részvételével végzett *misék* módosítására mindenhol a helyi püspökök adhatnak engedélyt (Dir. 19.).

A gyermek-miséken a lelkipásztorok még ma is gyakran a regényes, eseményes beszédek elmondásával akarják a figyelmet lekötni, hogy a gyermek olyasmit halljon, ami őt megragadja és amire később is emlékezni fog. A hiba az, hogy a gyermekek az egész misét távolállónak érzik, ahol csupán a pap érdekes történeteire érdemes figyelni. Az érdeklődést így is fel lehet kelteni, de ennél többre van szükség: az egész mise szerkezetét és mondanivalóját kellene úgy alakítani, hogy az *önmagában is* lekösse azok figyelmét, akikhez szól. Csakis ekkor nyújthat maga a *mise belső lelki élményt* a résztvevőknek.

A szentmise megújításának célja ugyanis az, hogy a jelenlévők minél elevebb kapcsolatba kerüljenek a mise imádságaival, tanításával és szertartásával. A Római Miskönyv Általános Rendelkezések 1/3. pontja kifejezetten arról beszél, hogy a mise bemutatása akkor gyümölcsöző, ha tekintetbe vesszük az *egyes közösségek természetét és sajátos körülményeit.*

Eddigi tapasztalataink szerint ez a gyermekek számára az alábbi módon valósítható meg:

1. Egy-egy mise tanítását és imádságait mindig *egyetlen előre kiválasztott gondolat* köré építjük fel: Figyelj Isten üzenetére; — Kövesd és utánozd Jézust, legjobb Barátodat; — Aki meghal, szemtől-szembe találkozik Jézussal, és hasonlók.

A központi gondolathoz azután *megfelelő szentírási részeket keresünk*: Jézus tanít és gyógyít: Mt 4,23—25, 5,1—2, szent Pál Timóteust a fölolvásra és tanításra figyelmezteti: Tim 4,8—16; — Jézus juhait követik Mesterüket: Jn 10,22—29, szent Péter arra figyelmeztet, hogy Krisztus nyomdokaiba lépünk: 1Pét 2,21—25; — Aki Jézus tanítását megtartja, halált nem lát soha: Jn 8,48—54, szent Pál vágyik az örök találkozásra: 2Kor 5,1—10.

A Püspöki Karok engedélyezhetik, hogy ezeken a miséken két olvasmányt, vagy csak magát az evangéliumot olvassák (Dir. 42.). Ezek a szentírási részek választhatók jóváhagyott lectionariumokból, vagy magából a Bibliából. Használható a kateketikus célből kimondottan gyermekek részére jóváhagyott fordítás is (Dir. 45).

2. Az *igeliturgia* tematikus egységét a miséző közvetlen szavai biztosítják, amelyekkel az egyes részeket (bevezetés, bűnbánat, énekek, imádságok) összeköti. Ezekben a rövid mondatokban a kiválasztott alapgondolatot helyezi előtérbe, mindig más-más szempontból (Dir. 23).

Élményszerűvé teheti a tanítást, ha kötetlenebb, beszélgető módot alkalmaz, kérdéseket intéz a gyermekekhez és ők válaszolhatnak (Dir. 48). A gyermekek párbeszédben, vagy dramatizáltan megjeleníthetnek egy-egy, az életből vagy a Bibliából vett képet (vö. Dir. 47). Nagyon fontos, hogy tevékeny részvételével minél több gyermeket aktívan kapcsoljunk be a szentmise egyes cselekményeibe (Dir. 22). A tanítást képekkel, sőt a gyermekek által előre elkészített rajzokkal lehet szemléletessé tenni (Dir. 36).

A *témát a mise elején mindig jelezzük* és a bevezető éneket erre alkalmazzuk. A bűnbánat felindítását néhány konkrét kérdéssel bekapcsoljuk a témához. Az énekek, az énekelve-imádkozás szándéka is konkrétan a témára vonatkozzék. Így érzelmileg is elmélyíthető a tanítás.

A Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei énekeit helyettesíthetik ugyanazt a gondolatot kifejező népelemek (Dir. 31). Lehetőséget ad a Direktórium olyan könyörgések szerkesztésére is, amelyekben a gyermekek számára érthetőbbé válik a saját életük eseményei és vallási élményeik közötti kapcsolat (Dir. 51).

3. Legfontosabb feladatunk, hogy az *isteni üzenet közlésének módja folyamatosan* leküsse a résztvevők figyelmét. Lehet eszközünk az *induktív módszer* alkalmazása. A

gyermek életének eseményéből indulunk ki, hogy a természetfeletti isteni tanítást élményszerűen tudjuk hozzákapcsolni a gyermekek mindennapi életének valóságához.

A felépítése tehát a következőképpen történik: Egy konkrét eseményt hatásosan elmondunk, hogy ezzel felkeltjük az érdeklődést: iskolaév elején a tanulás érdekességének bemutatása; — két jóbarát kapcsolatának megragadó érzékeltetése; — egy utcai baleset drámai elmondása stb.

Az eseményt természetes síkon úgy elemezzük, hogy elősegítse a természetfölötti üzenet felfogását: a tanulásból a tudás fontosságára mutatunk rá; — a barátságnál arra, hogy jó barátok szívesen utánozzák egymást és tanulnak egymástól; — a balesetnél az élet és halál letagadhatatlan tényére.

Itt érkezik lélektanilag *döntő szakaszához* az igehirdetés: Az ismertetett élethelyzettel, problémával kapcsolatban feltesszük a kérdést: *Mit üzen nekünk Isten?*

Isten üzenetét a Szentírás tartalmazza. A választ tehát a szentírási szöveg és a hozzáfűzött magyarázat és alkalmazás adja meg. Ekkor megfelelően kifejtjük a kiválasztott alapgondolatot: sok mindent tanultál szüleidtől, még többet az iskolában; én most az Istentől kapott tudásról beszélek nektek; — Ezt tapasztaltad a barátságáról, ezt láttad másoknál; Jézus azt üzeni, hogy Ő a te legjobb Barátod; — Az élet és halál kérdéséről egyesek így vélekednek, mások úgy. Jézus azonban azt üzeni erről, hogy Vele örökké élni fogsz.

A szentírási olvasmányokat szervesen építjük bele a beszéde és a kifejtés által megkívánt helyen az *előadás* közben olvassuk fel (vö. Dir. 47). — A feltett kérdés egyik részére a *leckéből*, a másikra az *evangéliumból* vett részzel feleltünk.

Az olvasmányok közötti ének vagy rövid csend a gyermekek lankadó, vagy elkalandozó figyelmét felfrissíti. A szünet-jellegű megállás pedig elősegíti az elmélyülést és rávezeti a gyermekeket az elmélkedésre (Dir 46).

4. Az a tapasztalatunk, hogy különösen elmélyítő hatása van az olyan *egyetemes könyörgéseknek*, amelyekben összefoglaljuk és alkalmazzuk az elhangzott tanítást. A hatást csak növeli, ha ezt a résztvevők képviselői: lányok és fiúk olvassák (Dir. 22).

5. Az igeliturgiában kialakított benyomásokat azzal a néhány, szívhez szóló személyes szóval tartjuk fenn, amelyet a pap a felajánlási ének, a Miatyánk elmondása, a békeköszöntés, valamint az áldoztatás előtt mond (Dir. 23). Az alapgondolat ismételt megemlékezésével érhetjük el azt, hogy az *igeliturgia*ban kifejtett isteni üzenet az eukarisztikus

áldozatban, a szentmise csúcspontjában tudatosan és szervesen fonódik egybe Krisztusnak a hívek közösségében megújuló áldozatával.

6. Jó, ha a pap a hirdetések után, de még az áldás előtt röviden összefoglalja a mise tanításának alapgondolatát és megegyezően rámutat a gyakorlati tennivalókra, lehetőleg heti célkitűzés formájában (Dir. 54).

A mai ifjúsági misék résztvevőinek eltérő kora és vallási képzettsége miatt a témák és a perikópák sorozatának összeállításánál figyelembe vesszük a következőket.

Nem akarunk ezeken a miséken rendszeres hitoktatást adni. Feltételezzük, hogy valamilyen módon megismerték a vallási alapigazságokat. A mise feladata az, hogy ezeket élményszerűen elmélyítse, és újabb oldalról megvilágítsa. Így felkelthetjük a hitben még járatlanok érdeklődését, de ugyanakkor a hitoktatásban részesülők is mindig újat kapnak.

Rövidebb beszéd-ciklusok összeállítása a célszerű, amelyekben néhány vasárnapon keresztül több oldalról világítjuk meg ugyanazt a témát: Jézus iránti barátság, vagy a halál és a halál utáni élet, vagy a szenvedés kérdése a gyermek életében stb. A ciklusok témája azonban illeszkedik a liturgikus időszak tárgyához és hangulatához.

Az Istentiszteleti Kongregáció az Eucharisztikus Imádságokról szóló köriratában (megjelent 1973-ban) kifejezetten felhívja a figyelmet arra, hogy *kateketikus szempontból* a kánon kivételével a liturgia más részeinél, szövegeinél *kíváncsok lehetnek a változtatások* (12. p.). Jogos egyes szövegrészeket (olvasmányok, könyörgések, énekek) *úgy összeválogatni, hogy azok a résztvevők körülményeinek és vallási, valamint szellemi fel fogóképességüknek inkább megfeleljenek* (13. p.). Mindez érthetően következik a Lit. Konst. 37. pontjából: „Az Egyház mindazokban, akik a hitet és az egész közösségnek javát nem érintik, nem kívánja kötelezővé tenni a forma merev egységét még a liturgiában sem”.

Az ismertetett módszertől ne látványos sikert várjunk, hanem következetes alkalmazásával hosszabb távon bensőséges lelki közösség alakítható ki, mert állandó és tudatos kapcsolat jön létre a miséző és a résztvevők között: ez a konkrét élmény pedig állandóan építi és erősíti a hit kegyelmét.

MINTA: A halál: Szentől-szembe találkozás Krisztussal

Ez a homokóra az idő múlását jelzi (Bemutatni). Csak Isten tudja, mennyi időnk van még hátra. A mai szentmisében kérjük

Istent: ha életünk utolsó homokszeme is lepergett, Vele találkozhatunk szentől-szembe.

Földi életünkben úgy vágyódnak a mérhetetlen Égi Jó után, ahogyan a szarvas a csobogó, hűs forrást kívánja. (Ének: SzVU 222/1)

— A halál akkor lesz csak boldog találkozás Krisztussal, ha büntetlenül találunk. Tisztítsuk meg lelkünket a bűnbánatban. *Kérdések:* Amikor utcai szerencsétlenséget láttam, imádkoztam-e a bajbajutottért? Amikor gyászoló ismerőssel találkoztam, tudtam-e vigasztaló szót mondani nekik? Temetőlátogatáskor elgondolkodtam-e a halál utáni életéről? — *Bánatima*, vagy *Uram Ir-galmazz!*

— Amíg az élet útját járjuk, Istent nem láthatjuk. De dicsőítő énekünkkel a Háromságban örök Egy felé fordulhatunk. Ének: 222/2)

Könyörgés: Uristen, add, hogy egykor mindannyian nyugodtan álljunk a halál küszöbén. Tudjuk, hogy Te vársz ránk és örök szeretettel szívedre ölelsz a mi Urunk Jézus Krisztus... által...

— Délután 4 óra 5 perc. A fiúk szakkörre gyülekeznek az iskolakapunál. Gabi késve érkezik, átrohan az úttesten. Csikorgás, üvegcsörömpölés, velőt rázó sikoly. Szirénázó mentőkocsi, egyórás műtét. A műtőből kilépő orvos: „Fiúk, két órával ezelőtt egyetlen többen voltatok a szakkörben”.

A következő osztályfőnöki óra. Gabi padján fekete posztó. Záporozó kérdések: ennyi az emberi élet? Elég egy figyelmetlen átfutás az úttesten, láncszakadás a motorkerékpáron, félrelépés a kőművesállványon, rossz fogás a transzformátoron? Hol van most Gabi? Az osztály először találkozott most a halál problémájával közelről.

Mi a halál? Örök emberi kérdés. Egyoldalú, vagy hiányos feleletek: Az életműködés megszűnése (orvostudomány). Sötét semmibe ugrás (egzisztencializmus). Az egyéni tudat megszűnése, beolvadás az Ős-létbe (hindu filozófia).

Mit üzen nekünk a halálról az Élet Ura? Aki szereti Krisztust, annak élete nem szűnik meg a halállal, csak megváltozik. Annak számára a halál: *boldog találkozás Krisztussal*.

Szent Pál szinte mennyei honvágy győtri, szeretne hazajutni az Úrhoz: *Szentlecke* 2Kor 5,1—10. Mint a sivatagi vándor, aki várja, hogy útja célba érjen, hogy ideiglenes sátorát végre felcserélje a meghitt otthonnal, a biztonságot jelentő kőházzal.

— 19 éves haldokló fiatalember a kórházból írja szüleinek: „Ne sírjatok, odafönn találkozunk. Mennyei születésnap ez!” — Így gondolkodik, aki megérti, hogy a keresztény

hit egész terjedelmében örömhír. Akkor is, ha a halálról van szó. — Lelkünkben ég a vágy Jézus után. Órá gondoljunk, miközben az *Alleluját* énekeli. — Krisztus arról beszél, hogy tulajdonképpen nincs is halál. *Evangelium: Jn 8,48—54; 56—58.* Aki tanítását megtartja, aki hisz Benne, nem hal meg.

A kis hernyó pillangó szeretett volna lenni. Isten szárnyakat ígért neki, ha koporsóba fekszik és meghal. A hernyó bízott Istenben, gubó lett. Jutalmul színpompás szárnyakkal lepkeként folytathatta életét. — Egy természetből vett hasonlat az új életre. A mi testünk is koporsóba kerül, de az élő Isten új életet ad neki, a régénél szebbet.

Jézus legszebb szavai: „Helyet készíték, majd visszajövök és magammal viszlek titeket...” (Jn 14,1—4).

Vidéki kollégiumban nevelkedő kislányt meglátogatja édesanyja. A gyermek szinte repül a karjába. — A földön mi is távol élünk Krisztustól. De egyszer eljön a nagy találkozás: kitárt karjában célhoz érkezünk, hazatalálunk.

A *Hitvallásban* különösen annak legutolsó mondatára figyelj!

Hivek könyörgése: Járujunk bizalommal mennyei Atyánkhoz, Aki a föltámadás és örök élet ígéretével orvosolta a halál tragikus voltát.

1) Add, Urunk, hogy a legszomorúbb halálesetnél is erőt merítsünk szent ígéreteidből...

2) Engedd, Urunk, hogy a halálban új és szebb élet kezdetét lássuk...

3) Bátoríts, Urunk, hogy ha sorsunk az elválás is, de hitünk a viszontlátás legyen...

4) Segíts, Urunk, hogy értékesen használjuk fel hátralévő életünket...

Irgalmas Istenünk, országodban a meghaltak is élnek. Add meg mindnyájunknak vándorútunk végén a boldog célbajutást és kitárt karjaiba való hazatalálást. Krisztus, a mi Urunk által.

Felajánlásra: Amíg egy fiú és egy leány felviszi aortyát és a bort az oltárra, kérjük Istent, fogadja el Krisztus tiszta áldozatát elevenért, holtakért. Gondolj olyan elhunytakra, akik még ismertél és szerettél földi életében és érte ajánld fel. *SzVU: 222/5.*

Uram, nem vagyok méltó... után: Terjesztük kéréseinket a szentségi Krisztus elé: Uram, Jézus, légy velünk földi életünkben — és... legfőképp a végső harcban végig velünk megmaradj... *SzVU 150/1,5.*

Áldoztatás közben: Zalogosdi végén a becsületes játékos beváltja a zálogtárgyát. Jézus az Oltárszentséget adta az örök élet zálogául. Mondjuk el neki bizalommal: hiszünk Benne, hogy be fogja váltani ígéretét. *SzVU 142/1,4.*

Hálaadás áldozás után: Irgalmas Istenünk, hálát adunk Neked, hogy megadtad nekünk az örökélet ígéretét. Add, hogy halálunk órája a Te szeretetedben találjon minket a mi Urunk Jézus Krisztus által.

Befejezésre: Ugye, a halál szomorú dolog. De Isten azt üzeni nekünk: életünk nem ér véget a halállal, hanem Jézussal találkozunk szemtől-szembe és örökké boldoggá tesz bennünket, ha szeretjük Őt.

E héten többször imádkozd el az Üdvözlégyet és kérd Istent, hogy te is és mások is találkozhatatok Jézussal, legjobb Barátunkkal a halál órájában.

Hajnal György — Hajnal Róbert — Pauka László — Vigh Szabolcs

BŰNBÁNATI LITURGIA GYERMEKEKNEK

A következő, gyermekek számára készült bűnbánati szertartást kétféleképpen valósíthatjuk meg: gyónás nélkül, mint egyszerű bűnbánati cselekményt, vagy pedig gyónással egybekötve. A gyónás legalkalmasabban a hatos számmal jelzett rész után illeszkedik be a szertartásba. Ilyenkor a bánat közös felindítása után a pap gyónásra szólítja fel a gyerekeket. Miután a gyerekek a gyónást elvégezték, helyet foglalnak a padban és folytatódik tovább a bűnbánati liturgia.

Az ünnepség előkészítése. Hogy a gyermekek az ünnep értelmét jól felfogják, bevezetőben beszéljük meg velük azokat a szimbólumokat, amelyeket itt felhasználunk: fény-

sötét, szenvedés-húsvét. Az ilyen kifejezéseket is magyarázzuk meg, mint „az emberek rosszat tettek”, vagy „rossz, hogy ez megtörténik”. A szóképek megmagyarázására mindennapi eseteket használunk fel, így teremtsünk összhangot a bűn teológiai fogalma („az emberek rosszat tettek”) és társadalmi hatása („az rossz valakinek”) között. Az ilyen és hasonló kifejezésekkel: „az emberek rosszat tettek”, mindig azt akarjuk mondani, hogy ha valaki helytelenül cselekszik, az kárt okoz önmagának és a többieknek, sérti a közösség egységét, és mindezt megrontja az Istennel való kapcsolatot.

A templom szentélyében baloldala fölállít-

juk a földszített keresztet, jobboldalra pedig az égő húsvéti gyertyát. A kettő között helyet kell hagyni a pap és hat gyermek számára. A gyermekeknek kiosztjuk feladataikat. Azok a gyermekek, akiknek nem jut szerep, az első padokban foglalnak helyet. Mindegyikük a kezében tart egy gyertyát. A gyertyákat betegek részére húsvéti ajándéknak szánhatjuk. Az ünnepség végén a gyerekek gyümölcsöt és egyéb húsvéti apróságokat hoznak ki a betegek részére.

Az ünnepség menete

A pap, aki a bűnbánati liturgiát vezeti, hat gyermekkel együtt kijön a sekrestyéből. Az égő húsvéti gyertyáról meggyújtják gyertyáikat és félkörben fölállnak. A pap középen áll.

1) A pap megnyitó szavai: Összegyűltünk itt a keresztnél és a húsvéti gyertya fényénél, mert Jézushoz tartozunk. Húsvét előtt negyven napon át, de mindenek előtt nagy-pénteken arra gondolunk, hogy Jézus sokat szenvedett. Erről fogunk most énekelni. — *Ének.*

2) *Egy felnőt*t felolvassa a Szentírásból Jézus halálának rövid történetét addig a részig, hogy minden elsötétült. A felolvasás végeztével eloltja a húsvéti gyertyát. Rövid csönd következik.

3) *Pap:* Sötét volt. Nem napfogyatkozás miatt, hanem azért, mert megölték Jézust, aki olyan jó volt mindenkihez. Jézus gyilkosai rosszat tettek. És ez rossz volt minden ember számára. Ha egy jó embert megölnék, mindig nagy sötétség támad körülöttünk.

4) *A gyermekek,* akik égő gyertyával állnak a pap mellett, most sorban, egymás után elmondanak egyet-egyet a következő szövegből. Nyugodtan, értelmesen beszélnek; szinte megszólítják a hallgatóságot.

Első gyermek: Két nemzet él egymás mellett. Békében kellene élniük, mégis háborúznak. Ezzel ők rosszat tesznek, és ez rossz az egész világ számára is. A földön kevesebb a fény. (A gyermek eloltja a gyertyáját.) — *Mind:* Bocsásd meg, Urunk, hogy magunk hozzuk létre a sötétséget magunk körül.

Hatodik gyermek (aki legkülső a másik oldalon): Ti is tudjátok, hogy néhány ország nagyon gazdag. Sok ennalót termelnek. Minden jóval ellátják az embereket. Ugye, mi is szoktunk adni a másoknak uzsonnánkból és segítőnk társainkon? Így kellene tenni az országoknak is egymással. Ha a sok ennalótból nem adnak az éhezőknek, rosszat tesznek. És ez rossz mindenkinek. Így alszik ki a fény a világban. (A gyermek el-

oltja gyertyáját.) — *Mind:* Bocsásd meg, Urunk, hogy magunk hozzuk létre a sötétséget magunk körül.

Második gyermek: Egy öreg bácsi lakik kis házában. Nagyon jól érzi magát otthon. Akkor néhány durva fiatalember tör be hozzá. Összeüznak mindent, ami a szobában van: a bútorokat, az edényeket, a képeket. Így minden tönkrement a házban. Ugye, ezek a fiatalemberek rosszat tettek? Ez rossz az öreg bácsinak is. Megint kevesebb fény lett a világban. (A gyermek eloltja gyertyáját.) — *Mind:* Bocsásd meg, Urunk, hogy magunk hozzuk létre a sötétséget magunk körül.

Ötödik gyermek: Két család veszekszik, ki nem állhatja egymást. Újra és újra kezdik a veszekedést. Mindegyik csak a másikat tartja hibásnak. Ez rossz mindkét családnak és rossz a barátainak is. A fény egyre kevesebb lesz a világban. (A gyermek eloltja gyertyáját.) — *Mind:* Bocsásd meg, Urunk, hogy magunk hozzuk létre a sötétséget magunk körül.

Harmadik gyermek: Egy ember szomorúságot okoz feleségének. Mindent újra jóvátehetne, de nem teszi. Ez az ember rosszat tesz és ez rossz a feleségének is. Ismét kevesebb fény lesz a világban. (A gyermek eloltja gyertyáját.) — *Mind:* Bocsásd meg, Urunk, hogy magunk hozzuk létre a sötétséget magunk körül.

Negyedik gyermek: Sok ember azon fáradozik, hogy másoknak örömet szerezzen. De kevesen gondolnak arra, hogy ezt meg is köszönjék. Ezt rosszul, nagyon rosszul teszik. Ez rossz mindnyájunk számára is. Ismét kevesebb lesz a fény a világban. (A gyermek eloltja gyertyáját.) — *Mind:* Bocsásd meg, Urunk, hogy magunk hozzuk létre a sötétséget magunk körül.

5) *Pap:* Gyerekek! A gyertyák kialudtak. Így lesz egészen sötét körülöttünk. Az ember nagyon nyomorultnak érzi magát a sötétben. És még nyomorultabbnak, ha tudja, hogy a sötét miatt önmaga is hibás. Ez fáj neki. Mégis soha sincs teljesen sötét a világban. Mert Jézus örömhíre a sötétségen át is eljut valamennyi emberhez. A bűnbocsánat, amit annyira óhajtunk, mindig lehetséges. — *Ének.*

6) *Pap:* Gyerekek! Valljuk meg őszintén bűneinket, mert bizony gyakran rosszat tetünk. — Bűnvallomás, mint ahogy az Egyházban szokás: Gyónom a mindenható Istennek...

7) *Egy felnőt*t: Ki vált meg bennünket? Ki vezet ki minket a sötétségből? Ki lesz újra a világ világossága? Ki fog bennünket segíteni, hogy fényt árássunk magunkból a világban?

Azután a Szentírásból felolvassuk a gyermekeknek az emmauszi tanítványok történetét, és ezt hangsúlyozzuk belőle: „Uram, maradj velünk!” A történetet esetleg néhány gyermek pantomim formájában eljátszhatja. Először a tanácstalanság legyen szembeötölő, majd pedig a remény, és a biztonság, hogy Jézus velünk van. Ezután ünnepélyesen ismét meggyújtják a húsvéti gyertyát.

8) *Pap:* Újra világít a húsvéti gyertya. Mert Jézus halálával nem fejezte be életét. Jézus föltámadt. Jézus él. Minden emberre fényt áraszt. Ő mondja ezt is: Amint én tettem veletek, ti is úgy tegyetek. Tegyetek jót másokkal és bocsássatok meg mindenkinek, aki nektek rosszat tett. Akkor Isten nektek is megbocsát, hiszen ő mindig szeret minket. Ezért Jézus nevében mondhatom nektek:

A mindenható Isten irgalmas lesz hozzátok, megbocsátja bűneiteket és elvezet az örök életre. — *Mind:* Amen.

Pap: Bűneitek elengedését és feloldozását adja meg nektek a mindenható és irgalmas Isten. — *Mind:* Amen.

9) *A hat gyermek,* az itt következő szövegrészekből sorban, egymás után elmond egyet-egyet. Utána ismét meggyújtja gyertyáját.

Első gyermek: Jézus él. Ő a világ világossága. Milyen szép, hogy vannak olyan emberek, akik meghallják az Úr Jézus hívó szavát, és fényt gyújtanak maguk körül. (A gyermek a húsvéti gyertyáról meggyújtja saját gyertyáját.) Mikor az égő gyertyával a helyére ment, ezt mondják a gyermekek: — *Mind:* Segíts, Urunk, hogy fényt gyűjtsunk mindenütt, ahol csak járunk.

A következő mondatokból két-két gyermek (vagy csak egy) egyszerű mozdulatokkal megjeleníti a következő mozzanatokat: nehéz terhet visznek, egy családban segítenek, vak embernek fölolvassak, sebeket kötöznek...

Hatodik gyermek: Sokan észreveszik, hogy embertársuk segítségre szorul. Rögön ott teremnek, hogy nehéz terhet átvegyék és segítsenek neki. Ők is fényt gyújtanak mások számára. (gyertyáját a húsvéti gyertyáról meggyújtja.) — *Mind:* Segíts, Urunk, hogy fényt gyűjtsunk mindenütt, ahol csak járunk.

Második gyermek: Néhányan szívesen segítenek olyan édesanyáknak, akiknek sok kis gyermekük van. Ők is világosságot gyújtanak mások számára. (A gyertyáját meggyújtja.) — *Mind:* Segíts, Urunk, hogy fényt gyűjtsunk mindenütt, ahol csak járunk.

Ötödik gyermek: Vannak emberek, akik minden héten elmennek egy vak bácsihoz és az újságból felolvassak neki. Így ennek a bácsinak is van társasága és tudja, hogy mi történik körülötte. Ezek a felolvások is fényt hoznak a világba. (A gyermek meggyújtja gyertyáját.) — *Mind:* Segíts, Urunk, hogy fényt gyűjtsunk mindenütt, ahol csak járunk.

Harmadik gyermek: Sokan a kórházakban segítenek, a sebeket bekötözik, igyekeznek a fájdalmat enyhíteni és vigasztalják szenvedő embertársaikat. Ők így árasztják a világosságot másoknak. (A gyermek meggyújtja gyertyáját.) — *Mind:* Segíts, Urunk, hogy fényt gyűjtsunk mindenütt, ahol csak járunk.

Negyedik gyermek: Miután a gyertyáját meggyújtotta, így szól: Így akarunk a betegeknek és az öregeknek örömet szerezni, hogy nekik is fényt vigyünk.

Pap: Gyerekek! Jézus azt szeretné, hogy az ő fénye sugározzék a világban. Ebben mi is segíthetünk. Ezt fogjuk most egymásnak bemutatni. Ennek jeléül vegyük a gyertyáinkat és gyűjtsük meg a húsvéti gyertyáról, Jézus fényéből.

A gyermekek kijönnek a padokból. Anynyi hatos vagy tizenkettes félkört alkotnak, amennyi szükséges. Most a hat gyermek az égő gyertyával odalép a másik csoporthoz és mindegyik gyermeknek meggyújtja a gyertyáját. Esetleg ezt is mondhatják: Azt akarjuk, hogy a mi világosságunk mindenhová kiáradjon. — Amikor mindegyik gyermeknek ég a gyertyája, a pap így szól:

Pap: Kedves Gyerekek! Jézus a fény minden ember számára. Ő megsegít minket és ad nekünk a saját fényességéből. De azt is akarja, hogy mi ezzel kimenjünk az utcára, az iskolába és mindenekelőtt a saját otthonunkba, hogy mindenhová fényt vigyünk, ahol csak járunk. Akkor lesz igazán boldog a húsvéti ünnep nekünk és másoknak is.

Dul Géza — Varga Lajos

Ha mindnyájunk élete a fény és a világosság példája lenne, akkor nem kellene még külön hirdetni és tanítani. Ha tetteink beszélnének, feleslegessé válnának szavaink.

XXIII. János pápa

LÉLEKELEMZÉS A LELKIGONDOZÁSBAN

Az ember sokféle módon élheti át szabadságát: szelleme, alkotása és szeretete örömeiben, — de legmélyebben mégis bünyös tettének felismerésében. Ilyenkor érzi, hogy milyen világosan tiltakozik tudata: ezt rosszul tetted, helytelenül cselekedtél. A kereszténységben Krisztus megváltói ereje felold, megtisztít a bűntől és a megtérés könyves-vigasos útján meggyógyítja a lelket. — De mi történik akkor, amikor a bűn valóságát kitörölik a lélekből vagy valami csökentértékű szabálysértéssé degradálják? — A lelkiismeret szava, a „felettes En” — ahogy Freud nevezte — ilyenkor nem vádolóhat nyíltan, visszaszorul a „tudat alá”, ekkor „megszólalnak a szervek” és ferde viselkedésformák, sokszor tragikus következményű tünetek jelentkeznek. — A századvégi életélvezetnek és a liberalizmus könyörtelen taposóharcának „betegei” gyógyításra vártak: Freud, a „bécsi Messiás” meghozta a könnyítést.

Freud megoldása eleinte annyira ellentétes volt a keresztény megtéréssel, mint kijelentése: Nincs bűn! Élvezetvágyunk és hatalmi indulatunk kiélése jogos ösztönös szükségletünk. A „felszabadítás” következményei hamarosan jelentkeztek: nemcsak egyesek tetteiben, hanem társadalmi eredményeiben. Ma már a náciizmus és az imperializmus minden gátlástalanságát és embertelen borzalmát egyenes irányban vezethetjük vissza az ember önistenítésére és az ösztönök felszabadítására, amelyeknek kétségtelenül leg-tetszetősebb prófétája Nietzsche és Freud volt. Az „eredményekből” azután jól megtanultuk, hogy ahol radikálisan kioltják a bűnt, — mintegy belénk szuggerált illúzió-nak tartják, — ott nincs emberi szabadság, sem tekintélyi, sem természetörvényi, nincs norma a másik védelmére és felülkerekedik a szellem frivol gögje, az „erősek” összefognak a védtelenek, a „megbélyegzettek”, a gyengék ellen. Ezért is óvakodott sokáig a keresztény felfogás éppúgy, mint a szocializmus ideológiája Freud tanaitól.

De a valóság sohasem egyrétegű. Freud óriási felfedezést tett az ember eddig ismeretlen, tudatalatti világában és jól látta — éppúgy, mint az atomerő kutatói, — hogy olyan leblokkolt erőket szabadított fel, amiért felelős és amit erőtebb korában maga, és később tanítványai is nagy erőfeszítéssel igyekeztek a jónak szolgálatába állítani.

Freud jól ismerte az öszökvetségi bűn-fogalmat. Elméletében talán akaratlanul is illusztrálta és tapasztalatával igazolta hústestünk (szarksz) szentpáli tulajdonságait és szent János tanítását a „világ” értelméről.

A „test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége” igazi bibliai jelentése a mindinkább tisztuló lélekelemzésben nyeri el teljesebb összefüggését. Ezért ma már nemcsak párhuzamot látunk a keresztény élet-felfogás és a lélekelemzés ténye között, hanem az ember lelkiéletében kölcsönösen egymásra utalt folyamatokról beszélünk: nem elég helyesen „viselkedni”, hanem a bűn, a szenvedés vállalásában szembe kell néznünk legbensőbb énünkkel. A lelki gondozás feltétele, hogy segítse azt, aki önmagában képtelen arra, hogy „lelki dolgait” pszichoszomatikusan — lélektani-tesztí vonatkozásban is — megoldja.

Albert Görres orvos-pszichológus professzor a lelkipásztorok számára feldolgozza a lélekelemzés értékeit. (vö. Schuld und Schuld-bewältigung in der Psychoanalyse: Freiheit-Schuld-Vergebung, az Osztrák Lelkipásztori Napok kiadványa, 1971. 69—86.)

A lelkiileg „hibás magatartások” között a lelkiatyák „réme” a *neurotikusok lelki gondozása*. A lelki neurotikus olyan „bűnös”, aki a viszonylagosan vétkes cselekedeteit el-túlózza, abszolutizálja. Ez a neurotikus sohasem a tipikusan „rossz ember”, aki önmagával azonosult és felszabadultan teszi a rosszat a maga érdekében. Nála a rossz „tövis a testben”, amelyet csak félerővel, mintegy menekülésszerűen tesz és utána túlzottan győtrődik miatta. Ezért is lehet a „lelki életet élők” között annyi neurotikust találni. Túlzásaik gyökerében azonban mindig valami gyermekkori kóros rögződés tártható fel. Talán ugyanazért a tetteért egyszer megdicsérték, máskor szidást kapott. Ha egy gyermek segít törölgetni, megdicsérik, öröme-elménye van és ezért szívesen megismétli. Legközelebb kiesik a kezéből a tárgy, és ekkor magyarázat nélkül megütik. — Más esetben, ha szól apjának, hogy égve maradt a villany, — egyszer megköszöni, más-kor ráordít: mi köződ hozzá.

A társadalmi illeszkedésben így először öntudatlan zavar keletkezik, ami később lelkiismereti bizonytalankodásban, szorongásban jelentkezik. Ha eléggé intelligens és szerencsés természetű egyénről van szó, később maga is *saját helyzetében* megkülönböztetést tesz, de sokan vannak, akik tartósan gátolt, zavaros vagy téves lelkiismeretűek lesznek; ezek szorulnak leginkább lelki segítségre. A neurotikus a bűn igazi jellegét nem látja. Egy misemulasztás miatt a kárhozart rémségétől retteg, de a súlyos megszólást, erkölcsi kilengést, akár magzatelhajtást is bensőleg egyszerűen megoldja. Az ilyen értékkülönbségnek külső okai is lehet-

nek. A mai harmincéveseknek legtöbbször a hiányos vallási ismeretek okozhatnak lelki károsodást. Az alsóbb osztályokban a hittanórákon beléjük verték a szigorú egyházi fegyelmet, de később a súlyosabb lelkiismereti kérdések már nem kerültek kiértékelésre, már egyáltalán nem kaptak vallásérkölszi irányítást. Az ilyen benső ellentmondásokból érthető, hogy ma egyre inkább keresettek a lelki gyógymódokban is képzett lelkiatyák, akik a hibás magatartásformákat a helyes mértékben tudatosítják. Lassú és türelmes munkával feloldják a téves erkölcsi értékrendszerükhöz gőrcsően ragaszkodókat és megszabadítják attól a tévtudattól is, hogy a bűn irreverzibilis: aki bűnös, az mindig bűnös... — ahogy a farizeusi környezet elkönyveli őket. Amíg egy profán analitikus „kibeszélheti” betegéből, hogy nincs bűne, mert minden enyhületet szerző tett megengedett lehet, — addig a *keresztény lelkipásztor helyes megoldással tudatosítja*, hogy minden bűnből van felkelés a töredelmes bánat alanyi feltétele és a krisztusi megváltás tárgyi érdeme miatt. Az érzelmi ellenállást, a hamis tudatot vagy a fel nem ismert benső folyamatokat átfórnálni pedig csak hosszas és türelmes munkával lehet. Ez a platonai periaogógé, a lélek átvezetése a teljes igazságba. A platonai módszer alkalmazásánál azonban ne essünk bele a téves idealizmusába, hogy tudniillik, aki megismeri az igazat, meg is teszi. Szent Pál éppen az ellenkezőjét vallja és magunkban is azt tapasztaljuk: „Hiszen nem azt teszem, amit szeretnék, a jót, — hanem a rosszat teszem, amit nem akarok...” (Róm 7,19).

Sohasem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a lélek egészségét gyökerében csak a kegyelem állíthatja helyre, nélküle a tudatosítás „természetes módszere” kétélű fegyver, amit bárki önmaga ellen is fordíthat. A „lelki fénykép” kellő óvatosság nélküli bemutatása számos esetben „rövidzárlat”-hoz, mélyebb lelki zuhanáshoz, sőt öngyilkossághoz is vezetett.

Magunk és mások lelki felemelésére kétfelé „természetes gyógymódot” ajánlhatunk.

A „*gondolati munkával*” Freud kidolgozta azt az elfogadható közérzeti állapotot, amely a társadalom és a család iránti felelősség, valamint vágyaink és ösztönszükségleteink közötti egyensúlyt biztosítja. A lélekelemző a rosszat úgy mutatja be, mint a céltól eltérő, alkalmatlan és káros eszközt, ami még arra sem jó, hogy igazi boldogságot nyújtson. A freudi „Lustprinzip” nemcsak az ösztönös élvezetet jelöli, hanem az egész ember megelégedettségét, amire mindnyájan tudatosan, vagy öntudatlanul, de fáradhatatlanul törekszünk. Sok vágyunkat azonban el kell „temetnünk”, le kell mondani

róluk, át kell alakítanunk, mert az ember ösztönei nem determináltak, tágíthatók, szublimálhatók valami nagyobb cél érdekében.

A *bűnbánat szentsége és a feloldozás* után is szükséges az ilyen „feldolgozás”. A szülők iránti szembenállás, a testvéri vagy munkatársi irigység, a mellőzések megtorlásának a vágya továbbra is ott lappanghat bennünk, újabb alkalomra vár. Nagyon meg kell értenünk a gyermekeiket sokszor fonákul féltő szülők lelkiállapotát. Nagy türelmet és jószágot kíván, hogy bele tudjunk helyezkedni a féltékeny „riválisunk” lelkiállapotába, hogy valóban megbocsássunk neki. Mindez szerves része megtérésünknek, ami természetesen nem azonnal, a feloldozás vagy a bánat pillanatában válik teljessé. Csak lassan születik meg az „alanyban” az a megközelítő „tárgyilagosság”, hogy elfogulatlanul nézzen szembe az „ösztönös ellenséggel”, hogy a lemondás erejével leküzdjé előítéleteit.

A *nagykorú keresztény önértelmezés* megkívánja, hogy ne csak a látszatját, hanem a látszatrosszat is felismerjük. Sokan az okozott rosszat nem közvetlenül szándékolják, hanem mintegy amögé rejtözve menekülnek egy számukra súlyosabbnak vélt rossz elől. Amikor például egy gyermek a boltban apróságokat lopkod össze, fonákul azt az ajándékot váró szeretetvágyát fejezi ki, amit szüleitől sohasem kap meg, sem ilyen kis ajándékokban, sem pedig az annyira vágyott szeretetük átélésében. Ha ilyen „gonosztettet” még súlyosan meg is torolják, csak tovább mélyül a kölcsönös elidegenedés — egészen a személyiség torzulásáig. Általában a gyermekkor megoldatlan problémái a legkritikusabbak. Éppen ezért: hányan emlékeznek vissza szeretettel és hálával gyermekkoruk lelkipásztorára, nevelőjére, akinek jótanácsa, megértése valóban életmentő lett.

„*Gyász munkának*” nevezzük az elszakadásoknak, csalódásoknak, szenvedélyeknek tudati feldolgozását. Megnyitjuk az elfojtott érzések zsillipeit, ami feltétlenül hozzásegíthet egy szerett személyhez, vagy tárgyhoz való kötődés egészséges feloldásához. Itt még csak nem is mindig a bűnös ragaszkodások felszámolásáról van szó, hanem olyan rugalmas magatartásról, amelyet a szenvedések és a lemondások lépten-nyomon megkívánnak tőlünk. — Meg kell tanulnunk a kötődéseket úgy feloldani, hogy a kedves személytől, foglalkozástól nyert értékeket magunkba építsük, személyiségünk szerves elemévé tegyük. Régi életünket soha nem szabad megtagadni, inkább pozitív értékeit kell átmenteni jövőnk életünkbe. Akárhogy is nevezzük: az ember bűneiből, szenvedélyeiből, lehúzó szomorúságából csak a „peni-

tenciás cselekvések' árán tud kiemelkedni. Fel kell használnunk a különféle kegyelmi adományokat, hogy erejükben átalakítsuk önmagunkat és segítsük másoknak is feldolgozni a nehézségeiket. Mindez a lemondásnak azt a módját is magában zárja, hogy a magunk örömkeresése helyett, másoknak segítünk örömet szerezni.

Sok oldalról kapcsolódik össze a mai lélekelemzés a keresztény lelki gondozás szerves folyamatával. De talán a legsürgetőbb a helyzet ott, ahol a pszichiáterek a bűntudat elhalásából eredő károsodásról beszélnek. Ma mind kevesebb az emberekben a reális bűnvád, inkább „csődélmény”-ről panaszkodnak. Ez viszont a személyiség számára katasztrófális lehet, mert az emberiség elvesztését jelentheti. Aki nem tud jó és rossz lenni, annak a jó többé nem az erkölcsi értéket, hanem a minden óron megszerzendő tárgyi javakat jelenti, amellyel önmagát kívülről dagasztja fel. Aki nem veszi észre,

hogy a bűn is az élet lényeges velejárója, — olyan, mint a testnek az árnyéka —, az képmutató, ostoba, vagy bigott lesz. Az egészséges bűntudatot így kiszorítja a bizonytalan szorongás, a depresszió, a vegetatív neurózisok sokféle alakja, amelyek viszont további felmentést adnak a lelkiismeretnek. Nincs más kiút: az ember elé kell tárnai felelőssége és erkölcsi cselekvése helyes útját.

Ma az erkölcsi követelmények szükségszerű átértékelése folyik az Egyházban is. Ez természetesen a „közbenső időkben” élőknek lelkiismereti zavart, kételyt, önfelmentést, vagy cinizmust is okozhat. A gyakorló lelkipásztor lelki pedagógiáján múlik, hogy keresztény életünk az „átalakítás alatt is zavartalanul működjék” és a kérdező ember mindig konkrét választ kapjon: igen-igen, nem-nem. A nagy szabadságra és a vagylagosságra még mindig csak kevesen érettek.

szf

KICSINYEK A TEMPLOMBAN

Egy nyári vasárnap nagymiséjén kisbaba szendereggett kocsjában. A szülők imádkozva figyelték. Félálomban el-almosolyodott az orgona és a csengő hangjára, de a szentbeszéddel már együtt gagyogott, — mondta a magát. Voltak, akik lepisszegték, megjegyzést tettek, de azután azokat is lepisszegték, végül még a pap szava is érvényesült. — Majd elszunnyadt, csak a felé áramló tömjénfüstre ocsúdott fel, hadonászott, szaglászta és gyerekhangján talán a triumfalizmus kései maradványára tette meg az első megjegyzéseit... mindebből látszott, hogy gyakori templomlátogató lehet...

Ez a kis epizód fontos kérdést vet fel. Amikor a templomi hittanítás alkalmával a szülő arra kér segítséget, hogyan is kezdje el gyermekével a vallásos párbeszédet, azonnal kitűnik, mennyivel könnyebb azoknak, akik kezdettől fogva „betervezték” gyermekük keresztény nevelését. Az egészséges fejlődés során megadták a nélkülözhetetlen *korai élményalapokat* és a rendszeres oktatás idején már készen várja a gyermek, hogy mi újat, mi szépet tanulhat a „mennyei Atyáról”.

Sokszor egészen fiatal szülők is kezdettől fogva magukkal viszik a kicsit a templomba. Sajnos gyakran le kell küzdeniök a zordon felnőttek, az öregek megjegyzéseit, utasításait. Erre azonban csak egy gyógyszer van, minél többen jöjjenek a fiatalok, akkor a kánvelmeskedők is rádöbbenek arra, hogy a

templom a jövőé is. Ez a jelenség sajnos csak nálunk jellemző, mert pl. az olaszoknál „a bambinók” és a „bambinák” otthonosan sétálgatnak és csevegnek a templomban, mindenki bízattja, segíti, felemeli őket, hogy láthassanak, élvezzék a liturgiát. Nekem egy kissé a hideg futott keresztül a hátamon, amikor a firenzei Santa Maria Novella-templomban a kicsik sorra csókolták azt az üveglaporsót, amelyben egy meredt szájú, barnára aszott szent teteme feküdt. — Nekik azonban gyermekkori jóbarátjuk volt.

Az anya karján ülő kicsinyek alig ébredő *érezkelő-érzésvilága* öntudatlanul is megélik a csillogó fény, a csodálatos orgonazene és a tömjénillat titokzatoságával és valami boldog sejtés öröme járja át lelkét. *Ez az ismétlődő érzelmi együttes* lehet, hogy később feledésbe merül, de a tudat alá süllyedten is egy életem át hatásos maradhat. — Sokszor éreztük már, hogy egy hang, egy illat hatására indokolatlan boldogság-érzés fog el bennünket és valami régmúlt élménye után kutatunk. Sokaknál még a felelős döntésbe is belejátszik egy hangulat, egy zenei motívum, egy emberi tekintet: „Ez az ember csak jó lehet, annyira hasonlít apámról”. — „Ez a zene olyan, mint kis templomunk orgona hangja volt”. Kifogyhatatlan a viselkedések, a találkozások élményelevenítő hatása, még a hivatás- és párválasztásnál is az ilyen *élménymagvak* hatásosabbak le-

hetnek a hideg érzerveknél, vagy a puszta érdeknél.

Amikor a gyermek növekedik, járka a templomban, csodálkozik és sok mindent felismer. Ebben a korban már megfelelő üres időben is elvinni a templomba, amikor szabadon kérdezhet. Megmutathatjuk az oltárt, a keresztkutat, a gyóntatószéket, elmesélhetjük a keresztút eseményeit. Mindezt járka, beszélgetve tegyük, sőt a tárgyakat meg is érintheti, mert ezek a *tapasztalatszerzés* fontos tényezői.

A karácsony ünnepe, a betlehem-látogatósokkal igen alkalmas az ilyen élményszerzés megkezdésére. A gyermek örömmel felismeri a másik templomban is a kis Jézust, Szűz Anyát, — neki a más alakban való ábrázolás nem probléma. — A kis Lacika a Jézus Szíve templom előtt mindig megállt, akárki-vel ment, csak odaszólt: „Várjál, beszólok a kis Jézusnak és megnézem, milyen ruha van rajta!” — Ott „várta” ugyanis a prágai kis Jézus szobra, amelyet a liturgia színeibe mindig átöltöztettek.

Egy apa így magyarázta: „Én először a művészi szép, korai megízlettetésére vittem be a gyereket a templomba. De rájöttem, hogy az értékes műalkotásnál meg kell vele beszélnem, hogy az mit ábrázol.” — Ha a szép stílust is be akarjuk mutatni, keressünk fel olyan helyeket, mint a budapesti Belvárosi

templom, ahol szinte együtt van az egész művészettörténet, csak okosan aprózzuk, adagoljuk a látnivalókat.

A templomban hallja meg a gyermek először a hangszerek királyát, az orgonát is. Hallgathat kiváló műveket, felismeri a hegedűt, a zenekar hangját és ha kifárad, bármikor kihetjük, nincs kötve, mint egy hosszú hangversenyen.

Még egyet ne felejtünk. Nem kell a gyermeknek mindent „túlmagyarázni”. Az én keresztanyám nagyon pontosan vette hivatását. Ma is emlékszem, hogy a szent Domonkos templomban hosszasan magyarázta, hogy ez csak egy szobor, ez nem maga a szent Antal, — míg meguntam és azt mondtam: „jó, jó, de azért valahol itt van, mert én mindig szoktam vele beszélgetni!” — Ma már értem, hogy valami „bálványozástól” féltett. De a gyermek jobban, bensőbbben és természetesebben éli meg hitét, mint a felnőttek. — Amikor este a szerzeteskórus latin *Salve Regina*-járól ki akart vinni — mondván, ezt te úgysem érted, — nem hagytam magam. Ma is könnyezve hallgatom dallamát és mindig is úgy képzeltem el halálo-
mat, hogy majd ezt éneklik körülöttem és nevemben — lehet, hogy csak az angyalok kórusa: „Üdvözlégy Királynő, Irgalmasság szent Anyja...!”

M.

A Szentlélek litániája Pál apostol szerint

Szentlélek, Te az Atya ajándéka vagy,
Szentlélek, Te kutatod az istenség mélységeit,
Szentlélek, Te kiárasztod szívünkbe az Isten szeretetét,
Szentlélek, Te az Atya Lelke vagy, — és ugyanakkor a Fiú Lelke, aki azt kiáltod szívünkben: Abba — kedves atya!
Szentlélek csak Te tanúsíthatod, hogy mi Isten gyermekei vagyunk,
Szentlélek, Te egy vagy, amint egy a reménység!
Szentlélek, Te tanítasz minket imádkozni!
Szentlélek, a Te közbenjárásod megfelel az Isten terveinek.
Szentlélek, csak a Te erőddel hirdethetjük, hogy Jézus Krisztus az Úr!
Szentlélek, mi akár görögök, akár zsidók, akármi más nép vagyunk, Benned egy testté leszünk!
Szentlélek, mindnyájan Veled vagyunk „átítatva”,
Szentlélek, Benned van a gyökere minden kegyelemnek,
Nagy Szellem, Te teszel bennünket „belső emberekké”,
prófétai Lélek, kinek élő tüzét befogadjuk,
Te az öröm Lelke, a béke Lelke!
Szentlélek, Benned reméljük üdvösségünket,
Te a Feltámadott Lelke vagy, Te fogsz minket is feltámasztani!

Jean François Six

Számunk írói:

Cserháti József pécsi megyéspüspök — Boross Géza ref. lelkipásztor, Budapest — Csanád Béla, a Hittudományi Akadémia professzora — Cselényi István gk. lelkész, Budapest — Danczi Villebald tanár, Győr — Dul Géza teológus, Eger — György Attila plébános, Isaszeg — Hajnal György lelkész, Budapest — Hajnal Róbert lelkész, Budapest — Kardos József plébános, Budapest — Koronczi László plébános, Búcsúszentlászló — Kovács László lelkész, Budapest — Pajkó László lelkész, Vác — Pauka László lelkész, Budapest — Tomka Ferenc teol. tanár, Eger — Varga Lajos teológus, Eger — Vigh Szabolcs lelkész, Budapest.
A számunkban közölt kép M. Makkai Piroska fametszete.

INHALT INTERVIEW

JÓZSEF CSERHÁTI: Der Bischof spricht mit seinen jungen Priestern
Charakter des Seelsorgers — örtliche Gegebenheiten (TEOLÓGIA-Gespräch)

AUFSÄTZE

BÉLA CSANÁD: Krise der autoritären Seelsorge
GÉZA BOROSS: Ergebnisse und Probleme in der heutigen katholischen
Homiletik

DURCHBLICKE

Praktische Theologie in der „modernen Kirche“ (tomka)

IM DIENSTE DES WORTES

Die Offenbarung (Ferenc Gál)

FORUM

Menschennähe in der neugestalteten Liturgie (László Koronczi)

REVUE

Die Seelsorge in der Hauptstadt (József Kardos)
„Dass aus dem Publikum eine wirkliche Gemeinde werde . . .“ (Arbeitsge-
meinschaft der St. Emerich Pfarre in Budapest)
Förderung der offenen Gemeinde (István Cselényi)
Probleme der Familienplanung in der Busspraxis (Szabolcs Vigh)
„Das Kind will spielen . . .“ (László Kovács)
Unsere Kirchengemeinde nach dem Konzil (Attila György)
Gedanken über den zweiten Kanon (Villebald Danczi)

THEOLOGISCH-SEELSORGLICHE NOTIZEN

Die Messe als pastorale Chance (László Pajkó)
Messekatechesen für Kinder (Gy. Hajnal—R. Hajnal—L. Pauka—Sz. Vigh)
Bussliturgie für Kinder (Géza Dul—Lajos Varga)
Psychoanalyse in dem Pastoral (Szt)
Die kleinen Kinder in der Kirche (M.)

SOMMAIRE
INTERVIEW

JÓZSEF CSERHÁTI: L'évêque cause avec ses prêtres jeunes
Personnalités pastorales, données locaux (Entretien de TEOLÓGIA)

ÉTUDES

BÉLA CSANÁD: La crise de la pastorale autoritaire

GÉZA BOROSS: Les résultats et les problèmes de l'homiletique catholique
d'aujourd'hui

HORIZONS

La théologie pratique de „l'Église moderne” (*tomka*)

AU SERVICE DE LA PAROLE

La Révélation (*Ferenc Gál*)

FORUM

La proximité humaine dans la liturgie renouvelée (*László Koroncz*)

REVUE

La pastorale dans la capitale (*József Kardos*)

„Que le public se change en communauté...” (*Communauté de travail
dans paroisse St. Émeric de Budapest*)

La formation de la communauté ouverte (*István Cselényi*)

Les problèmes de plan de famille dans la pratique confessionnelle (*Szabolcs
Vigh*)

„L'enfant veut jouer...” (*László Kovács*)

Nos paroisses après le Concile (*Attila György*)

Pensées sur le deuxième canon (*Villebald Danczi*)

NOTES THÉOLOGICO-PASTORALES

La messe, comme une chance pastorale (*László Pajkó*)

Les chatéchèses de la messe pour les enfants (*Gy. Hajnal—R. Hajnal—
L. Pauka—Sz. Vigh*)

La liturgie pénitentielle pour les enfants (*Géza Dul—Lajos Varga*)

Psychoanalyse dans la pastorale (*Szt*)

Les petits dans l'église (*M.*)

TEOLÓGIA negyedévi folyóirat, megjelenik március, június, szeptember és december közepén. — Laptulajdonos: Actio Catholica Országos Elnöksége. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1053 Budapest, V., Károlyi M. u. 4—8. III. lépcső 1. 8. (A kéziratokat kizárólag ide kell küldeni) — Felelős szerkesztő: dr. Szennay András — Főmunkatárs: dr. Gál Ferenc — Felelős kiadó: dr. Várkonyi Imre. — Egyházi jóváhagyással — Előfizetési díj 1 évre 60.— Ft Egyes szám ára: 15.— Ft. Belföldi előfizetés: Actio Catholica Országos Elnöksége TEOLÓGIA folyóirat, Budapest 62. 511—324 számú csekkszám-
lóján. — Külföldön előfizethető a Kultúra Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat útján. Külföldi előfizetési díj 1 évre 4.— USA dollár, vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (Budapest 54), a Kultúra 024/2 számú számlájára az összeg rendelkezésére (Teológia előfizetés) a feltüntetésével. — Terjeszti a Posta Központi Hírlapiroda, 1900 Budapest, József nádor tér 1. — Minden jog fenntartva.

74-1361 Pécsi Szikra Nyomda — F. v.: Melles Rezső

Index szám
25 821